

KINJIZNICA

II
1958
1-4

KNJIŽNICA
Glasilo Društva bibliotekarjev Slovenije

Letnik II — Št. 1-4

146859

Po 708/1959

Uredništvo in uprava:
Društvo bibliotekarjev Slovenije
Ljubljana, Turjaška 1
Narodna in univerzitetna knjižnica

Letna naročnina 200 din,
posamezna številka 50 din

Za društvene člane je naročnina vračunana v članarini

995800708

KNJIŽNICA

GLASILO DRUŠTVA BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

LETNIK II

LJUBLJANA

1958

KNJIŽNICA

KLASNO DRUŠTVA BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

1951

ANALIZIRANA

1951

<i>Pospetilo</i>	5
<i>Mirko Rupel</i> : Bibliografska dejavnost narodnih knjižnic	7
<i>Vlado Novak</i> : Problemi pokrajinskih študijskih knjižnic v Sloveniji	15
<i>Mirko Rupel</i> : Koordinacija nabav v znanstvenih knjižnicah	26
<i>Jože Žužek</i> : Kako se izognemo nakupu dvojnic	28
<i>Mara Slajpah</i> : Temeljna knjižna zaloga v ljudskih knjižnicah	30
<i>Bogo Pregelj</i> : Nekaj besed o nabavni politiki v ljudskih knjižnicah	34
<i>Josip Rijavec</i> : Stvarni katalog v ljudskih knjižnicah. (Osnovna vprašanja)	39
<i>Leopold Smalc</i> : Organizacija in koordinacija znanstvenega dela v knjižnicah	49
<i>Alfonz Gspan</i> : Bodoča organizacija konservacijsko-restavracijske službe v bibliotekah in arhivih Slovenije	53
<i>Avugust Vižintin</i> : Kako organizirati potujoče knjižnice?	56
<i>Bogo Pregelj</i> : Pohištvo v ljudskih knjižnicah. III. Knjižničarjeva miza in pult	59

RAZGLEDI

<i>France Dobrovoljc</i> : Po češkoslovaških knjižnicah. (Osebni vtisi)	61
<i>Avugust Vižintin</i> : Nekaj beležk s poti po Poljskem	67

POROČILA IN ZAPISKI

<i>Paule Kalan</i> : Ob osmem zvezku Slovenske bibliografije (74) — <i>Stane Suhadolnik</i> : Alfonz Gspan - Josip Badalić, Inkunabule v Sloveniji. Ljubljana 1957 (79) — <i>F. D.</i> : Theodore Besterman, A world bibliography of bibliographies ... Génève 1955 (80) — <i>A. M.</i> : Bibliotekarske revije po svetu (82) — <i>M. R.</i> : Občasna šola za knjižničarje in arhivske pomočnike (84) — <i>S. B.</i> : Knjižničarska predavanja v šolah (86) — <i>Mara Slajpah</i> : Družbeno upravljanje pri ljudskih in znanstvenih knjižnicah (86) — <i>Stanko Bunc</i> : Bibliografska novost (87) — <i>L. Z.</i> : Mednarodni sestanek o glasbenih knjižnicah (88) — <i>J. P.</i> : Bibliografija strokovne literature (82).
--

DRUŠTVENI OBZORNIK

XI. redni letni občni zbor Društva bibliotekarjev Slovenije (90): Predsednikovo poročilo (90), tajniško poročilo (93), blagajniško poročilo (94), poročilo sekcije za znanstvene knjižnice (95), poročilo sekcije za bibliografijo (96), poročilo sekcije za ljudske knjižnice (96), poročilo ljubljanske podružnice (98), poročilo mariborske podružnice (99), poročilo celjske podružnice (99), poročilo novomeške skupine (100), sklepi in priporočila (101) — Seznam strokovnih članov Društva bibliotekarjev Slovenije (102) — Sporočilo in vabilo (104).

Izdaja

DRUŠTVO BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

Uredniški svet:

BRANKO BERČIČ, FRANCE DOBROVOLJC,
ALFONZ GSPAN, JOSIP RIJAVEC,
AVGUST VIZINTIN

Uredil:

BRANKO BERČIČ

Naklada

500 izvodov

Tiskala tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

Redakcija zaključena 1. oktobra 1958

OB 450-LETNICI ROJSTVA

PRIMOŽA TRUBARJA

ZAČETNIKA SLOVENSKE KNJIZEVNOSTI
IN UTEMELJITELJA PRVE JAVNE KNJIZNICE
NA SLOVENSKEM

»... Hiemit E. Gn. schickh ich zwo Quittungen meiner ausgeliehen buecher halben, die wöllen den magistrum procuratorem des hern Foresti tochterman vnd noch ein verordnen das sie es allspald emphaen, dieselbig, sambt denen die ich in meinem Haus ein truhen vol hab ligen lassen, dem magistro Spindlero gegen seiner bekhantnus zuestellen, die mag er sambt anderen predicanten gebrauchen, *gemelte büecher sollen der gantzen Ersamen Landtschafft vnd der Kirchen yn Crain sein vnd bleiben*...«

Primož Trubar kranjskim deželnim odbornikom
19. marca 1569

Slovenski prevod spredaj objavljenega odlomka Trubarjevega pisma kranjskim deželnim odbornikom 19. marca 1568:

»... Vaši Milosti pošiljam dve pobotnici zaradi svojih izposojenih knjig; izvolite določiti magistrum procuratorem, zeta gospoda Foresta in še nekoga, da jih kmalu dobé in da jih proti potrdilu izročé magistru Spindlerju obenem s tistimi, ki sem jih polno skrinjo pustil v svoji hiši; uporabljajo naj jih on in drugi pridigarji. *Omenjene knjige naj bodo in ostanejo last vse častite dežele in cerkve na Kranjskem...*«

MIRKO RUPEL

Sans la bibliographie, toute l'oeuvre écrite de la civilisation ne serait qu'un chaos inextricable de contributions diverses à la connaissance, confondues dans le désordre et inapplicables aux besoins des humains.

Luther H. Ewans

Z naraščanjem knjižne proizvodnje, zlasti pa še z zmeraj večjim številom periodik, postaja bibliografsko delo čedalje pomembnejše. Minili so časi, ko je raziskovalec sam lahko poiskal vse publikacije svoje stroke ali ko mu je z njimi lahko postregel bibliotekar kar po spominu. Minili so tudi časi, ko je vsak narod mogel živeti zase in si prizadevati za napredek brez upoštevanja dela, ki ga opravljajo za dosego istega cilja njegovi sosedje, bližnji in daljni, in sploh vsi narodi na svetu.

Kakor pa bi bilo napačno začeti zidati hišo pri strehi, tako bi bilo napačno začeti z izdelavo bibliografije v mednarodnem merilu. Tak poskus — in zgodovina to potrjuje — je vnaprej obsojen na neuspeh. Osnova za mednarodno bibliografsko dejavnost mora biti samo zanesljivo bibliografsko delo v narodnem merilu.

Kako organizirati in zagotoviti uspešno nacionalno bibliografsko dejavnost, je — menim — prav dobro nakazal sklep, ki so ga leta 1955 na kongresu v Bruslju sprejeli ravnatelji in zastopniki narodnih knjižnic Washingtona, Londona, Pariza, Rima, Dublina, Ottawe, Jeruzalema, Dunaja, Budimpešte, vzhodnega Berlina, Münchena, Bruslja in Berna. V tem sklepu se bere, da kongres »prav posebno naglašá potrebo, naj se v vsaki državi dadó možnosti razvoja in potrebna sredstva osrednji biblioteki, navadno narodni biblioteki, ki je edina sposobna, da za prihodnost ohrani celotno tiskano proizvodnjo vsake države in zagotovi enovitost bibliografskega dela«.

Velika vloga, ki se s tem sklepom daje nacionalnim bibliotekam v pogledu bibliografije, je téma, ki naj jo vsestransko pretrse in osvetli II. grupa našega simpozija. Ker pa je naloga nacionalnih bibliotek ne samo v tem, da zagotovijo enotnost bibliografskega dela, temveč — vsaj povečini — da to delo ali vsaj en del tudi opravijo, bomo na našem simpoziju lahko zajeli vse probleme današnje bibliografije.

* Napisano kot uvod v delo II. grupe Unescovega simpozija (kolokvija) za nacionalne biblioteke od 8. do 27. septembra 1958 na Dunaju.

Predmet, ki naj ga obravnava naša delovna grupa, je razdeljen na naslednja poglavja, ki jih je vnaprej določil Unesco:

A. Vloga narodne knjižnice na bibliografskem področju.

B. Narodna knjižnica kot nacionalno središče za bibliografske informacije.

C. Nacionalne in specialne bibliografije.

D. Problemi katalogizacije in klasifikacije.

E. Nove metode in tehnike za urejevanje in iskanje podatkov.

F. Funkcije narodne knjižnice, ki se tičejo mednarodnega sodelovanja na področju bibliografije.

A. Če velja za velike biblioteke, kakor ugotavlja L. N. Malcès v svojem Cours de bibliographie na str. 28, da »so danes poklicane za funkcijo, ki jim nekoč ni bila naložena« in da »so doslej hranile, dajale v branje in včasih posojale, da pa danes dokumentirajo in vodijo«, velja to še posebno za nacionalne biblioteke.

Za najvažnejši nalogi nacionalne biblioteke na bibliografskem področju bi postavili sestavo in izdajo bibliografij ter koordinacijo bibliografskega dela. Dve drugi, iz tega izvirajoči nalogi, namreč dajanje bibliografskih informacij in mednarodno sodelovanje, hočemo posebej obravnavati nižje pod B in F.

1. Izmed bibliografij, ki naj za njih izdelavo in tudi objavo ima skrb nacionalna biblioteka, je na prvem mestu *splošna nacionalna bibliografija*, tako tekoča, kakor retrospektivna. To ni bilo zmeraj tako, ker so v prejšnjih stoletjih zanjo skrbeli ali posamezni učenjaki ali izobraženi knjigarji. S tem, da postajajo nacionalne bibliografije čedalje bolj stvaritve nacionalnih bibliotek, se dviga njih raven in seveda tudi veljava. Pa je tudi logično, da je poverjena izdelava nacionalne bibliografije nacionalni biblioteki, saj prejema le-ta dolžnostne izvode vsega tiska svoje dežele (kar je nujno potrebno za sestavo tekoče bibliografije) in ima ponavadi največji del domačih tiskov od najstarejših časov (kar je potrebno za sestavo retrospektivne bibliografije); tudi ji je za popolno retrospektivno nacionalno bibliografijo na voljo, vsaj v mnogih primerih, centralni katalog domačih tiskov, da po njem lahko ugotovi v drugih knjižnicah publikacije, ki jih sama ne bi imela.

Samo po sebi je razumljivo, da imej nacionalna biblioteka tudi skrb za izdajo seznamov tekočih periodik. Zelo prikladen bi bil uradni letni seznam, ki bi oznanjal tako živa periodika kakor tista, ki so med letom ugasnila.

Pri sestavi specialnih bibliografij je dandanes ustrezni strokovnjak potrebnejši kakor bibliograf, zakaj take bibliografije

terjajo dobro poznavanje stroke in vrednotenje del. Zato izdelava specialnih bibliografij ne sodi v nacionalno biblioteko, razen ene: bibliografije bibliografij; pridružili bi ji lahko še bibliografijo bibliotekonomije.

In naposled je nacionalna biblioteka poklicana glede na svoje večje ali manjše bogastvo določenih knjig, redkosti, rokopisov itd., da poskrbi za njih razvid z bibliografskimi pregledi (n. pr. katalog inkunabul).

2. Druga dejavnost nacionalne biblioteke na bibliografskem področju obstoji v koordinaciji bibliografskega dela. Že konferenca Unesca leta 1950 je med sklepi sprejela na prvem mestu ustanovitvev nacionalnega organa, ki naj bi imel naslednje naloge: 1. olajševati razvoj bibliografske in informativne službe; 2. spodbujati k raziskovanju na področju bibliografske tehnike; 3. koordinirati delo in pomagati pri odločitvi, kateremu od različnih načrtov gre prednost; 4. služiti za zvezo z mednarodnimi združenji, ki se zanimajo za organizacijo bibliografske in informativne službe.

Tu se postavlja vprašanje, ali ne bi tak organ mogel obstajati pri nacionalni biblioteki. Pa tudi, če ne bi bilo tako, bi šle nacionalni biblioteki naslednje naloge: Predvsem naj bi vodila razvid domačih specialnih bibliografij, ki se izdelujejo izven nje. Potem naj bi na eni strani preprečevala pogostno dvojno delo za specialne bibliografije, na drugi strani pa naj bi dajala pobude, da se izpolnijo vrzeli, nastale zaradi neobdelanih področij. Ker so pravila za katalogizacijo, ki jih uporablja nacionalna biblioteka, navadno odločilna tudi za druge biblioteke in za izdelavo bibliografij, lahko nacionalna biblioteka veliko prispeva k izboljšavi in pomenjenju bibliografskih zapisov, ki se delajo izven nje. Na ta pravila bi kazalo opozarjati zlasti tedaj, ko sestavljajo specialne bibliografije znanstveniki brez zadostne bibliografsko-tehnične priprave. Sploh gre nacionalni biblioteki naloga, da tam, kjer ni posebnih šol za bibliografe in bibliotekarje, sama skrbi za vzgojo kadrov, bodisi s tečaji ali s pripustitvijo na prostovoljni ali obvezni staž.

Med dejavnosti nacionalne biblioteke na bibliografskem področju bi šteli tisk katalognih listkov in njih razpošiljanje drugim bibliotekam in interesentom. Deloma sodi sem tudi tisk bibliotečnih katalogov, a taka podjetja so redka in se izplačajo samo za največje svetovne knjižnice.

Po vsem, kar smo povedali o nacionalni biblioteki in njeni vlogi na bibliografskem področju kake dežele, je skoraj odveč razpravljati o vprašanju: nacionalna knjižnica ali bibliografski inštitut? Glede na pogoje, ki so za bibliografsko delo dosti bolj

ugodni v nacionalni biblioteki (zlasti glede na dolžnostne izvode in knjižno zalogo) kakor v posebnem, od nje ločenem inštitutu, se ni težko odločiti. Ali ne bi bilo morda najprikladneje, ko bi v nacionalni biblioteki obstajal poseben bibliografski oddelek z bibliografiji specialisti? Poseben (ločen, samostojen) bibliografski inštitut bi bil le tam na mestu, kjer bi to zahtevale posebne razmere.

B. Če smo zgoraj prisodili nacionalni biblioteki vlogo centra za bibliografsko dejavnost kake dežele, ne more biti dvoma, da je poklicana tudi za nacionalno središče za bibliografske informacije.

Za informacijski center usposablja nacionalno biblioteko vrsta okoliščini: Tu je najprej gradivo za splošno nacionalno bibliografijo in morda tudi za bibliografijo člankov v časnikih in časopisih. To gradivo, najčešče na listkih, četudi izdano v tedenskih, mesečnih ali letnih bibliografijah, predstavlja po petih, desetih... letih, urejeno v celoto, odlično sredstvo za hitro informacijo. Drugo sredstvo za zanesljivo informacijo so razni katalogi, zlasti še centralni katalog. Poleg tega so še najraznovrstnejše tiskane bibliografije in drugi pripomočki, domači in tuji, ki jih nacionalna biblioteka sistematično nabavlja in ima navadno zbrane v posebnem prostoru. Veliko korist za dajanje informacij predstavlja povezava, ki naj bi jo imela nacionalna biblioteka z institucijami, v katerih se izdelujejo specialne bibliografije, in z drugimi bibliotekami v deželi. In nazadnje so tu bibliografiji specialisti, ki umejo najti prave vire in hitro ustreči bralcem.

Nacionalna biblioteka torej daje ali pa tudi išče bibliografske informacije, in sicer oboje doma ali v tujini.

Bibliografske informacije, ki jih lahko daje nacionalna biblioteka, so kaj številne in mnogovrstne: segajo od preprostega iskanja dela, ki ga bralec ne najde na mestu, do raziskovanj na znanstveni ravni. Tu pa nastane vprašanje, ali je dolžna biblioteka dajati tudi take informacije, za katere je potrebno veliko časa in truda, n. pr. informacije v obliki posebej sestavljenih bibliografij ali informacije, ki zahtevajo znanstvenih raziskovanj. Dejal bi, da je to najčešče odvisno od povpraševalca: lahko je to privatna oseba ali pa ustanova, lahko prebiva povpraševalec v kraju nacionalne biblioteka ali daleč stran, lahko gre za bibliografski center tuje dežele itd. Vprašanje je tudi glede narave informacije, ali gre za tiske, rokopise, grafiko, glasbo, fotografije.

O potrebi in koristi informacijske službe na najvišji ravni v nacionalni biblioteki, ki je centralna in navadno tudi največja

biblioteka kake dežele, ni treba izgubljeni besed. Ta služba bo prav prišla navadnemu bralcu in iskalcu, ustanovam in podjetjem, državnim oblastem in interesentom v tujini. Dopolnjevala bo izposojevalno službo v biblioteki v nacionalnem in internacionalnem merilu.

C. To poglavje, ki nosi naslov »Nacionalne in specialne bibliografije«, naj nam da priložnost, da spregovorimo o tem, kaj naj vsebuje nacionalna bibliografija in kakšen bodi odnos med njo in specialnimi bibliografijami.

Če pregledamo lepo vrsto tekočih nacionalnih bibliografij, ki so nam na voljo, bomo takoj ugotovili, kako močno se v svojem bistvu razlikujejo med seboj: ene nas seznanjajo s celoto publikacij, natisnjenih *v enem samem jeziku* (n. pr. La Bibliographie de la France, Deutsche Bibliographie), druge s celoto publikacij, natisnjenih *v kateremkoli jeziku na ozemlju ene same države* (n. pr. Bibliografija Jugoslavije); so tudi takšne, ki zapisujejo ne le publikacije, izdane v deželi ali v jeziku te dežele, temveč *tudi tiste, ki so izšle v tujini* ter so za deželo važne zaradi njih avtorjev ali njih vsebine (n. pr. Bibliographie de Belgique). Drugi razloček se nanaša na vrsto gradiva, ki ga zapisujejo. Ene upoštevajo poleg natisnjenih in drugače razmnoženih publikacij tudi karte, atlante, grafiko in glasbene izdaje (n. pr. nemška, avstrijska bibliografija), druge jih obravnavajo v dodatkih (n. pr. La Bibliographie de la France), tretje pa jih sploh ne upoštevajo ali le delno (n. pr. The British National Bibliography). Ali bi se dalo doseči soglasje glede vrst dokumentov, ki bi jih nacionalna bibliografija morala vsebovati?

Drugo vprašanje je, kakšno je ali bodi razmerje med nacionalno bibliografijo, ki je splošna, in med specialnimi bibliografijami, ki so ponavadi selektivne. Znano je, s kakšnim poudarkom je Verner W. Clapp v poročilu Kongresne biblioteke predlagal izboljšanje splošnih nacionalnih bibliografij. Ko je ugotovil (Les services bibliographiques, Washington 1949, str. 25), da je vsebinska analiza del, kakršno navadno nudijo nacionalne bibliografije in drugi bibliografski priročniki, prav koristna za določene namene, da pa ni take vrste, da bi zadovoljila raziskovalca, ki išče natančnih podatkov, nadaljuje takole: »Il est possible de concevoir un service bibliographique général courant dans lequel l'indexage bibliographique et l'indexage analytique seraient combinés de manière à comprendre non seulement les publications livrées dans le commerce, mais également les autres catégories de publications... Un tel service devrait être en mesure de sélectionner,

à son gré, les diverses catégories de publications, livres, périodiques, articles de revues, cartes etc. — d'après les définitions établies au préalable. Il aurait non seulement un indexage bibliographique, mais également un indexage analytique; de cette façon, le contenu des journaux ainsi que l'analyse des sujets traités dans les documents gouvernementaux deviendraient alors — comme ils le devraient — une partie de la bibliographie nationale. Tako bi dobili za vsako deželo splošno tekočo in popolno bibliografijo, ki bi postala prava osnova za selektivno tekočo bibliografijo (torej za specialno bibliografijo), in samo jezikovni problemi bi preprečevali hitro spremembo splošnih bibliografij vsakega naroda v splošno in tekočo bibliografijo, ki bi zajela svetovno dejavnost.

Način, kako si zamišlja Clapp tekočo in popolno nacionalno bibliografijo, utegne biti v celoti nesprijemljiv za nas Evropejce, tičeče dostikrat v okovih tradicije in brez velikopoteznosti Američanov; toda česar danes še ni, utegne biti jutri. Zato bi veljalo razmisliti vsaj o tistih delih omenjenega poročila, ki bi bili uresničljivi tudi v Evropi. Tako bi opozorili zlasti na bibliografijo člankov, objavljenih v časopisih in časnikih. Objavo take bibliografije je že 1950 priporočala vsem državam konferenca Unesca za izboljšanje bibliografske službe; gre za tekočo nacionalno bibliografijo, ki bi torej sodila med naloge nacionalnih bibliotek.

Ker izdelava specialnih bibliografij, kakor smo že poudarili, ne sodi v kompetenco nacionalnih bibliotek (razen bibliografije bibliografij), nam preostane tu opozoriti, da bi nacionalna biblioteka morala skrbeti za enovitost bibliografskega dela. Zato bi morala imeti natančen pregled, kje se izdelujejo specialne in druge bibliografije, ter nastopiti, kjer bi se pokazala potreba. Lahko bi tudi pomagala s svojim gradivom in z bibliografsko-tehničnimi nasveti. Razmisliti kaže torej, s katerimi sredstvi naj bi nacionalna biblioteka najlaže in najuspešneje vplivala na pravilno obliko specialnih bibliografij in kako bi dosegla koordinacijo in enovitost pri bibliografskem delu v domači deželi.

D. Gotovo je želeli, da bi si bile bibliografije različnih dežel po obliki kar najbolj podobne. To lahko dosežemo s poenotenjem katalogizacije in klasifikacije.

1. V zadnjih letih so se v več državah pokazala prizadevanja za revizijo katalogizacijskih pravil. Načela, ki se postavljajo za nova pravila, se precej skladajo. Zato je, kakor znano, FIAB sestavila posebno komisijo za določitev osnovnih smernic, ki naj bi v mednarodnem merilu bile odločilne za katalogizacijska pravila.

Komisija je svoje zaključke utemeljila in objavila v *Libri*, vol. 6. str. 271. Seveda ni mogla rešiti vseh vprašanj, ki terjajo poenotenja, vendar je za dve važni skupini, namreč za dela kolektivnih avtorjev in za anonimna dela, dala predloge kot prispevek k mednarodni koordinaciji katalogizacijskih načel. Zanimivo bi bilo izvedeti, kaj sodijo o teh predlogih v različnih državah. Prav tako bi bilo treba dognati, katera druga katalogizacijska pravila bi še kazalo poenotiti, da bi bibliografije postale enovitejše.

2. Še bolj bi lahko poenotili bibliografije, zlasti splošne nacionalne bibliografije, ko bi mogli doseči enotnost klasifikacije. Gotovo bi vsaka bibliografija morala dati hiter odgovor po predmetih in po avtorjih, morebiti tudi po naslovih. Če bi sprejeli Clappovo gledišče v poročilu kongresne biblioteke, po katerem je splošna popolna bibliografija osnova za specialne, potem je oddelek »po predmetih« nujen. Upoštevati je treba, da so tudi za tujega specialista nacionalne bibliografije zanimive, vendar le, če lahko hitro najde svojo stroko, torej v delu »po predmetih«. Seveda mora imeti bibliografija, ki je tako sestavljena, tudi kazalo po avtorjih in naslovih. Če pa sprejmemo abecedno ureditev po avtorjih, jo je treba izpopolniti s kazalom po predmetih in po naslovih.

Konferenca za izboljšanje bibliografske službe leta 1950 ni dala nobenih priporočil za poenotenje nacionalnih bibliografij v tem pogledu (»Toute bibliographie nationale générale doit permettre de trouver rapidement les ouvrages repertoriés, soit par matières, soit par noms d'auteurs, soit, si besoin, par titres.«) Prav tako je prepustila posameznim državam, da se same odločijo, ali sprejmejo za označbo predmetov stvarne značnice v abecednem redu ali pa kakšen klasifikacijski sistem.

Ali smo danes, po osmih letih, istega mnenja? Ali bi se danes lahko odločili za *en* sistem (po predmetih ali po avtorjih)? In če se odločimo za sistematično ureditev, ali se lahko zedinimo, katero klasifikacijo naj sprejmemo (n. pr. decimalno klasifikacijo)?

E. Važna naloga našega sestanka bo, da povemo svoje mnenje o novih metodah in tehnikah za urejevanje in iskanje podatkov. Z napredkom znanosti in tehnike namreč tako naraščajo bibliografski podatki različnih panog človeškega znanja, da — tako sodijo — dosedanji način zbiranja, razvrščanja in iskanja podatkov ne zadošča več.

S tem vprašanjem se je ukvarjala konferenca, ki jo je sklicala Royal Society 1948 v Londonu. Moralo pa je preteči več let, da so se ga spet lotili, zakaj šele 1956 je urad Bibliografskega med-

narodnega posvetovalnega odbora, ki ga je ustanovil Unesco, oblikoval načrt za študij in eksperimente o rabi omenjenih metod in tehnik. Unesco je naročil g. Coblansu, šefu dokumentacijske službe Evropske organizacije za nuklearna raziskovanja, naj napiše podrobno študijo o tem vprašanju. Ta študija, objavljena v Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothèques, vol. XI, str. 153, bo lahko veliko pomagala v naši diskusiji.

Na tem mestu naj le kratko omenimo, da gre predvsem za naslednje novosti: 1. sistem preluknjanih listov, odbiranje z elektromehaničnim ali elektronskim postopkom; 2. sistemi, ki uporabljajo fotografske metode (navadno mikrofotografske) in fotoelektrično odbiranje s pomočjo kodifikacije; 3. sistemi, ki uporabljajo magnetično registracijo.

Nam tu ne gre za to, da bi se odločili za ta ali oni aparat, temveč da bi definirali problem in podprli prizadevanja Unesca, da bi se študij novih metod in tehnik smiselno nadaljeval. Gotovo je, da bo bibliografiji in dokumentaciji z novimi tehnikami veliko pomagano. Zato ne smemo deliti skepticizma mnogih humanistov glede teh metod, pa tudi ne pretiranega optimizma tistih, ki menijo, da bo stroj vse opravil, zakaj pravo bibliografsko delo terja strog izbor iz neobdelanega gradiva — »et ce sera toujours l'opération majeure«, kakor je dejal J. Cain (Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothèques vol. X, str. 275).

F. Po tistem, kar je bilo doslej rečeno o bibliografski dejavnosti narodnih knjižnic, izhaja, da so te knjižnice prve poklicane za mednarodno sodelovanje na področju bibliografije.

Predvsem je, smo dejali, v dobri bibliografski dejavnosti narodne knjižnice same najčvrstejša podlaga za mednarodno bibliografsko sodelovanje (izdaja splošne narodne bibliografije, sezname tekočih periodik itd.). Potem ima narodna knjižnica važen mednarodni pomen kot središče za bibliografske informacije. Če pa prenesemo nanjo naloge organa za planiranje, kakršnega je predlagala Unescova konferenca leta 1950, ali ji damo vsaj vodilno vlogo v takem organu, potem mora narodna knjižnica naravnost služiti za zvezo z mednarodnimi združenji, ki skrbijo za organizacijo bibliografske in informacijske službe.

Narodna knjižnica pa lahko prispeva k mednarodnemu sodelovanju še z naslednjim:

1. z zamenjavo bibliografskih publikacij;
2. z zamenjavo bibliografskih vesti o knjigah in člankih, ki zanimajo druge dežele (po predhodnem sporazumu z zainteresiranimi deželami);

3. z zamenjavo seznamov ustanov, ki se ukvarjajo z bibliografijo;

4. z informacijami o bibliografskih nenatisnjenih delih (n. pr. na listkih), ki so kje v deželi;

5. z objavo člankov, ki bi od časa do časa informirali o stanju in razvoju bibliografske dejavnosti v deželi in posebej v narodni knjižnici;

6. z objavo informacij o bibliografskih delih, ki so v načrtu ali v delu in ki utegnejo zanimati kako drugo deželo.

7. z zamenjavo bibliografov.

Gotovo je še več vprašanj, ki se tičejo bibliografskega dela v narodnih knjižnicah in ki niso načeta v tem pregledu. S tem, da bodo udeleženci kolokvija na taka vprašanja opozarjali, bodo prispevali tako k napredku narodnih knjižnic kakor k razvoju narodne in mednarodne bibliografske dejavnosti.

PROBLEMI POKRAJINSKIH ŠTUDIJSKIH KNJIŽNIC V SLOVENIJI

VLADO NOVAK

V desetih letih, odkar obstajajo študijske knjižnice v svoji sedanji obliki, se je ob njihovem delu nabralo poleg uspehov in izkušenj tudi precej problemov. Zlasti v zadnjem času so v nekaterih krajih ob iskanju boljših organizacijskih oblik v delu komunalnih skupnosti načeli tudi vprašanje pokrajinskih kulturnih in znanstvenih ustanov ter njihovega mesta v družbenem življenju. Sreča je, da je glede knjižnic to vprašanje res samo načeto in da še ni nastala nepopravljiva škoda zaradi prenegljenih ukrepov. Tako lahko v mirnem ozračju, ki ga še ni skalil žolč polemike, po vrsti pretresemo probleme, ki jih je sprožilo dosedanje delo pokrajinskih študijskih knjižnic ter poskusimo nakazati pot za čim boljšo rešitev, tako da bodo študijske knjižnice lahko kar najbolj tvorno sodelovale v našem družbenem razvoju.

Izhodišče nam morajo biti nekatera dejstva, ki si jih moramo zato na kratko poklicati v spomin. Vsi vemo, kaj je nagnilo takratno ministrstvo za prosveto LRS, da je 10. septembra 1945 izdalo obenem z okvirno uredbo o ljudskih knjižnicah tudi podobno uredbo o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic (Ur. l. LRS I-II/37, 22. 9. 1945). To je bila predvsem zdrava težnja po decen-

tralizaciji kulturnih dobrin, ki naj bi bile smotrno razmeščene po vsem slovenskem teritoriju, tako da bi bile razlike med republiškim glavnim mestom in med provinco čim manj občutne.

Prve tri pokrajinske študijske knjižnice je v smislu določil 4. člena zgoraj citirane uredbe ustanovilo še ministrstvo za prosveto LRS samo s posebno odredbo dne 1. marca 1946 (Ur. l. LRS III/19, 6. 3. 1946). To so bile okrožne študijske knjižnice v Celju, Mariboru in Novem mestu. Istočasno je bila s posebno uredbo ustanovljena za Ljubljano in ljubljansko okrožje, namesto splošnega tipa študijske knjižnice, posebna varianta tega tipa, Slovanska knjižnica v Ljubljani, ki je imela v knjižnih fondih, prevzetih od nekdanje mestne študijske knjižnice v Ljubljani (nastale ob ljubljanskem mestnem arhivu), dovolj trdno osnovo za posebno nalogo, ki jo je z ustanovno odredbo dobila. Od imenovanih prvih štirih se je poleg Slovanske knjižnice v Ljubljani lahko samo mariborska študijska knjižnica oprla na neko urejeno tradicijo, kajti Maribor si je pokrajinsko znanstveno knjižnico ustvaril sam že takoj po prvi svetovni vojni, prvi njeni začetki pa segajo celo nazaj v leto 1903. Drugi dve sta si morali tradicijo šele čisto na novo ustvariti.

Uredba, na osnovi katere so bile ustanovljene leta 1946 prve tri oziroma štiri študijske knjižnice, je bila med tistimi uredbami vlade LRS, izdanimi pred 20. novembrom 1946, ki jih ljudska skupščina v januarju 1948 ni potrdila, ampak je naročila vladi, naj jih pregleda in pripravi nov tekst v skladu z novo ustavo in novo stopnjo družbenega razvoja. Znano je, da se to doslej ni zgodilo, vendar tu ni mesto za ugotavljanje vzrokov, zakaj še vedno niso prišli na vrsto zakoni in uredbe o knjižnicah. Kljub temu pa so študijske knjižnice živele in se razvijale, opirajoč se na omenjene samo provizorno veljavne uredbe. Pridružile so se jim celo nove študijske knjižnice, ki pa jih ni več ustanovilo ministrstvo, ampak okrajni ljudski odbori, ki so prevzeli večino nalog razformiranih okrožnih ljudskih odborov. Tako so na pobudo okrajnih prosvetnih forumov nastale tele nove študijske knjižnice: Leta 1948 v Ptujju in Postojni, leta 1949 v Novi Gorici in na Ravnah, leta 1950 v Kranju, leta 1956 v Kopru in končno tudi v Murski Soboti.

Razvoj teh knjižnic pa je bil precej različen ne samo glede na kvaliteto in zunanji uspeh, ampak tudi v samem načinu dela. Vzrokov za to raznolikost ni težko najti. Že prva uredba je bila v formulaciji nalog pokrajinskih študijskih knjižnic morda le malce premalo precizna, ker je bila splošna, okvirna, razen tega pa pravzaprav ni več veljala. V splošni decentralizaciji se repu-

bliško ministrstvo za prosveto, pozneje ministrstvo za znanost in kulturo in končno svet za prosveto in kulturo LRS niso mogli opirati na trdna pravna določila, da bi usmerjali delo pokrajinskih znanstvenih knjižnic, zlasti da bi skrbeli za kvaliteto njihovega poslovanja in ne nazadnje, da bi zaježili preveliko vnemo pri ustanavljanju takih knjižnic v krajih, kjer ni bilo *vseh* pogojev za uspešen razvoj. Tako so bile pokrajinske študijske knjižnice, bolj kot je prav, prepuščene same sebi in iznajdljivosti ljudi, ki so v njih delali. Društvo bibliotekarjev Slovenije je sicer večkrat opozorilo, da je treba paziti predvsem na kvaliteto in soliden nivo, ker bo sicer delo vseh takih knjižnic diskreditirano, še preden se bodo zares uveljavile. Društvo samo seveda ni imelo moči, da bi lahko kaj učinkovitega ukrenilo, tudi svet za prosveto in kulturo LRS ni mogel te stvari spraviti v pravi tir.

Lahko rečemo, da je mariborska študijska knjižnica služila kot prototip že zakonodajalcu iz leta 1945, še bolj pa seveda kot zgled, po katerem so uravnavale svoje delo vse mlade, po osvoboditvi nastale študijske knjižnice, nekatere bolj druge manj. Ker pa prvi okvirni uredbi iz leta 1945 in ustanovnim odredbam iz leta 1946 niso sledila podrobnejša pravna določila in pravilniki, ker je bila strokovna usposobljenost ljudi, ki so v teh knjižnicah delali, zelo različna, kljub tečajem, ki jih je prirejala Narodna in univerzitetna knjižnica, dalje, zaradi preveč preprostih zahtev provincialnega okolja, je večina teh knjižnic, nekatere bolj nekatere manj, zdrknila v preveliko poljudnost in se vdala zahtevam po ekstenzivnem delu, po kvantitetnih uspehih. Včasih je šlo to celo na račun znanstvene kvalitete in trdnega znanstvenega sistema, ki res ni popularen, a vsekakor edina solidna osnova za razvoj študijskih knjižnic, kajti tip ljudske knjižnice, ki je ljudem na splošno bližji, in tip znanstvene knjižnice se morata tudi v provinci sicer dopolnjevati, a obenem, glede na osnovne naloge in način dela, tudi razlikovati, tako, kakor se razlikuje na primer gimnazija od osnovne šole. Razlika med njima ni v vrednosti ali v višjem oziroma nižjem rangu, ampak samo v časovni zapovrstnosti, skladno z razvojno stopnjo učenčevo oziroma bralčevo. To so na videz jasne stvari, vendar se zdi, da smo se jih zavedali samo načelno, v praksi pa je bilo marsikaj bolj megleno in nedosledno. Kjer je bil pogled na to jasen, načelen in dosleden, ne le pri bibliotekarjih, ampak tudi pri oblastnih forumih, tam je kvaliteta opravljenega dela v študijskih knjižnicah večja in trdnejša, kjer pa so morali bibliotekarji v dobri nameri, da bi knjižnico popularizirali in utrdili njen položaj v provincialni družbi, preveč odnehati preprimitivnim razmeram in zahtevam, so se

pojmi zmedli in uspeh ni zadovoljiv. Seveda pa so zaradi premlade tradicije in premajhne jasnosti o vlogi in pomenu takih znanstvenih ustanov, kakršne so pokrajinske študijske knjižnice, nastale težave tudi tam, kjer je hotela knjižnica uveljaviti dovolj solidno znanstveno zasnovo v svojem delu, provincialne razmere pa so od nje zahtevale predvsem kvantitativni, prosvetno aktivistični efekt.

Morda se bodo zdele komu te osvetlitve na hitro nametanih problemov preostre, morda celo pesimistične ali vsaj prepavšalne. Žal nisem imel časa, da bi jih podprl s statističnimi podatki, ker nimamo podrobnega pogleda v delo posameznih pokrajinskih študijskih knjižnic. Kolikor pa morem presoditi, se slika ne bi spremenila bistveno, za teze, ki naj pobude diskusijo, pa morda niti ni potrebno iti v take detajle. Da pa bomo vendarle lahko prišli tudi do nekih konkretnjših sklepov, bom poskusil to problematiko razdrobiti na niz zapovrstnih konkretnjših vprašanj. Obravnava teh problemskih kompleksov bo mimogrede pojasnila in podprla zgornje splošne trditve.

1. Najprej bi morali razčistiti načelno vprašanje, za kakšno obliko pokrajinske študijske knjižnice naj se odločimo, ali za znanstveni ali za tako imenovani mešani tip. Dalje, koliko obstoječe študijske knjižnice temu izbranemu tipu ustrezajo. Pravzaprav sem na to vprašanje mimogrede že odgovoril. Za podrobnejšo opredelitev pa moramo poprej razjasniti še nekaj drugih konkretnih in praktičnih problemov.

2. Ali sedanje število pokrajinskih študijskih knjižnic zadostuje in ali je njihova sedanja razmestitev po slovenskem ozemlju smotrna in smiselna? Ali je v skladu s sedanjo stopnjo našega družbenega razvoja, z našimi sedanjimi kulturnimi potrebami in materialnimi možnostmi? Ali naj sedanje omrežje pokrajinskih študijskih knjižnic še dopolnjujemo ali morda krčimo? Kljub že izrečenim pripombam menim, da je v sedanjem položaju najbolje obdržati obstoječe število študijskih knjižnic in jih z vsemi silami razviti do potrebnega nivoja: utrditi znanstveni sistem dela v njih, poskrbeti za izboljšanje strokovne usposobljenosti bibliotekarjev in knjižničarjev in naposled zagotoviti jim trdno materialno osnovo, dostojne stavbe oziroma prostore in stalna, zadostna denarna sredstva. Teritoriji sedanjih okrajev se v glavnem krijejo s teritoriji bivših okrožij in v večini okrajnih centrov delajo tudi študijske knjižnice (Kranj, Nova Gorica, Koper, Ljubljana, Novo mesto, Celje, Maribor, Murska Sobota). Samo v Trbovljah je ni. Vse kaže, da tam še vedno ni vseh pogojev za ustanovitev. Razen tega obstajata in se razvijata tudi dve knjižnici na sedežih bivših okrajev, ki sta se združila z mariborskim: v Ptujju in na Ravnah, prva

naslonjena predvsem na tradicijo muzejskega društva, druga pa se je znala uveljaviti v gospodarskem in kulturnem razmahu osvobojenega dela Slovenske Koroške. Postojnska študijska knjižnica se je združila s tamošnjo ljudsko knjižnico. Tako je prvotni zakonodajalčev načrt pravzaprav izpolnjen in hkrati v glavnem vsklajen s sedanjimi možnostmi. V Ptujju in v Kranju se pojavljajo pri lokalnih političnih in oblastnih forumih težnje po združevanju študijskih in ljudskih knjižnic. Neposredni nagib za take težnje je proračunsko varčevanje, vzrok pa je seveda nejasnost o pomenu in nalogah pokrajinskih znanstvenih knjižnic, prepovršno gledanje nanje, ki si želi samo kvantitativni efekt. To je v bistvu nezrelo in diletantsko gledanje, četudi je dobronamerno, vendar je treba z njim računati kot z realnim dejstvom in ga preudarno paralizirati.

Upošteva je jasno načelnost in konkretne možnosti v posameznih krajih, sodim, da bi bilo treba vztrajati, kjer je le mogoče, to je vsaj tam, kjer so se knjižnice že utrdile, pri tipu študijske knjižnice kot samostojne ustanove splošnega znanstvenega značaja. Samo tam, kjer res še ni vseh nujnih pogojev za uspešen razvoj samostojne študijske knjižnice, n. pr. če ni zadostnih prostorov, zlasti, če ni dovolj kvalificiranih bibliotekarjev in knjižničarjev in če manjka celo osnovni knjižni fond, samo v takem primeru bi lahko iskali rešitev v mešanem tipu knjižnice. To pomeni, da bi s strokovnega vidika lahko pristali na začasno upravno združitev ljudske in študijske knjižnice, a z dvema ločenima oddelkoma, torej tudi z ločenima osnovnima knjižnima fondoma. Združitev naj bi bila res samo upravna, z enotno administracijo, in še to naj bi veljalo le kot zasilen ukrep za toliko časa, dokler ne bi uspelo zagotoviti vseh potrebnih pogojev, predvsem kvalificiranih bibliotekarjev, ki bi znali študijsko knjižnico spraviti na pravi tir in ji garantirati soliden znanstveni razvoj. Tudi pri ustanavljanju novih knjižnic tak mešan tip ni priporočljiv, ker kljub morebitnim neposrednim koristim že vnaprej razrahlja logičnost bibliotečnega sistema in jasnost v gledanju na družbene naloge posameznih tipov knjižnic. Jasno pa je, da se tudi čisti tip pokrajinske znanstvene knjižnice lahko ustanovi samo tam, kjer so res vsi pogoji za to dozoreli (gl. člen 3 načrta zveznega zakona o bibliotekah). Za pravo presojo o tem pa nikakor ni zadosten garant samo okrajna uprava, tudi prosvetna ne, ampak bi morala biti kvaliteta in solidnost že vnaprej zagotovljena tudi s pristankom republiških forumov, konkretno sveta za prosveto in kulturo LRS. Isto naj bi veljalo tudi za pravico ukinitve in združevanja knjižnic.

3. Že v dosedanjem razpravljanju smo večkrat trčili ob vprašanje bibliotekarskih kadrov in njihove strokovne usposobljenosti. To je po svoje delikatno vprašanje, a ga je treba kljub vsem reševati dosledneje kakor do sedaj. Najteže je, da je gledanje na bibliotekarski poklic na splošno celo med izobraženci še zelo hudo obteženo s starimi predsodki, češ, da to ni pravo delo in da ga lahko opravlja vsakdo, tudi tisti, ki se iz kakršnegakoli razloga kje drugje ne obnese. To zastarelo in neodgovorno pojmovanje je žal le prevečkrat vplivalo tudi na kadrovsko politiko v knjižnicah. Le prevečkrat so se in se še smatrajo biblioteke celo za nekako zatočišče, za golo zagotovitev eksistence. Včasih so tako nameščeni uslužbenci to nekako kompenzirali s pridnostjo in prizadevnostjo, včasih pa niti to ne. Včasih pa vsa prizadevnost ni dala zadovoljivega efekta zaradi pomanjkljivega znanja, občega in strokovnega. Pa še neko drugo zlo posledico ima taka, malce premalo odgovorna kadrovska politika v biblioteki. Prav tistim, ki so tako odlagali ljudi v biblioteke, je to kasneje služilo kot opravičilo in osnova za očitke in podcenjujoč odnos do celotnih kolektivov v posameznih bibliotekah, do njihovega dela in do bibliotekarskega poklica sploh. To je pravi začarani krog. V primeri s številom uslužbencev v knjižnicah je odstotek tako odloženih uslužbencev čez mero visok, mnogo večji kot na primer v šolah in podobnih ustanovah. Prav zato so posledice še bolj občutne. Tembolj pa ima to slabe posledice v provinci, kjer so splošne lokalne razmere še ožje, včasih celo malenkostne, kolektivi knjižnic pa navadno majhni po številu in se morajo knjižnice šele uveljavljati. Reševanja teh kadrovskih problemov ne smemo povsem prepustiti okrajem, ker bi bilo na ta način preveč neenakomerno. Potrebno bi bilo zagarantirati neko republiško nadzorstvo in soglasje v teh vprašanjih. Vsaj v republiškem merilu je treba vendarle zaostri kriterije pri nameščanju bibliotekarskega in knjižničarskega kadra, tako glede na strokovno usposobljenost, kakor tudi na moralnopolitične kvalitete.

Tudi taka zaostritev pa bo zadela v prazno, če ne bomo poprej ali vsaj vzporedno poskrbeli za dvojce: a) za stalno sistematično usposabljanje bibliotekarjev in knjižničarjev v ustreznih šolah (na univerzah, VPŠ, eventualno tudi na posebnih srednjih strokovnih šolah; tečajji za te namene niso dovolj in bodo vedno manj uspešni, vedno bolj bo očitno, da je to samo pomoč za silo), b) za dostojno in drugim sorodnim intelektualnim poklicem enakovredno tretiranje bibliotekarske stroke pri določanju plač, možnosti napredovanja v službi, kakor tudi pri zagotavljanju možnosti za izpopolnjevanje strokovne usposobljenosti in za osebno

znanstveno delo. Tu gre za sistematično pomoč bolj razvitih bibliotek z večjim številom kvalificiranih bibliotekarjev in znanstvenih sodelavcev manj razvitim bibliotekam in podobno. To skrb nalaga bolj razvitim bibliotekam tudi načrt zveznega splošnega zakona o bibliotekah. To niso majhne naloge, a ustrezne pogoje za izvedbo jim lahko zagantirajo samo pristojni republiški in zvezni forumi. Obstoječe biblioteke in bibliotekarji, organizirani v Društvu bibliotekarjev Slovenije, bodo gotovo stavili svoje sile na razpolago tudi za to delo. Zavedati se moramo, da je bolje, predvsem pa gospodarnejše, vnaprej zagotoviti uspešen razvoj, kakor potem popravljati napake.

Vprašanje skrbi za kadre se mi zdi v nekem smislu najvažnejše. To potrjujejo tudi dosedanje izkušnje v delu študijskih knjižnic: kjer so bili sposobni bibliotekarji, so včasih bolj, včasih manj uspešno premostili tudi vse druge n. pr. materialne težave, brez sposobnih ljudi pa ne zaležejo nič še tako velika materialna sredstva in še tako številni knjižni fond. Oboje je mrtvo naložen kapital, ki sčasoma propada, če ga ne dobe v roko usposobljeni ljudje, v tem primeru bibliotekarji.

4. Naslednji kompleks vprašanj zadeva nabavno politiko, sistem nabavljanja knjig, periodik in drugega bibliotečnega materiala. Tudi tu je več nejasnosti in pojmovanja so bolj različna, kakor bi se zdelo na prvi pogled. Škodljivo bi bilo sicer, če bi težili k neki prehudi uniformiranosti nabavne politike v študijskih knjižnicah, a neka osnovna načela morajo vendarle biti skupna. Osnova za presojo nam mora biti dejstvo, da so študijske knjižnice knjižnice splošnega znanstvenega tipa, ki morajo opravljati dvojno nalogo, splošnoizobraževalno in posebno znanstveno. Obe nalogi, ki se dopolnjujeta, lahko uspešno opravljajo le, če so urejene po znanstvenih principih. Do tu je vse jasno in soglasno.

Razlike v pojmovanjih pa se pojavijo ob vprašanju, ali in v kakšnem obsegu naj pokrajinske študijske knjižnice opravljajo tudi arhivalno nalogo, to je, da svoj knjižni sklad čim bolj ohranjajo za bodoča pokolenja. Prvim študijskim knjižnicam je zakonodajalec zagantiral dovolj trden in dovolj širok znanstveni karakter med drugim tudi s pravico do obveznih primerkov vsega slovenskega tiska. Od kasneje ustanovljenih so bile te prednosti deležne samo tiste, ki so stopile na mesto prvotno predvidenih knjižnic v pokrajinah, ki so ostale zunaj naših meja, n. pr. knjižnica v Ravnah namesto celovške, druge pa so se zaman prizadevale za to. S koncem leta 1953 pa so to pravico izgubile tudi vse druge študijske knjižnice, ki so jo prvotno imele od leta 1945 do 1953, torej 8 let in pol. Nekateri okrajni ljudski odbori so sicer na

priporočilo sveta za prosveto in kulturo LRS v nadomestilo za izdane obvezne primerke povečali študijskim knjižnicam proračunske postavke za nabavo knjig v zneskih, ki so takrat zadoštovali, danes pa ob tolikšnem dvigu cen in naraščanju potreb v knjižnicah seveda ne zadoščajo več. Vedno pogosteje se je pojavljalo vprašanje, ali naj študijske knjižnice dalje poskušajo vzdržati oziroma nabavljati čim popolnejšo zbirko slovenik, ali naj se odločijo samo za izbor. Za bibliotekarje je bilo ves čas to tudi načelno vprašanje, za tiste, ki odmerjajo proračune pa vsaj po večini zgolj praktično, zgolj vprašanje proračunskega varčevanja. Ker pojmi o znanstvenih in knjižnoarhivalnih nalogah študijskih knjižnic niso bili jasni niti popularni (to še celo ne), je postala nabavna politika študijskih knjižnic ne le problem, ampak ponekod celo predmet kritike, tudi v primerih, ko ji preudaren strokovnjak ne bi mogel očitati kakih bistvenih napak. Na tem področju je najprej nastal konflikt med aktualističnim prakticismom in perspektivno zamišljenim znanstvenim konceptom. Škoda zaradi izgube pravic do obveznih primerkov torej za študijske knjižnice ni bila samo materialna, ampak tudi moralna, ker se je še bolj zamajal v očeh javnosti že tako re dovolj trdni in jasni pojem o znanstvenem značaju teh knjižnic.

Ne rečem, da ni bilo v nabavni politiki pokrajinskih študijskih knjižnic tudi napak in enostranosti, premajhne pozornosti nekaterim panogam človeškega znanja, morda celo nekaterim zelo živim, družbeno aktualnim. Večina je to posledica iskanja najboljše oblike in najbolj ustreznega obsega nabavne politike. Toda take spodrsaljaje je mogoče popraviti, ne da bi bil ogrožen obstoj knjižnice. Še bolj napačno in usodno bi bilo, če bi zaradi posameznih subjektivnih napak, ki so deloma celo posledica neustaljenih razmer v tej veji slovenskega bibliotekarstva, o katerih je bilo že večkrat govora, delali preveč posplošene ali celo prenačene ukrepe.

Toda vrnimo se h konkretnjšemu odgovoru na zastavljeno vprašanje! Mislim, da se boste strinjali z menoj, da mora biti nabavna politika v pokrajinskih znanstvenih knjižnicah splošnega tipa, ki hočejo biti solidne, ki gledajo tudi za dolga leta naprej, predvsem dovolj široka. Zato bi morala taka knjižnica imeti vsaj večino slovenike, to je vsaj v glavnem nadaljevati tisto, kar so imele nekatere izmed njih že zagarantirano z obveznimi primerki. Razen tega pa bi morale imeti tudi smotrni, krajevnim oziroma pokrajinskim potrebam prilagojen izbor drugih jugoslavik in inozemske literature. Občutek za krajevne potrebe je mogoče dobiti samo z nekajletnim izkustvom. Vse to je mogoče v glavnem doseči

tudi z nakupi, če so sredstva zadostna. Dejal sem v glavnem, kajti pravice do obveznih primerkov je garantirala več, tudi tisto, kar nekateri pokrajinskim knjižnicam najbolj izpodbijajo — completeness slovenik z minimalnimi izjemami. Čeprav je pravica do obveznih primerkov večasih tudi breme, ker obremenjuje knjižne sklade z nepotrebnim materialom, bi bilo vseeno idealno, boriti se za vrnitev te pravice. Če bi se določilo neko solidno, ne preveliko število knjižnic, ki naj bi jim zakon to pravico zagotavljal, bi to niti ne predstavljajo bremena za založnike. Toda kolikor poznam položaj, zelo dvomim, da bi uspeli tudi v najbolj skromnem obsegu, n. pr. da bi to zagotovili samo štirim največjim pokrajinskim študijskim knjižnicam. Zdi se, da se bo treba nekako sprijazniti s tem in iskati drugih, še skromnejših kompromisnih rešitev.

Rešitev, ki sem jo mimogrede omenil kot najskromnejšo, a še to dvomljivo, mi ni simpatična, kljub dejstvu, da je dosedanji razvoj sam, ne glede na obvezne primerke, pokazal zelo vidne razlike med študijskimi knjižnicami in da bi bila knjižnica, v kateri delam, skoraj gotovo med tistimi, ki bi obvezne primerke dobila. Nič bolj ni simpatična druga rešitev, da bi se v Narodni in univerzitetni knjižnici zbiral nek dodatni sklad enega ali dveh kompletov slovenskega tiska, ki bi ga ta smotrno in pravično razdeljevala posameznim teritorialnim znanstvenim knjižnicam. Težko bi bilo do kraja precizirati načela za tako delitev.

Nek minimum bi pa bilo vendarle mogoče doseči: republiški izvršni svet ali ljudska skupščina naj bi okrajem prepričljivo priporočila, naj sprejmejo primeren sklep, po katerem bi morale tiskarne oddajati poleg primerkov po zvezni uredbi še po enega študijskim knjižnicam domačega okraja. S tem bi se nekako dvignil ugled teh knjižnic v očeh lokalnih oblasti in še določeneje opredelila njihova skrb zanje. Vsaj nekoliko bi to nekako globlje zakoreninilo to skrb. Nekatero knjižnico so si to že tako izposlovali od delavskih svetov v tiskarnah. Treba bi bilo torej to le legalizirati tudi z odlokom in razširiti to prakso na vse okraje.

Če bi republiška ljudska skupščina dala dober zgled in zagotovila tudi pokrajinskim študijskim knjižnicam svoje uradne publikacije (tiskane stenografske zapisnike sej, predlogov zakonov in uredb itd.), po katerih je povpraševanje močno, a jih z nakupi ni mogoče dobiti, bi bilo že mnogo doseženega in laže bi bilo doseči vsaj približno zadostna sredstva tudi za nakupe.

Za smotrno ravnotežje pri nakupih pa je najbolje, če se knjižnica nasloni na strokovna združenja in jih v tem pogledu aktivizira. Takšna medsebojna povezava bo koristna tako za knjižnico kakor za združenje.

5. V tesni zvezi z nabavno politiko je tudi vprašanje izposoje in njenega obsega. Tudi tu je stvar principiuelno jasna, v praksi in v konkretnih, zlasti v provincialnih razmerah pa so digresije le prehude. Če naj pokrajinske študijske knjižnice solidno opravljajo obe svoji nalogi — splošno izobraževalno na znanstvenem temelju in posebno znanstveno za raziskovalce pokrajinske problematike —, potem morajo svoje knjižne sklade, pridobljene s trezno in smotrno nabavno politiko, tudi ohraniti za bodoče rodove. Prav tu pa prihajajo spet v konflikt s preveč prakticističnimi in preveč v ekstenzivnost usmerjenimi, da ne rečem tudi preveč primitivnimi zahtevami provincialnega okolja. Delavnost knjižnic se le prevečkrat meri samo po zunanjih uspehih, po številu bralcev in izposojenih knjig. Razni strokovnjaki in inteligenca se zaradi prezaposlenosti poslužujejo knjižnice le v manjši meri. Pač pa se je zelo poslužujejo dijaki. To je po eni strani razveseljivo, po drugi strani pa znižuje nivo knjižnice tudi proti volji bibliotekarjev. Knjižnice namreč temu plazu niso povsem kos, zlasti ker profesorski zbori ne nudijo dovolj opore knjižničnim prizadevanjem pri vzgoji dijakov v resne bralce. Ker je težko potegniti do zadnje potankosti precizno mejo med čtivom za študij in širjenjem obzorja ter med čtivom za razvedrilo, se odstotek izposojenega leposlovja nenormalno večja. Ker kapaciteta čitalnic ni zadostna, da bi zadostila potrebam šolskega čtiva, in ker razen tega v večini knjižnic izposojevalnice niso ločene od čitalnic, se izposojajo knjige v prevelikem številu tudi na dom in se zato tudi preveč obrabijo. V nekaterih knjižnicah si pomagajo s posebnimi dijaškimi oddelki. Kjer je izvedljiva, je to še najboljša rešitev, čeprav bi morale to opraviti pravzaprav dijaške knjižnice na šolah. Tudi sicer je v provincialnih centrih brez utrjene kulturne tradicije gledanje bralcev na študijsko knjižnico večinoma presenetljivo preprosto, včasih kar grobo primitivno. Poskusi, da bi študijsko knjižnico uporabili kot vir čtiva za razvedrilo, so začuda številni in trdovratni. Discipliniranost v vračanju izposojenih knjig je majhna, neciviliziran odnos do knjige kot kulturne dobrine pa čez mero pogost.

Edini zares solidni izhod iz tega začaranega kroga je: povečati kapaciteto čitalnic, urediti posebne izposojevalnice, da bo v čitalnicah mir, nato pa dosledno omejiti uporabo knjižnih fondov čimbolj na čitalnice. To bi ne bila samo učinkovita zaščita knjižnih fondov, ampak tudi soliden prispevek k vzgoji in kultiviranju bralcev.

6. Osnutek zveznega okvirnega zakona o bibliotekah, ki bo predložen zvezni ljudski skupščini, nalaga bolj razvitim knjiž-

nicam dolžnost, da pomagajo manj razvitim pri delu ter da sploh prispevajo k napredku bibliotekarstva. Bodoči republiški zakoni bodo morali te naloge še točneje opredeliti. Za sedaj pa velja tudi za naše študijske knjižnice vsaj ena konkretna naloga te vrste: pomoč ljudskim knjižnicam, zlasti glede izboljšanja kvalitete in preciznosti njihovega dela, izpopolnjevanja knjižničarskega kadra itd. S tem se tudi utrjuje zavest, da je knjižničarstvo celota in da se mora delo posameznih tipov knjižnic med seboj skladno dopoljevati.

7. Razen s šolami in ljudskimi knjižnicami bi si morala vsaka študijska knjižnica najti ploden kontakt tudi z vsemi sorodnimi pokrajinskimi znanstvenimi ustanovami, zlasti s pokrajinskimi muzeji in arhivi. S tem bi si ustvarila znanstveno zaledje in trdnjšo oporo pri izvrševanju posebnih znanstvenih nalog, s tem pa se bo utrdil tudi znanstveni karakter študijske knjižnice, ki zdaj v provinci prevečkrat zdrkne v neko preveliko poljudnost in preprostost. K istemu smotru bo pripomogla povezava s strokovnimi društvi n. pr. Društvom inženirjev in tehnikov, Društvom ekonomistov, Društvom pravnikov, zdravniškim društvom, pedagoškim društvom itd., ki sem jo mimogrede omenjal že v drugi zvezi.

Tezo o potrebi znanstvenega zaledja potrjujejo tudi izkušnje. Mariborska študijska knjižnica se je že med obema vojnama lahko tako uspešno razvila med drugim tudi zato, ker je bila z mariborskim muzejem vred integralni del aktivnosti Zgodovinskega društva.

Še na nek način bi lahko podprli delo pokrajinskih študijskih knjižnic in njihovi znanstveni karakter: s premišljenim razmeščanjem znanstvenih ustanov republiškega, vseslovenskega pomena v pokrajinske centre. Zdaj se preveč vse tišči samo v Ljubljani in zapada včasih celo nekemu snobizmu. S takimi ustanovami v pokrajinskih centrih bi lahko tudi učinkovito združevali pokrajinsko znanstveno delo s širšimi znanstvenimi prizadevanji vsenarodnega pomena in bolj pritegovali znanstvene delavce v pokrajini, med njimi tudi nekatere bibliotekarje, ki po sili razmer tonejo v obilici vsakdanjih uradnih dolžnosti in tako zakrnevajo, postajajo zagrenjeni, ker ne morejo koristno uporabiti svojih sposobnosti in svojega znanja. V tem pogledu se lahko marsikaj naučimo od Hrvatov, ki so znali mnoge znanstvene zavode Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti in celo fakultete postaviti neprisiljeno tudi v manjše pokrajinske centre: Split, Zadar, Dubrovnik ter s tem hkrati uporabili bibliotečne sklade in podprli same biblioteke, ker so konkretizirali njihovo delo. Tudi v sosed-

njih srednjeevropskih deželah se je taka praksa zelo obnesla. O tem bi kazalo razmišljati.

To je samo nekaj najbolj aktualnih in na hitro nanizanih problemov iz dela pokrajinskih študijskih knjižnic. Mogoče bi bilo govoriti še o tem in onem ali tudi obravnavo tu naštetih problemov še razširiti. Toda na ta način bi se to že tako dolgo razpravljanje še bolj raztegnilo. Potrebna dopolnila in korekture naj da diskusija. Prav iz tega razloga sem se, kjer je bilo le mogoče, skušal izogniti vnaprejšnji formulaciji zaključkov. Tudi ti morajo biti rezultat razprave. Morda sem prav v težnji, da bi izzval diskusijo, formuliral nekatere stavke tako, kakor ste slišali.

Opomba uredništva: Članek je bil v objavljeni formulaciji pripravljen kot referat za posvetovanje o študijskih knjižnicah, ki je bilo 10. decembra 1957 na Svetu za prosveto in kulturo LRS. Ker so, razen nekaterih malenkosti, obravnavani problemi že dandanes v celoti aktualni, ga objavljamo nespremenjenega in kot prispevek za diskusijo.

KOORDINACIJA NABAV V ZNANSTVENIH KNJIŽNICAH

MIRKO RUPEL

Problem koordinacije nabav je zelo delikatno, predvsem zaradi predsodka, da se s tem jemlje knjižnicam njihova svobodna volja pri odločitvi, kaj naj kupujejo in kakšno nabavno politiko naj vodijo. Če pa pomislimo na velike koristi, ki jih prinaša pravilno izvajana koordinacija, potem mora vsak bibliotekar, ki vidi tudi preko praga svoje knjižnice, pozdraviti pobudo, da se taka koordinacija začne.

V svetu so se tudi v velikih in bogatih državah resno lotili tega problema in ga ponekod vsaj deloma že rešili. Tu naj navedem samo nekaj zgledov.

V *Nemčiji* se je 32 znanstvenih knjižnic dogovorilo, da se bo vsaka specializirala na 2 do 3 znanstvene panoge. Koordinacijski center je Deutsche Forschungsgemeinschaft. Delo izbiranja je deljeno: specialisti v bibliotekah izbirajo monografije, periodika pa izbira centralni odbor strokovnjakov. Biblioteke si prizadevajo, da z lastnim budžetom kupujejo zaželena dela svoje specialnosti. Deutsche Forschungsgemeinschaft pa jim po potrebi pomaga s podporo.

V Italiji je izvedena koordinacija med osmimi poglavitnimi bibliotekami v Rimu. Direktor bibliotek daje tem bibliotekam od časa do časa nasvete glede nakupov. Vsaka dva meseca se sestaja svet bibliotekarjev in proučuje sezname del, ki naj bi se nabavila, ter razdeli nakupe.

Švicarske biblioteke, ki niso pod enotno federalno oblastjo, sodelujejo preko Društva bibliotekarjev. Koordinacija je izvedena glede tez. Lotili so se tudi koordinacije glede nabav periodik.

V Franciji deluje od leta 1959 Commission d'achat des bibliothèques de Paris. Sestaja se za proučevanje nakupov dragih knjig (od 15.000 frankov dalje) in periodik.

In kaj lahko storimo pri nas?

Pri nas moramo vsaj začeti. Nikakor še ne moremo misliti na kakšno koordinacijo v državnem merilu, ko še nimamo take koordinacije ne v republiškem merilu ne v merilu večjih mest, da, ponekod niti v merilu ene same ustanove, kakor je n. pr. univerza. Predvsem bi bilo dobro slišati o izkušnjah tistih, ki so se s tako koordinacijo, pa čeprav le na ozkem področju, že ukvarjali. Potem pa bi bilo treba dati pobude, da se tam, kjer je mogoče, najdejo uspešne oblike, da se taka koordinacija začne.

Upoštevati bi bilo treba po mojem mnenju naslednje:

1. Koordinacija naj bi se tikala predvsem nabave tujih revij in dražjih tujih del.

2. Koordinacija ne sme biti samo *negativna* (t. j. da se kakšni knjižnici odsvetuje nabava določene revije ali dela, ker je že na razpolago drugod), temveč tudi *pozitivna* (t. j. da se kakšni knjižnici nasvetuje, da določeno revijo ali delo naroči, ker ga drugod ni).

3. Koordinacije ne smemo jemati preveč togo, temveč naj bo rezultat prijateljskega sporazuma med prizadetimi knjižnicami.

4. Skušajmo izvesti koordinacijo nabav najprej v okviru univerz, nato v okviru glavnih mest in šele nato v okviru republik.

5. Skušajmo najti primerne oblike za posamezne vrste koordinacije.

6. Pri izdelavi republiških zakonov o bibliotekah vnesimo v te zakone vsaj splošno tudi obvezo, da posamezne znanstvene knjižnice sodelujejo pri nabavi bibliotečnega materiala.

Če se bomo potrudili v zgoraj očrtanem smislu, bomo marsikatero drago devizo prihranili, a naš knjižni fond bo bogatejši in bo nudil našim znanstvenikom večje možnosti za njih raziskovalno delo.

KAKO SE IZOGNEMO NAKUPU DVOJNIC

JOŽE ŽUZEK

Strokovnjaki, kot so Fr. Milkau, A. Graesel, H. Kunze (glej primere 1—3) in drugi, precej razpravljajo o vidikih, ki jih naj bi knjižničar upošteval pri nabavni politiki, manj pa govorijo o tehnični izvedbi nakupov in o evidenci prirastka fonda pred inventarizacijo. In če evidence ni, se pojavijo dvojnice.

Vsaka študijska, znanstvena in strokovna knjižnica bi morala, da se izogne nabavi dvojnic, še pred inventarizacijo voditi natančno evidenco o nakupih, zamenah in darovih, narodna knjižnica pa še evidenco o obveznih primerkih. Čim večja je knjižnica, tem koristneje in nujneje bi ji morale biti pomožne evidenčne kartoteke, kajti hitre evidence nam inventarna knjiga ne more nadomestiti, saj se vanjo vpisuje prirastek po vrsti, kot pač prihaja v knjižnico. Na abecedni katalog pa se tudi ne moremo povsem zanesti, ker vanj prihajajo kartotečni listi v večjih knjižnicah zelo pozno, včasih celo po enem letu.

Za evidenco pred inventarizacijo naj bi služile v glavnem vsaj tri pomožne kartoteke, in sicer:

1. Kartoteka naročenih publikacij (nakupov in zamen).
2. Kartoteka došlih publikacij (nakupov, zamen in darov).
3. Kartoteka nezaključenih del in serij.

Večje knjižnice po svetu in tudi že pri nas pa vodijo zaradi upravne administracije, računovodstva in statistike še druge pomožne kartoteke v zvezi z nakupi, zamenami in darovi.

Kartotečni list (zadostuje internacionalni format 75 mm × 125 mm) naročene publikacije naj bi imel vse tiste podatke, ki so potrebni pri naročilu, n. pr.:

Primer 1: NAKUP , Naroč. DZS
1-5-58

HANDBUCH

der Bibliothekswissenschaft. Begr. v. Fr. Milkau. 2., verm.
u. verb. Aufl. Hg. v. G. Leyh.
Wiesbaden, O. Harrassowitz 1952 —
Lfg 1 in nadaljnje.

Lfg DM 25.—

Primer 2: ZAMENA

Z: Dt. Büch. Lpzg
14-8-58

KUNZE, H.:

Bibliotheksverwaltungslehre.
Leipzig, VEB Harrassowitz 1956.

(Lehrbücher f. d. Nachwuchs an wissenschaftl. Biblioth. 1)

Ko naročena publikacija dospe, se porabi za kartoteko došlih publikacij v primeru nakupa naročniški kartotečni list in v primeru zamene zamenjalni kartotečni list. Še pred premestitvijo listov iz ene v drugo kartoteko se na naročniški list pripiše spodaj:

Lfg 1. dob. 21-8-58 za din 3680.—
plač. z rač. št. 503 25-8-58.

na zamenjski list pa samo:

Došlo 10-9-58.

V kartoteko došlih publikacij se uvrsti tudi kartotečni list darovane publikacije, n. pr.:

Primer 3: DAR

GRAESEL, A.:

Handbuch der Bibliothekslehre. 2., voll., umgearb. Aufl.
der »Grundzüge der Bibliothekslehre, Neub. v. J. Petzholdts
Katechismus der Bibliothekslehre«.

Leipzig, J. J. Weber 1902.

Dar: Šlebinger, Gornja Radgona 22-7-56.

Če imamo opravka z nezaključenim delom ali delom v seriji, napravimo poseben kartotečen list za kartoteko nezaključenih del, ki jo vodimo posebej, toda le za tista dela serije, ki jih imamo namen izpopolnjevati oziroma nadaljevati, n. pr.:

Primer 4:

SLAVISTIC

(Printings and Reprintings.

Ed. by C. H. v. Schoonenveld.

The Hague, Mouton & Co. 1954 —

2. Weintrub, W.: The Poetry of Adam Mickiewicz. 1954.

Naročniškega kartotečnega lista nezaključenega dela ne premestimo v kartoteko došlih publikacij, ampak ga pustimo v naročniški kartoteki, ker delo še ni v celoti dobavljeno. V primeru pa, da je neka publikacija izšla v seriji, premestimo kartotečni list te publikacije v kartoteko došlih publikacij, na kartotečni list serijske kartoteke pa pripišemo dospeli zvezek serije.

Kartotečni listi vseh treh kartotek so urejeni po abecednem redu piscev oziroma naslovov anonimnih del. Čim hočemo pridobiti (kupiti ali zamenjati) neko publikacijo, pogledamo najprej naročniško kartoteko, če že ni morda naročena, potem še v kartoteko došlih publikacij, če ni celo že dobavljena. Če je delo izšlo pred začetkom vodenja kartotek, opravimo kontrolo še v matičnem abecednem katalogu. Na ta način se izognemo nabavi dvojnic tistih publikacij, ki so v katalogizaciji.

Pri vsem tem tehničnem delu je važno, da se pri prepisih naslovov (za nakup, zameno in darove), kadar se publikacije predlagajo v nakup ali naročajo in kadar po prejemu izpisujemo kartotečne liste, točno držimo pravil za katalogizacijo. Opuščamo pa kazalke, pregledne in začasne liste.

Če kartoteke vestno vodimo, ne bomo duplirali publikacij. Dvojnica pa se ne moremo izogniti, če knjižnica prejme publikacijo v dar med tem, ko je bila že naročena, in enako, če pride publikacija v zameno, ne da bi jo želeli.

TEMELJNA KNJIŽNA ZALOGA V LJUDSKI KNJIŽNICI

MARA SLAJPAH

Vprašanje izbora knjig, ki naj tvorijo osnovno zalogo ljudske knjižnice, je eno najtežjih in najvažnejših, ki jih mora knjižničar rešiti. Saj sta bodočnost in uspeh knjižnice odvisna prav od temeljne zaloge knjig.

Kaj je temeljna zaloga neke knjižnice?

1. Temeljna zaloga knjižnice, ki že obstaja več časa, je zbirka publikacij, ki je nastala v preteklosti.

2. Pri knjižnici, ki jo na novo ustanavljamo, je temeljna zaloga prvi večji knjižni nakup ali dar. Tako na primer sestavljajo temeljno zalogo Delavske knjižnice v Ljubljani, ki jo je l. 1926 ustanovila Delavska zbornica za Slovenijo, knjige delavskega prosvetnega društva Svoboda v Ljubljani in knjige ljubljanske podružnice zveze grafičnih delavcev.

Natančnega »recepta«, kako naj sestavimo temeljno zalogo ljudske knjižnice, ni mogoče predpisati, ker imamo kljub istim osnovnim nalogam ljudskih knjižnic mnogo raznih variacij glede na socialne, gospodarske in kulturne razmere kraja, v katerem knjižnica deluje, in glede na različne sloje bralcev. Ako še upoštevamo čisto praktično stran, to je ozir na finančna sredstva, in ako upoštevamo, da niso realne potrebe knjižnic vedno enake, tedaj še bolj spoznamo, kako skrbno mora knjižničar izbirati knjige za temeljno zalogo in za nadaljnje nakupe, s katerimi bo temeljno zalogo načrtno in enakomerno izpopolnjeval, in da ne bi smel po nepotrebnem kupiti niti ene knjige, ki knjižnici ni potrebna, ali slabše knjige, kadar ima na razpolago vrednejšo knjigo podobne vsebine. Vendar poznamo pri izboru knjig za temeljno knjižno zalogo kljub navedenim razlikam nekatere splošne smernice, ki veljajo za knjižničarja v velikih in manjših ljudskih knjižnicah.

Te smernice izhajajo iz nalog ljudskih knjižnic. Naloga teh je namreč, da pomagajo dvigati splošno izobrazbo in vzgojo ljudstva v vseh stopnjah njegovega razvoja. Glede na to je razumljivo, da nima ljudska knjižnica v svoji zalogi niti plaže niti pornografije in da se po možnosti izogne tudi manjvredni književnosti.

Ljudska knjižnica mora s svojo knjižno zalogo zadostiti okusu in potrebam najbolj primitivnega in najbolj izobraženega bralca. Zaradi tega mora imeti dela iz vseh področij znanosti, umetnosti in strok, predvsem dela, ki so napisana na poljuden, bralcem lahko dostopen način, ki pa vendar slone na najnovejših znanstvenih izsledkih. V pravilnem razmerju so zastopana sociološka, politična, vzgojna, prirodoslovna, jezikoslovna, zdravstvena, tehnična, zemljepisna in zgodovinska dela itd. Izvzeta so strogo znanstvena dela.

Izbor strokovnih in poljudnoznanstvenih del in razmerje med posameznimi strokami sta v različnih ljudskih knjižnicah zelo različna. Pravilen izbor te literature kaže na izrazito in značilno dejavnost kraja in okoliša, v katerem knjižnica deluje (n. pr. v Trbovljah literatura o rudarstvu, cementu itd.). Pri izboru strokovne in poljudnoznanstvene literature za temeljno knjižno zalogo je knjižničar bolj vezan na tematiko kot pri izboru leposlovnih del, pri katerih odloča predvsem umetniška kakovost dela in šele v drugi vrsti tematika dela.

Posebno važno vlogo ima v ljudski knjižnici leposlovna knjiga, saj običajno prva privede človeka v krog bralcev, mu obogati duševnost in vzgoji estetski čut. Da bi knjižničar lahko pravilno izbiral leposlovne knjige za knjižnico, se mora dobro spoznati v domači književnosti in v književnosti drugih narodov ter mora predvsem tudi dobro poznati sodobno književnost. Izostri si mora čut, da bo znal ločiti med kvalitetnim delom trajne umetniške vrednosti in senzacijsko enodnevnico.

Sestavni del leposlovja tvori predvsem izbor klasičnih del vseh kulturnih narodov. Razumljivo je, da mora imeti vsaka ljudska knjižnica na knjižnih policah predvsem slovenska klasična dela in dela klasikov ostalih bratskih republik. Klasike drugih narodov naj ima predvsem v slovenskem prevodu, v tujih jezikih pa predvsem tista, ki še niso prevedena v slovenščino. Originalna dela v tujih modernih jezikih (angleščina, francoščina, nemščina, ruščina) so zastopana v velikih in majhnih ljudskih knjižnicah v različnem številu. Vaške knjižnice so pri nas skoraj izključno enojezične, to se pravi, da imajo samo knjige v slovenskem jeziku, le tu in tam so dvojezične (slovenske in srbohrvatske knjige), dočim imajo

velike mestne ljudske knjižnice glede na starejšo generacijo precejšnje število knjig v nemškem jeziku. Razen tega je pravilno, da imajo ljudske knjižnice v krajih, kjer so gimnazije, določeno število knjig v tistih jezikih, ki se jih dijaki na gimnaziji uče.

Iz modernega, sodobnega leposlovja izbira knjižničar najboljša in najznačilnejša dela, tako da dobijo bralci pravilno predstavo o najnovejših strujah v svetovni književnosti.

Pri izboru leposlovne književnosti ni potrebno dajati prednosti ilustriranim izdajam, še tem bolj ne, če te niso prvovrstne ali so zelo drage. Nasprotno pa so ilustracije zaželeni pri znanstvenih in strokovnih delih.

Za izbor leposlovnih del še posebno velja pravilo, da moramo izbirati sicer vsa čim bolj kvalitetna dela, hkrati pa različna glede na razne tipe bralcev, od primitivnega pa vse do zavednega bralca.

Zelo važen del temeljne zaloge ljudske knjižnice tvori po možnosti bogat oddelek mladinskih del. Te knjige izbira knjižničar še posebno skrbno glede na starostno stopnjo mladih bralcev: slikanice brez besedila za najmanjše cicibančke, slikanice z malo besedila za otroke, ki so manj stari kot devet let, medtem ko se otrok že od četrtega do približno sedmega leta močno zanima za pravljice, ki mu jih na glas bero odrasli ljudje, dalje napete, romantične in hkrati stvarne povesti za pionirje od sedmega do dvanajstega leta (Defoejev Robinzon!), dela, ki opisujejo junaško in občudovanja vredno borbo močnih osebnosti proti sovražnikom in borbo z naravo za mlade bralce od dvanajstega do petnajstega leta. Od petnajstega leta dalje pa začne mladega bralca zanimati tudi lirika.

Knjige, ki spadajo med obvezno čtivo, bo imela pionirska knjižnica zastopane v običajnem številu kot druga dela, razen če nima s šolo drugačnega dogovora in prejema v zvezi s tem od šole finančno podporo.

Niti najmanjša knjižnica na podeželju ne sme pozabiti na priročno knjižnico (enciklopedije, slovarji, razni učbeniki, bibliografije, atlasi, zakoni, uradni list LRS, uradni list FLRJ, vozni red, strokovni bibliotekarski priročniki, strokovni knjižničarski časopisi, Slovenski biografski leksikon, Slovenski pravopis, slovarčki tujk, telefonski imeniki, adresarji itd.). Priročna knjižnica je namenjena knjižničarju v pomoč pri njegovem strokovnem delu, poleg njega pa ne samo bralcem, ampak vsem prebivalcem pri reševanju raznih znanstvenih in praktičnih problemov. V Švici imajo n. pr. vsi prebivalci nekega kraja — in ne samo člani knjižnice — priročno knjižnico brezplačno na razpolago. Knjige iz priročne knjižnice se ne izposojajo na dom. Priročna knjižnica

je tem bolj važna, čim bolj je oddaljena od večjih krajev in kulturnih središč.

Temeljna knjižna zaloga naj bi bila po kriteriju, ki je priznan v Zahodni Evropi, glede na leposlovje, poučno in mladinsko slovstvo po odstotkih približno tako-le razdeljena: 20—25 % od celotne knjižne zaloge odpade na mladinsko književnost, 48 % na poučno in le 32 % na leposlovno književnost. Nacionalna knjižnica v Varšavi je s pomočjo inštituta, ki se ukvarja z različnimi problemi s področja knjižničarstva (nabavna politika, želje in potrebe bralcev itd.), postavila naslednji kriterij: mladinska književnost 24 %, leposlovje 46 % in poljudnoznanstvena književnost 30 %. Nam je bližji kriterij, ki ga skušajo doseči ljudske knjižnice na Poljskem. Naše ljudske knjižnice imajo trenutno okoli 80 % leposlovnih knjig v svoji knjižni zalogi. Ta odstotek je vsekakor prevelik in ga bo potrebno sčasoma zmanjšati v korist poljudnoznanstvenih del.

Končno ostane še vprašanje, kako velika naj bo temeljna knjižna zaloga ljudske knjižnice. Število knjižnih zvezkov je odvisno od števila prebivalcev, ki jim mora knjižnica nuditi knjige. Zahodnoevropski kriterij je tudi glede tega za naše razmere precej zahteven: dve knjigi na prebivalca, če je prebivalcev več kot sto tisoč, in tri knjige na prebivalca, če jih je manj kot 10.000. Dalje sodijo, da mora imeti samostojna ljudska knjižnica vsaj 5000 zvezkov. Ta kriterij seveda ne velja za podružnice večjih knjižnic. Bibliotečni center LR Srbije pri Narodni biblioteki v Beogradu je določil kriterij, ki bolj odgovarja našim razmeram: ena knjiga na enega prebivalca.

Pri izboru temeljne zaloge ljudske knjižnice je najvažnejša pravilna selekcija knjig. Bolje je, da ima knjižnica manjše število knjižnih zvezkov, ki pa so tako dobro izbrani, da so neprestano v prometu, in ki so hkrati v pravilnem sorazmerju do drugih strok, kot pa, da ima knjižnica veliko število knjig, ki stoje neizposojene na knjižnih policah.

Kaj pa naredimo v primeru, če moramo reorganizirati knjižnico, ki je zastarela, ali ki že dalj časa ni delovala?

Najprej moramo odstraniti vso plažo in pornografijo. Toda, ne omejimo se samo na to. Ako smo našli v knjižni zalogi mnogo zastarelih del glede na jezik in glede na vsebino, bomo te knjige izločili in jih čimprej nadomestili s sodobnimi knjigami. Kakšno uslugo bi sicer naredili bralcu, ki se želi z branjem slovenskih knjig izpopolniti v svojem materinskem jeziku, ako bi mu izposodili kakšne stare večernice? In, ali ne bi skoraj varali delavca, ki bi se hotel poučiti v najnovejših izsledkih iz fizike, pa bi mu po-

nudili delo, ki je izšlo pred dvajsetimi leti? Seveda teh knjig ne bomo uničili, ampak jih bomo poslali najbližji študijski knjižnici ali Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, ki imajo drugačne naloge kot ljudske knjižnice in strokovni kader, ki lahko presodi vrednost teh knjig.

Manjvredno književnost bomo čimprej nadomestili s kvalitetnimi deli, ki pa bodo po snovi vendarle privlačevala tudi primitivnejše bralce.

Če bomo slučajno naleteli na dela, ki ne spadajo v program ljudske knjižnice (na primer strogo znanstvena dela), jih bomo zamenjali za dela, ki bodo za ljudsko knjižnico bolj primerna.

Če pa imamo srečo, da prevzamemo dobro urejeno ljudsko knjižnico, ki uspeva tudi zaradi odličnega izbora svoje knjižne zaloge, se bomo trudili, da bomo tudi vnaprej enakomerno krepili vse panoge, ki so zastopane v knjižnici.

Viri: Bach, Charles Henri & Yvonne Oddon: *Petit guide du bibliothécaire*. Paris 1952. — Otlet, O. & L. Wouters: *Manuel de la Bibliothèque publique*. 3. éd. Bruxelles [po 1950]. (Publications de l'Union des Villes et Communes belges. 17.) — Pirjevec Avgust: *Knjižnice in knjižničarsko delo*. V Celju 1940. — Šilih Avgust: *Nekaj misli o psihologiji bralca*. Knjiga 54, št. 11 in 12.

NEKAJ BESED O NABAVNI POLITIKI V LJUDSKIH KNJIŽNICAH

BOGO PREGELJ

Nabavna politika je v ljudskih knjižnicah razen prostorov najbolj pekoče vprašanje, kajti ob njej se krešejo ne le različni okusi posameznih bralcev, temveč tudi težnje in okusi večine bralcev z vzgojno politiko ljudskih knjižnic na sploh. Ljudje vidijo v ljudski knjižnici ustanovo, kjer naj bi dobili čim več in čim bolj pisanega lahkega, lažjega in najlažjega branja, prosvetni forumi pa zahtevajo, naj opravlja ljudska knjižnica čim popolneje svojo pošolsko in izvenšolsko vzgojno in izobraževalno nalogo s strogo izbiro samo najboljših del in bogato izbiro ljudsko vzgojnega branja, ki naj bi zadostovalo ne le samo za obče izobraževalne potrebe knjižničnega okoliša, temveč bi še izobraževalo strokovnjake mimo in povrh strokovnih šol, čim ni v kraju študijske knjižnice, ali pa še celo vzporedno s študijsko knjižnico. Na sredi teh nasprotujočih si teženj pa stoji knjižničar in računa in tuhta, kako bi vsem ustregel, ne da bi zapravil več denarja,

kakor mu ga obljublja proračun, ali ga pričakuje iz izposoje; tako je to, žal, v premnogih, posebno malih, vaških knjižnicah.

Ni čudno, da se v takšnem primeru često knjižničar odloči brez resnega premisleka za nabavo del, ki jih zagovarjajo oblastni organi, ali se pa zapre za vse zahteve in izbira in kupuje samo tako, kakor mu narekuje lastno zanimanje in želja.

Ko sem nekoč katalogiziral neko ljudsko knjižnico, sem tako odkril v njeni knjižni zalogi tri »prazgodovinske plasti« kot izraz osebnega zanimanja njenih nekdanjih upravnikov.

Najstarejšo plast so sestavljala dela o glasbi in lovu, upravnik je bil namreč organist in velik lovec. Za njim je prišel upravnik, ki je imel hišo z velikim vrtom in so o njem še čez leta govorili, kako je režiral diletantske predstave. Tedaj je knjižnica nakupila kopo knjig o vrtnarstvu, sadjarstvu in dram. Izbrana, prav redka dela iz slovanske filologije pa še dela iz turistike so mi povedala, kaj je bil tretji upravnik. Bil je študent slavistike, ki se je pozneje ubil v gorah. Ti upravniki so pač šteli knjižnico za svojo in so nabavljali, kakor so jim narekovali njihovi lastni interesi.

Da se ne dogaja kaj takega, mora knjižničar predvsem premagati sebe in se povsem izločiti.

Teže je pa knjižničarju zadovoljivo rešiti nasprotje med okusom in zahtevami bralcev pa težnjami prosvetnih forumov in ljudsko vzgojnih organizacij. Prvi pravijo, dajte nam knjig, kakršnih si želimo, če hočete, da bomo brali; drugi pa, mi ne dajemo subvencij in podpor za plažo, temveč da opravlja ljudska knjižnica svoje vzgojne naloge.

Okus povprečnega bralca tudi pri nas je kaj točno označen v romanu neke Mary Scottove »Pipa in Paradise«, ki je, mimogrede povedano, prva meni znana povest, kjer je glavna junakinja ljudska knjižničarka. V njej je dokaj jasno pa še kar stvarno pokazano delo v novozelandski vaški ljudski knjižnici — izposojevalnici, čeprav sicer povesti ne moremo dati kakšne posebne cene in jo moramo klasificirati z DK 820-311.5, da bi ji pravzaprav ne bilo mesta v naših ljudskih knjižnicah, če bi se rigorozno ravnali po zahtevah, kakšna naj bo dobra ljudska knjižnica. Pisateljica se češče ustavlja ob vprašanju knjižne zaloge v ljudski knjižnici in pravi na primer: »Imel je stotine knjig, razen znanstvenih seveda (govor je o nekem čudaškem učenjaku Murdochu), toda prav posebno je ljubil kriminalke. Prepričana sem, da jih vsi zares pametni ljudje radi bero. Prav tako pogosto je kupoval lahke romane, ki jih pa ni sam bral. Z njimi je zavezal jezik svojim nečakinjam, kakor je trdil, kadar so ga obiskale. Razen tega je pa imel tudi kopo dobrih del, n. pr. Elizabete Bowen in Joyce

Carry. Kot vidiš torej, za vsak okus nekaj. Moja mati je pa norela za potopisi in življenjepisi. Samo še nekaj westernic potrebujem pa bom imela polno zalogo.« — »Westernice?« — »Saj jih poznaš, s cowboji in Indijanci in veliko streljanja.« — »Bog se usmili! Pa vendar ne boš trdila, da jih še kdo bere?« — »Mr. Murdoch mi je pripovedoval, da je nekoč delal v ljudski knjižnici pa je opazil, da jih s posebno naslado požirajo ravno stare gospe in nežnočutne, mlade gospodične...«

S tem je za večjo polovico bralcev izčrpan program potreb po branju tudi pri nas. In to so navadno tisti bralci, ki največ bero, dvignejo število izposojenih knjig v statistiki pa še knjižnični dohodek — izposojnino... Saj so praktično to edine knjige, ki se v ljudskih knjižnicah z izposojnino amortizirajo in še kmalu in še dvakrat in še večkrat. V ljudski knjižnici vzgojnega tipa, ki naj ima 50—60% poučne in strokovne literature, ki naj s svojo leposlovno izbiro izobrazuje estetsko dožemanje in blaži srce, pa skratka nimajo mesta prav tako, kakor ne bomo ponazarjali zemljepisnega pouka s cowbojskimi filmi ali pa s C. Hepburn v »Afriški kraljici« in podobno.

Na zahodu so rešili to nasprotje s tem, da nudijo zabavno branje izposojevalne knjižnice za izposojnino, ljudske knjižnice pa nosijo sicer tak naslov, so pa po našem gledanju študijske knjižnice. Kjer pa skušajo pritegniti čim več bralcev, postajajo umazana konkurenca izposojevalnicam, saj imajo enako plažasto knjižno zalogo kot one, nimajo pa izposojnine. Tako imenovanega poučnega branja imajo pa pač toliko, da je omembe vredno, in ga ne izposojajo nič več, še prej manj kakor naše knjižnice, čeprav se tudi pri nas suče njegov izposojni odstotek okrog 5%.

Če bo torej knjižničar hotel obdržati bralce, bo moral pri svoji nabavni politiki močno upoštevati njihov okus in zahteve, pa čeprav na škodo knjižnične kulturne ravni. Kajti samo pri aktivnih bralcih bo s časom vsaj delno vplival na njihov okus in jim včasih »podtaknil« kakšno dobro knjigo. Seveda bo moral zaradi tega potrošiti večji del svojega proračuna za nabavo bolj ali manj plažastega branja.

Kar razumljivo je, da bodo take nabave močno vplivale tudi na nabavno politiko pri poučnem branju, pa naj bo to občeizobrazbeno ali pa šolsko branje. Ko sem zadnjič obiskal nekaj ljudskih knjižnic, sem opazil, da so prav glede načel nabavne politike pri poučnem branju knjižničarji navadno v hudih zadregah in ne vedo, kako daleč naj bi ustregli željam posameznih bralcev ali pa tudi organizacij, ne da bi zaradi tega trpel obisk knjižnice,

ker bi bil porabljen previsok odstotek proračunskih sredstev za nabavljanje poučnega branja takšne ali takšne sorte.

Najčesče sem opazil, da si nabavljajo ljudske knjižnice takšno poučno branje, ki jim je bilo najbolj priporočano od kakšne organizacije ali pa od uspešnega akviziterja, niso pa ob naročilu prav nič precenili, koliko ne bodo tiste knjige v njihovi knjižnici že od dneva vpisa naprej samo mrtva zaloga, ker ni v kraju pogojev, da bi bili za tako delo v kraju bralci, ali pa obstoje tam še druge knjižnice, ki nudijo ljudem isto delo z ugodnejšimi pogoji, kakor je to n. pr. v Koprju, kjer nabavljata ljudska knjižnica in študijska knjižnica, ki sta povrh vsega še pod isto streho, isto poučno literaturo, ki ima zaradi svojskega značaja v kraju že tako malo možnih bralcev. Ljudski knjižničar v takem primeru res ne sme pričakovati, da si bodo ljudje sposojali knjigo za denar, ko jo pa dobe v študijski knjižnici brezplačno in ni nikakršne nevarnosti, da bi morali nanjo čakati dalj časa. Delo, ki je k temu še kompendiozno in drago, predstavlja za knjižnico torej samo breme in nesmotrno zmanjšanje njenih proračunskih zmožnosti ter je v knjižnici odveč in brez vrednosti, čeprav predstavlja samo zase visoko vredno in pomembno izdajo na svojem področju.

Iz tega sledi, da mora knjižničar upoštevati pri nabavljanju poučnega branja razen kakovosti in vsebine dela tudi potrebe in pogoje kraja, kjer stoji knjižnica.

V neki drugi knjižnici mi je bilo postavljeno vprašanje, kako naj ravna knjižničar, kadar prihajajo razni strokovnjaki in študentje in zahtevajo novitete in voluminozna dela, ki govore o industrijskih postopkih iz industrijske panoge, ki je v kraju močno razvita. »Ne vem, kaj naj storim,« je vzdihnil, »imam med inženirji in študenti še kar nekaj interesentov, toda knjige so drage in bi šlo zanje pol našega kredita, če bi jih nabavil. Pa bo spet hrup, če jih ne nabavimo, ker je pač naloga ljudske knjižnice...« Nasvetoval sem mu, naj predlaga zadevni tovarni, da jih nabavi za svojo strokovno knjižnico, ker mora pač sama skrbeti za usposabljanje in izboljševanje svojih kadrov. »Saj ravno v tem je težava. Pri nas je več podjetij iste stroke. Vsa so majhna in ne utegnejo takšnih izdatkov za svoje knjižnice. Zato pa prihajajo interesenti iz vseh k nam, naj nabavimo.« Upam, da je knjižničar uspel s predlogom, kakor sva se dogovorila, naj ustanove vsa zadevna podjetja skupno strokovno knjižnico in jo vzdržujejo, ljudska knjižnica bi jo pa strokovno upravljala, če ne bi imeli svojega človeka zanjo. S tem, da bi knjižnica opravljala to dodatno delo, čeprav je revna kadra in ima premajne prostore, bi povsem izpolnjevala svoje naloge, podjetja bi pa bila zaradi strokovnega

upravljanja in brez upravnih stroškov za svoje knjižnice tako na boljšem in bi skupno lahko ustanovila kar dostojno strokovno knjižnico, kakor je samo zase ne bi moglo nobeno.

Od strokovne in znanstvene literature nabavlja ljudska knjižnica principialno pač samo tisto, kar je tako splošno, da lahko zanima in kaj pove tudi laiku, samo specialistu namenjena dela pa nimajo mesta v njej.

To pravilo pa velja samo z izjemami, posebno v knjižnicah, kjer je večina bralcev istega poklica, a jih ne združuje njihova dejavnost v delovne skupnosti po obratih in podjetjih, kakor je na primer po vaseh, kjer je večina prebivalcev poljedelcev. Tam bo ljudska knjižnica svojo zalogo izpopolnjevala tudi s strokovno literaturo take dejavnosti, ker pač ni gospodarsko-pridobitne skupnosti, ki bi poskrbela za strokovno knjižnico.

Kakor bi pa bilo povsem napačno, če bi šla ljudska knjižnica pri nabavljanju poučnih knjig preko dejanskih potreb svojega okoliša, tako bi tudi ne bilo prav, če bi začel knjižničar do kraja omejevati nabavljanje poučne literature, češ, da ni po njej povpraševanja in mora na enkratno izposojno včasih čakati tudi leto dni in še več. Vsaka ljudska knjižnica ima stalno v svoji knjižni zalogi neko število standardnih del leposlovnega in poučnega branja, ne glede na to, ali so bila v roku, ki ga postavljamo za izločitveni postopek mrtve knjižne zaloge, izposojena ali ne, n. pr. Prešernove poezije in pod.; druga, to velja posebno za klasična dela vseh področij, držimo v knjižnici, zavedajoč se, da je po njih samo občasno povpraševanje, ki je včasih odvisno od kampanjskega zanimanja (to velja posebno za klasična dela iz ekonomsko-političnih ved); še tretjo vrsto del pa nabavlja in hrani ljudska knjižnica ne glede na to ali so mrtva ali živa zaloga iz morda celo malce sentimentalnih nagibov, ker so vsebinsko ali po nastavku ali pa celo po lastniškem poreklu čustveno vezana na knjižnico ali na kraj, kjer deluje knjižnica, kajti za takšno literaturo je tudi vsaka ljudska knjižnica kos arhivske.

Pri vsem drugem nabavljanju in ohranjanju knjižne zaloge v ljudski knjižnici pa ne smemo nikoli pozabiti, da morajo zadovoljevati knjige iz ljudske knjižnice čim večje število bralcev in se zato ne sme drobiti s prevelikim upoštevanjem želja redkih posameznikov, pa naj izražajo takšne želje bralci ali pa razni »forumi« ali pa zasebni interesi knjižničarja samega, kajti dobra ljudska knjižnica ima le minimalno mrtvo knjižno zalogo, ki ne bi smela presegati 10 %, in naglo obrača knjige, t. j. veliko izposoja, medtem ko ima študijska, strokovna in znanstvena knjižnica čim večjo knjižno zalogo ter sorazmerno majhno število izposoj.

STVARNI KATALOG V LJUDSKIH KNJIŽNICAH

(Osnovna vprašanja)

JOSIP RIJAVEC

Splošno znano in priznano je pravilo, da so dobro urejeni in pravilno vodeni katalogi temeljni pogoj za uspešno poslovanje vsake knjižnice. Ravno zaradi tega vrednotimo strokovno ureditev knjižnice in sposobnost njenega osebja v prvi vrsti po ureditvi in vodenju katalogov. Iz tega izhaja nenehna dolžnost, da moramo strokovnemu napredku in izpopolnjevanju knjižničnih katalogov posvečati največjo pozornost.

Temu cilju naj bi rabil tudi ta članek, ki ima neposredni namen, da v javni razpravi načne zelo važno in občutljivo vprašanje stvarnega kataloga v naših ljudskih knjižnicah, vprašanje, ki je še vedno premalo razčiščeno in v praksi precej neenotno rešeno. Jasno je, da članek z omejenim obsegom ne more izčrpno obdelati celotne problematike, zlasti pa ne navesti dovolj konkretnih navodil, ki bi bila za ljudskega knjižničarja najbolj koristna. To je naloga posebnega priročnika, ki bo, upajmo, v doglednem času na razpolago.

Ne glede na vsa navodila in teorije se v praksi postavlja vprašanje stvarnega kataloga v ljudski knjižnici navadno šele takrat, ko knjižničar izgubi pregled nad vsebino knjižnega fonda in ko zato pri izposoji in nabavi knjig prihaja v resne težave. Pred tem je namreč stvarni katalog nadomeščal zgolj knjižničarjev spomin, kakor tudi njegova razgledanost in spretnost, da je obiskovalcu lahko postregel s primerno, ali pa celo s knjigo zaželene vsebine. Sicer je res, da priporočajo razni priročniki in predavatelji vzporedno z inventarno knjigo in abecednim imenskim katalogom uporabo raznih shem stvarne katalogizacije tudi pri najmanjših knjižnicah, vendar pa je praksa pokazala, da prihaja v ljudskem knjižničarstvu do sistematičnega in strokovnega evidentiranja knjižnega fonda po strokah šele pri večjih knjižnicah, in sicer skoraj redno šele takrat, ko knjižnica nastavi poklicnega in polno zaposlenega knjižničarja ali bibliotekarja. To je popolnoma razumljivo in skoraj neizogibno, če uvidevamo, da zahteva delo pri stvarnem katalogu splošno in strokovno dobro razgledanega uslužbenca, da vzame veliko časa, in kar je glavno, da zahteva celega človeka. V splošnem lahko trdimo, da gre v praksi celo večina znanstvenih in strokovnih knjižnic po isti razvojni poti: v prvi fazi zgolj inventariziranje in abecedni imenski katalog in šele potem, v drugi fazi ureditve, izdelava stvarnega kataloga.

Ugotovitev, da prihaja v praksi do zares strokovne obdelave stvarnega kataloga navadno šele ob nastavitvi poklicnih uslužbencev, nam vsiljuje zaključek, da se problem stvarnega kataloga v celoti in kompleksno lahko postavlja šele v srednjih in velikih ljudskih knjižnicah. Že omenjene, bolj ali manj poljubne strokovne sheme in razdelitve, ki jih priporočajo razni priročniki in ki pridejo po našem mnenju v poštev morda samo za najmanjše ljudske knjižnice, so včasih sicer upravičene in koristne, vendar pa v njihovem primeru še ne moremo govoriti o stvarnem katalogu v pravem pomenu besede, temveč zgolj o bolj ali manj posrečeni razdelitvi knjižnega fonda. Strokovno vodeni stvarni katalog pa je stvar dobrega bibliotečnega strokovnjaka, stvar široke razgledanosti in temeljite splošne izobrazbe. Pri tem seveda mislimo samo na večje knjižnice, ker v majhnih krajevnih in vaških knjižnicah pač ne predstavlja stvarni katalog nobenega težkega problema.

Dokazovati važnost in potrebo stvarnega kataloga bi bilo v strokovnih bibliotekarskih krogih vsekakor odveč. Vendar bo prav, če tudi samo v neposredni zvezi s tem vprašanjem opozorimo na nekaj značilnosti nove vloge srednjih in večjih ljudskih knjižnic v sedanjem in bodočem obdobju našega družbenega razvoja.

Organizacija naše upravne oblasti, razvoj gospodarstva, industrializacija, akcija izobraževanja odraslih, zlasti pa nova šolska reforma, skratka — razvoj socializma pri nas vedno bolj in vedno hitreje zmanjšuje razliko med standardnimi kulturnimi centri in podeželjem. Kulturna in znanstvena dejavnost nista več privilegija samo nekaterih večjih središč; vsa ta dejavnost se v hitrem tempu prenaša na vedno večje število večjih in tudi manjših pokrajinskih središč. Izobraženci, in med njimi celo izraziti znanstveni delavci, so v podeželskih krajih, zlasti industrijskih, vedno številnejši in njihovo delo vedno bolj intenzivno. Pa tudi ne glede na vse to postajata kultura in znanost vedno bolj zadeva širokih množic in njihove zahteve v odnosu do izobrazbe, knjige in knjižnic vedno večje.

Na podlagi navedenih dejstev ni težko priti do sklepa o novih, specifičnih nalogah ljudskih knjižnic. Pred ljudske knjižnice, zlasti pa v večjih in pomembnejših podeželskih središčih, se z dinamiko družbenega razvoja vedno bolj in vedno hitreje postavljajo v določenem obsegu, pa naj to zveni še tako nenavadno, že prave znanstvene in strokovne naloge in ne več zgolj splošno in poljudno ljudsko izobraževalno delo. Malo število študijskih, edinih znanstvenih knjižnic našega podeželja ne more več kriti vseh znanstvenih in strokovnih potreb področij izven glavnih kulturnih centrov. Te potrebe bomo morali vedno bolj kriti z dviganjem

vsebine in kvalitete srednjih in večjih ljudskih knjižnic, ali konkretno — z dviganjem števila kvalitetnega strokovnega osebja, s smiselno nabavno politiko, in kar je še posebno aktualno, z dvigom kvalitete strokovnega bibliotečnega dela. Kot pa smo že na začetku navedli, se kvaliteta dela v vsaki knjižnici najbolj neposredno in vidno kaže v njenih katalogih, zlasti pa v *stvarnem katalogu*, ker samo le-ta, dobro in strokovno voden, omogoča

— bibliotekarju oziroma knjižničarju: trajen, sistematičen in popoln pregled nad knjižnim fondom in s tem v zvezi tudi smiselno nabavno politiko in dobro postrežbo obiskovalcev;

— obiskovalcu, zlasti zahtevnejšemu: samostojno, načrtno in najhitrejšo uporabo knjižnega fonda v njegovi knjižnici.

Če upoštevamo prej navedeno razširjeno vlogo naših ljudskih knjižnic, potem lahko trdimo, da sploh ne bi smelo biti bistvene razlike v obdelavi stvarnega kataloga neke splošne znanstvene in srednje ali večje ljudske knjižnice. Razlike bodo pač v različni koncepciji, v bolj ali manj poglobljeni obdelavi posameznih strok in ved, v skladu z dejanskimi, zlasti krajevnimi potrebami in nalogami ene ali druge knjižnice. Vsekakor pa mislimo, da bi v bodočem razvoju vedno bolj moralo ugašati sedaj precej udomačeno mnenje, da je tehnika bibliotekarskega dela v ljudskih knjižnicah lahko bolj primitivna in površna. Tako stanje je pri nas verjetno bolj posledica pomanjkanja dobrega strokovnega kadra v ljudskih knjižnicah kot pa dejanskega prepričanja.

Po sedanji teoriji in praksi delimo, kot je znano, stvarni katalog na *abecedni predmetni* in na *sistematski katalog*. Le-tega lahko dopolnimo še z različnimi praktičnimi posebnimi katalogi (kartotekami), ki imajo vsi vlogo pomagala pri iskanju zaželenih stvari v knjižnici. Res je sicer, da sta za popolno kritje vseh potreb dejansko potrebna oba dela stvarnega kataloga (predmetni in sistematski), vendar pa je glede na veliko pomanjkanje strokovnega osebja v vsej Sloveniji samo nekaj knjižnic (in še to znanstvenih), ki bi mogle redno voditi oba kataloga. Zato se v prej navedenih ljudskih knjižnicah praktično postavlja vprašanje izbire *ene same vrste* stvarnega kataloga, t. j. predmetnega ali sistematskega.

Primerjajmo uporabnost in prednosti ene in druge vrste stvarnega kataloga v ljudski knjižnici.

Predmetni katalog ima, splošno vzeto, samo eno, toda važno prednost pred sistematskim, in sicer, da omogoča, da knjigo z zaželeno snovjo poiščemo hitro in enostavno pod najožjim pojmom

(geslom) — podobno kot iščemo pojem v enciklopediji ali leksikonu.

Na drugi strani ima *sistematski katalog* več prednosti kot predmetni, ki so za dobro poslovanje knjižnice izredno važne, in sicer:

1. Sistematski katalog nudi jasen in popoln pregled knjižnega fonda v celoti in po posameznih strokah, kar omogoča:

— načrtno in sistematično nabavno politiko, ki je na podlagi predmetnega kataloga izključena, ker so stroke razbite na najraznovrstnejše pojme, urejene zgolj po abecedi, a ne po neki snovni sistematiki;

— strokovnjaku, da dobi jasen pregled nad vsemi deli, ki jih ima knjižnica iz neke določene, zlasti pa iz njegove stroke.

2. Sistematski katalog omogoča sistematsko evidenco leposlovja po narodnostih in zvrsteh, kar je pri predmetnem nemogoče, čeprav je ravno leposlovje pri ljudski knjižnici bistvenega pomena.

3. Izdelava in vodenje sistematskega kataloga sta dejansko lažja kot pa izdelava predmetnega. Predmetni katalog zahteva enotnost gesel, dopolnjenih z nešteti kazalkami in vodilkami, kar je zelo zapletena in dolgotrajna zadeva, ki potrebuje izkušenega strokovnjaka.

Na podlagi gornje primerjave bi sledil naslednji zaključek:

Če si že knjižnica iz objektivnih razlogov ne more privoščiti obeh katalogov, kar bi bilo idealno, je vsekakor veliko bolj priporočljivo, da se odloči za sistematskega. Dejansko se naše ljudske knjižnice tega v praksi tudi držijo, ker ni znan primer, da bi neka ljudska knjižnica vodila tudi predmetni katalog, zlasti pa brez sistematskega.

Zelo važno je vprašanje izbire *vrste* (sistema) *sistematskega kataloga*. Bistvo sistematskega kataloga je namreč ravno v tem, da se evidenca knjižnega fonda vodi in urejuje po točno in vnaprej določenem sistemu — shemi, ki omogoča, da se knjige z enako ali sorodno vsebino vsakokrat enako ocenijo, kar nam jamči, da bodo knjige določenih strok v katalogu zares skupaj, sistematično in pregledno pokazane. Od točnosti in enotnosti klasificiranja posameznih knjig je v prvi vrsti odvisna vrednost stvarnega kataloga.

Načinov in shem za vodenje sistematskega kataloga je lahko več, ki pa končno vse vodijo k istemu cilju — k sistematičnemu pregledu knjižnega sklada. Za »domačo uporabo« si pravzaprav lahko vsaka knjižnica sama izdela svojo shemo na način, ki naj-

bolj odgovarja njenim potrebam, kar pač zavisi od večje ali manjše spretnosti in razgledanosti knjižničarja. Takih shem – boljših in slabših – je v naših knjižnicah še vedno precej. Kot smo že navedli, priporočajo razni priročniki, zlasti v drugih republikah, razne sheme za ljudske knjižnice, vendar pa je njihova slaba in najslabša lastnost ravno v tem, da se med seboj razlikujejo, da niso enotne, ker so pač rezultat zgolj subjektivnega mišljenja posameznih avtorjev. Razen tega pa take sheme ne omogočajo pravega in sistematskega razvoja kataloga. Zato bi smeli njihovo uporabo izjemoma samo dopuščati, ne pa priporočati, in še to zgolj v najmanjših in majhnih knjižnicah, nikakor pa ne v srednjih in večjih, zlasti tistih, ki imajo perspektive naglega in večjega razvoja.

Pri sedanjem stanju bibliotekarske vede je po našem mnenju prava in dobra rešitev tega vprašanja v uporabi enotnega in preizkušenega sistema *mednarodne decimalne klasifikacije* (okrajšano DK). V tem pogledu je zlasti v Sloveniji opravila med ljudskimi knjižnicami pravo pionirsko delo brošura B. Preglja »Delo knjižničarja v ljudski knjižnici« (Ljubljana 1950), ki ima v prvi vrsti zaslugo, da se je veliko naših ljudskih knjižnic že oprijelo sistema mednarodne DK. Podobno vlogo so opravili tudi razni strokovni tečaji, ki so bili namenjeni dvigu strokovnega kadra v ljudskih knjižnicah.

Na splošno se sistem mednarodne DK še vedno sprejema s precejšnjo rezervo in nezaupanjem, češ, da je to nekaj zelo kompliciranega in za nestrokovnjake zelo težko razumljiva zadeva ter zaradi tega dobro uporaben samo za znanstvene, a nikakor ne za ljudske knjižnice. Vsakdo, ki se vsaj malo poglobi v ta sistem, pa bo kmalu uvidel, da omogoča ravno mednarodna DK vse kombinacije sistematskega kataloga: od najpreprostejše razdelitve na, recimo, deset skupin pri najmanjših knjižnicah, pa do najpodrobnejše in znanstveno dognane razdelitve pri največjih knjižnicah. Sistem DK je dejansko uporaben za vse vrste in stopnje knjižnic. Bistvo in težava problema pa je v tem, da se za vsak konkretni primer in za vsako knjižnico posebej pravilno odločimo glede širine in globine klasificiranja. V tem pogledu nekateri bibliotekarji večkrat pretiravajo, ker se ne glede na aktualnost stroke in praktično potrebo trudijo, da bi klasificirali do najmanjših podrobnosti. Tak postopek jemlje seveda ogromno dragocenega časa in brez potrebe komplicira praktično uporabnost sistematskega kataloga, kar pri nestrokovnjakih vzbuja škodljiv odpor do tega, sicer dobrega sistema. Bibliotekar in knjižničar ne smeta nikoli postati sužnja tega sistema, ki lahko postane neko-

risten in nepraktičen, če ga preveč togo in »birokratično« uporabljamo. Sistem mora služiti bibliotekarju, ne pa bibliotekar sistemu.

Zelo pogost je tudi pomislek, da se obiskovalci ne bodo mogli znajti med številkami DK in si poiskati zaželene knjige. Glede na ta pomislek je treba vedeti, da številke dejansko niso namenjene obiskovalcem, temveč, da so zgolj sredstvo v rokah bibliotekarja ali knjižničarja, ki mu omogoča, da knjige z enako ali s sorodno vsebino evidentira na določenem mestu. Spreten bibliotekni delavec bo številke, zbrane v primernih skupinah, zamenjal oziroma dopolnil s primernimi gesli, kar bo tudi preprostemu obiskovalcu omogočilo, da se bo v katalogu (kartoteki) prav lahko znašel.

Če tako, praktično in življenjsko, gledamo na sistem mednarodne DK, bomo lahko prišli do zaključka, da je uporaben za vse velikosti ljudskih knjižnic. Najvažnejše pa je pri vsej zadevi to, da s sprejetjem tega sistema dosežemo enotnost v strokovni razdelitvi knjig v vseh naših knjižnicah. In končno — z njegovo uporabo se priključimo splošno priznanemu mednarodnemu sistemu, kar je tudi velikega pomena, zlasti pa pri uporabi večine tujih bibliografij, priročnikov in druge strokovne literature.

Zelo je priporočljivo, da se vsaka knjižnica, prej ko se odloči za uvedbo stvarnega kataloga (konkretno mednarodne DK), posvetuje s strokovnjakom, ki ima na tem področju že večletne izkušnje. Na ta način se bomo izognili mnogim začetnim napakam, ki bi se pozneje lahko maščevale. Zlasti je važno, da se že v samem začetku odločimo za — že prej poudarjeno — pravilno koncepcijo (t. j. širino in globino sistematskega kataloga). Pri najmanjših knjižnicah bo na splošno dovolj, če se odločimo zgolj za osnovno razdelitev na deset oddelkov, razen seveda pri lep-slovju, kjer bo v vsakem primeru potrebna podrobnejša razdelitev. Pri najmanjših in majhnih knjižnicah, zlasti pa pri tistih, ki nimajo potrebe in izgledov, da bi v bodočnosti pomembno narasle, lahko knjige tudi v samih policah razdelimo po strokah, kar je pri knjižnicah s svobodnim pristopom obvezno. Na ta način dobimo nekak »živi« sistematski katalog. Mimogrede omenjeno, pri večjih knjižnicah je priporočljiva tudi naslednja razdelitev: celotni fond je najprej evidentiran v splošnem sistematskem katalogu in po običajnih načelih razporejen v skladišču. Iz skladišča izločimo nato manjši del knjig, tiste, ki so najbolj iskane in priporočljive ter namenjene svobodnemu pristopu in izbiri. Te knjige razporedimo na določenih policah v izposojevalnici po strokah, po sistemu DK. Jasno je, da se ta del knjižnega fonda občasno obnavlja in menja.

Pri srednjih, zlasti pa pri večjih knjižnicah z delno znanstveno vlogo, je pravilna koncepcija težja in občutljivejša zadeva. Pri tej odločitvi je treba upoštevati zlasti naslednje principe:

1. *Velikost knjižnice.* Večja knjižnica, t. j. večji knjižni fond zahteva bolj natančno klasifikacijo.

2. *Vsebina knjižnega fonda.* Stroke, ki so v knjižnici zastopane z več deli, ali pa stroke, ki imajo perspektivo večjega razvoja, se bolj podrobno klasificirajo, druge pa bolj grobo.

3. *Krajevne potrebe.* Določena industrijska ali obrtna stroka, določena kmetijska panoga, določene vrste krajevnih šol in drugi krajevni faktorji (zgodovinski razvoj, bližina državne in narodnostne meje itd.) odločilno vplivajo na razvoj posameznih strok, in sicer glede na nabavo knjig, kakor tudi glede na natančnost obdelave teh »lokalnih« strok.

Čeprav je koncepcija in obdelava sistematskega kataloga precej subjektivna stvar, ne bo odveč, če iz dosedanjih izkušenj opozorimo samo na nekaj bolj značilnih primerov, ki jih je koristno upoštevati pri posameznih skupinah DK. Praksa je namreč pokazala, da poleg drugih ravno ti problemi povzročajo precejšnje začetne težave.

Pri skupini »O« (Splošna dela) je priporočljivo, da se n. pr. bibliografije, društva, organizacije, razstave, enciklopedije in leksikoni, revije in časniki evidentirajo tudi pri odgovarjajočih strokah, kolikor niso samo splošnega značaja.

V skupini »1« (Filozofija) bomo gotovo naleteli na težave glede klasifikacije pojma »dialektični materializem«, ker nam mednarodni priročniki DK za ta pojem (kakor tudi za nekatere druge pojme s področja socialističnega razvoja znanosti) ne nudijo primerne vrstila. Po izkušnjah Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani je za ta pojem najbolje, če se odločimo za kombinacijo 1:335.5 (filozofija : marksizem). Ravno tako bomo marsikdaj v zadregi, katera marksistična dela naj evidentiramo v skupini »filozofija« (1:335.5) in katera v skupini »marksizem« (335.5), ki ga DK postavlja v skupino »politična ekonomija«. Če ni na razpolago izkušenega strokovnjaka, ki bi to odločil, potem je najbolje, da taka dela evidentiramo v obeh skupinah.

Skupina »2« (Verstvo) ne bo v ljudski knjižnici delala posebnih težav in bo razdelitev na dve decimalki zadovoljila potrebe tudi zahtevnejših knjižnic. Opozarjamo, da v to skupino uvrščamo tudi protiverska dela (ateizem).

Skupina »3« (Družbene vede) utegne povzročiti precej težav, zlasti pa n. pr. pri naslednjih pojmi:

Za izražanje NOB je priporočljivo, da uporabimo vrstilec 323.27 (vstaje, državljanska vojna itd.) in da ta oddelek razdelimo na dva dela: a) za Jugoslavijo 323.27 (497.1) in b) za razne druge dežele in narode 323.27 (geografski znak dežele). Glede evidentiranja NOB v skupini »zgodovina« in »leposlovje« opozarjamo na zadevno pojasnilo pri skupini »9«.

SZDL in druge politične množične organizacije izražamo verjetno najprimerneje z vrstilcem 329.1, tako da za AFŽ in mladinske organizacije dodamo po potrebi še pomožni vrstilec za žene in mladino.

Delavsko gibanje uvrščamo načelno v oddelek 331 (delo — delavci — delodajalci). Če ima takšna knjiga tudi zgodovinsko snov, jo lahko pokažemo tudi v skupini zgodovine tiste dežele.

Ljudsko prosveto izražamo precej primerno v skupini »vzgoja« z vrstilcem 374.

Pri skupini »narodopisje« (39) je priporočljivo, da se ljudska proza in poezija pokažeta tudi pri književnosti posameznih narodov v oddelku »8«. Primer: 886.3 : 398.2 (slovenska književnost — ljudska proza).

Skupina »4« (*Jezikoslovje*) v splošnem ne bo povzročala pri ljudskih knjižnicah posebnih težav. Izkušnje so pokazale, da bodo tudi pri večjih ljudskih knjižnicah v tej skupini verjetno zadoštovale samo tri podskupine, in sicer: splošno jezikoslovje, jezikoslovje posameznih narodov, slovarji.

V skupinah »5« (*Prirodne vede*), »6« (*Porabne vede*), »7« (*Umetnost in šport*) ne bo večjih problemov. Važno je, da se v skladu z obstoječim skladom in dejanskimi potrebami odločimo za pravilne pododdelke in za smiselno podrobnost v klasifikaciji.

Skupina »8« (*Leposlovje*). Glede na to, da predstavlja leposlovje pri ljudskih knjižnicah največji del knjižnega fonda in da ima ta skupina najštevilnejšo izposajo, je njena dobra ureditev največjega pomena. Sistem DK nudi glede tega veliko možnosti in toliko dobrih kombinacij, da bi bilo odveč vnaprej propagirati neko določeno rešitev kot edino pravilno. Ker temelji na večletnih izkušnjah, priporočamo interesentom, da si ogledajo razdelitev leposlovja v seznamu knjig v srbskem in hrvaškem jeziku, ki ga je l. 1956 izdala Delavska knjižnica v Ljubljani. Jasno je, da to ni edina možna in edino priporočljiva kombinacija, vendar pa utegne marsikomu koristiti pri iskanju lastne rešitve za to skupino, kakor tudi na splošno pri ureditvi celotnega sistematskega kataloga.

Skupina »9« (Zemljepis in zgodovina). Pri tej skupini moramo zlasti opozoriti na oddelek »domoznanstvo« (908). Ta oddelek nudi namreč široke možnosti evidentiranja gradiva, ki se neposredno tiče samega kraja oziroma področja, ki spada v delokrog določene knjižnice. Po navodilih DK zbiramo v tem oddelku gradivo, ki obravnava zemljepisna, kulturna, gospodarska in tudi druga vprašanja določenega kraja ali predela. Vse pomembnejše ljudske knjižnice naj bi imele za svojo posebno nalogo, da vestno zbirajo in da v tem oddelku pregledno in sistematično evidentirajo gradivo in podatke, ki so pomembni za njihovo področje, kar bo knjižnici omogočilo, da postane sčasoma pravi arhiv dokumentov domačega kraja. Morda je priporočati, da se knjige, publikacije in dokumenti, ki se tičejo domačega kraja, hranijo na posebnem mestu.

Ker pripada gradivo domačega kraja vsebinsko tudi drugim skupinam DK, bi po našem mnenju bilo praktično, da take publikacije pokažemo na dveh mestih: v določeni stroki v ožjem smislu (n. pr. NOB pod 323.27) in pri oddelku domoznanstva domačega kraja (n. pr. z oznako 908 : 323.27). Javni in kulturni delavci bodo hvaležni, če bodo vse gradivo, ki se tiče njihovega kraja, imeli pregledno zbrano na enem mestu. Končno se s tem postopkom goji pozitivna tradicija domačega kraja, kar tudi ni brez pomena.

V skupini »zemljepis« (91) priporočamo, da se dokumentarni potopisi, poleg evidence v odgovarjajoči zvrsti leposlovja, evidentirajo tudi v oddelku zemljepisa področja, ki ga obravnavajo.

Pri biografskih romanih bomo postopali na podoben način: evidentirali jih bomo pri leposlovju, a opisano osebo tudi v oddelku biografije (92). Osebe domačega področja — zaradi popolnosti — pa mirno lahko evidentiramo še v oddelku domoznanstva domačega kraja, čeprav ni ta postopek predviden v pravilih mednarodne DK (n. pr. 908 : 92 A—Ž).

K oddelku »zgodovina« ne bi imeli posebnih pripomb. Praksa je pokazala, da večkrat pridemo v zadrego glede klasificiranja literature o NOB, t. j. ali naj jo pokažemo samo v oddelku NOB (323.27) ali pa v oddelku »zgodovina — II. svetovna vojna«. Če dvomimo, je načelno najbolje pokazati tako publikacijo na obeh straneh. Če ima delo še literarno vrednost, potem ga lahko pokažemo še v določeni zvrsti leposlovja (n. pr. reportaže, spomini, dnevniki). V vsakem primeru pa je priporočljivo, da največjo pozornost posvečamo domači zgodovini (jugoslovanski, slovenski, krajevni).

Pred zaključkom še nekaj splošnih pripomb.

Pri klasifikaciji knjig, ki obravnavajo več pojmov, bomo takšno knjigo, kot je že znano, pokazali na več mestih, t. j. pri

vsakem pojmu posebej. Če dvomimo, ali naj bi delo pokazali na več mestih, se je bolje odločiti za več evidenc, da bo knjigo mogoče bolj zanesljivo najti.

Glede *evidence mladinskih knjig* je dosedanja praksa pokazala, da je najbolje, če jih evidentiramo na dveh mestih: v osnovnem sistematskem katalogu z dodatkom pomožnega vrstilca za mladino (024.7) in v posebnem sistematskem katalogu mladinskih knjig. S prvo evidenco dosežemo popolnost splošnega sistematskega kataloga, z drugo pa dobimo neodvisen, celoten in sistematski pregled mladinskega slovstva v svoji knjižnici.

V ljudskih knjižnicah je pomembno tudi vprašanje delitve stvarnega kataloga *po posameznih jezikih*, v katerih so knjige tiskane. V splošnem se v naši republici v večji ljudski knjižnici kaže kot praktična n. pr. sledeča razdelitev: a) knjige v slovenščini, b) knjige v ostalih jugoslovanskih jezikih (srbohrvaščina, makedonščina), c) knjige v ostalih slovanskih jezikih in č) knjige v ostalih tujih jezikih. V vsakem primeru pa je to stvar subjektivnih lokalnih potreb, pogojev in izkušenj.

Važna je tudi *oblika kataloga*, oziroma njegova tehnična obdelava in ureditev. V tem pogledu prideta v poštev dve obliki: listovni katalog (kartoteka) in tiskani knjižni katalog.

Vsaka knjižnica, ne glede na velikost knjižnega fonda, mora v prvi vrsti urediti in dosledno voditi svoj splošni stvarni katalog v kartotečni (listovni) obliki. Tak listovni stvarni katalog naj bi bil nekak matični katalog, t. j. osnovni in trajni sistematski pregled celotnega knjižnega fonda po strokah. Navedeni listovni, izredno gibljivi katalog nam v kasnejšem razvoju po potrebi omogoča razne kombinacije in izboljšave, zlasti pa izdelavo raznih posebnih katalogov in pregledov. Notranja tehnična ureditev listovnega sistematskega kataloga (vlaganje in razvrstitev kartotečnih listkov, njihova razdelitev na skupine in podskupine, izpisovanje gesel itd.) je sicer zelo važna zadeva, vendar pa to vprašanje presega okvir tega članka. S tem v zvezi omenjamo samo, da vsebuje kartotečni listek sistematskega kataloga praviloma zgolj skrajšani popis vsake knjige, ker popoln popis lahko poiščemo v abecednem imenskem katalogu.

Ker naslov knjige velikokrat ne označi dovolj točno vsebine knjige, je zlasti pri nejasnih naslovih priporočljiva *anotacija*, t. j. kratka beležka o stvarni vsebini knjige.

Stvarni katalog v knjižni (tiskani) obliki, ki si ga lahko nabavi vsak posamezni obiskovalec, je v prvi vrsti stvar finančnih možnosti posameznih večjih ljudskih knjižnic. To je za enkrat pri nas še težak problem, ki ga bomo v bližnji bodočnosti morali

vsekakor bolj učinkovito reševati. Sodobni obiskovalec knjižnice je veliko bolj razgledan, veliko zahtevnejši in samostojnejši ter se ne more več zadovoljiti zgolj s kartotečnim katalogom ali s knjižničarjevimi nasveti. Njegova težnja se razvija vedno bolj v smeri samostojne orientacije in izbire čtiva. S tega vidika postaja vloga tiskanih katalogov (za individualno uporabo) vedno večja, a v velikih ljudskih knjižnicah postaja potreba po tiskanih katalogih že skoraj neobhodna. Problem tiskanih katalogov v ljudskem knjižničarstvu je tako važno in kompleksno vprašanje, da bi zaslužilo posebno obdelavo. Zaradi ilustracije navajamo glede tega avtoritativno mišljenje sodobnega nemškega bibliotekarja Rudolfa Angermanna, ki pravi, da »mora končno prodreti spoznanje, da tiskani katalog ni samo nekakšen zabaven nameček, ampak da je potrebno in obvezno sredstvo javne knjižnice, ki lahko samo na ta način, v skladu s svojim bistvom, deluje v globino in širino. Čeprav je to morda danes še utopično, vendar ostane to dejstvo neomajno.« (Bücherei und Bildung 1957.)

Jasno je, da je za vodenje sistematskega kataloga potreben poseben priročnik (tablice DK) z navodili, ki pa ga žal v slovenščini kakor tudi v srbohrvaščini še nimamo. Za potrebe naših ljudskih knjižnic bi bila morda najbolj priporočljiva skrajšana nemška izdaja mednarodne DK. Za začetek si lahko pomagamo na ta način, da si v neki večji znanstveni knjižnici s pomočjo izkušenega bibliotekarja izdelamo (poslovenimo) lastne tablice v predvidenem in potrebnem obsegu, s tem da jih pozneje med delom po potrebi dopolnjujemo. Interesentom pa sporočamo, da je v pripravi slovenska izdaja tablic mednarodne DK, namenjena našim ljudskim knjižnicam, ki bo izpopolnila občutno vrzel v naši strokovni literaturi.

ORGANIZACIJA IN KOORDINACIJA ZNANSTVENEGA DELA V KNJIŽNICAH

LEOPOLD ŠMALC

V prvi vrsti je potrebno ugotoviti, da ni v jugoslovanskih predpisih nobene določbe o organizaciji znanstvenega dela ali znanstvene službe v knjižnicah, še manj pa o načinu ali sistemu znanstvenega sodelovanja. Znanstveno delo pač omenjajo predpisi o centralnih knjižnicah kot njihovo nalogo, in to v prvi vrsti v smeri omogočanja znanstvenega dela znanstvenikom in znanstve-

nim interesentom. Za centralne knjižnice LR Hrvatske in LR Srbije so taki predpisi še iz predvojnih let, ustanovitveni predpisi (vsaj glede imena ali formalne ugotovitve) n. pr. za Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani ali Narodno biblioteko v Sarajevu pa iz časa po osvoboditvi. Zvezni predpisi glede Državne centralne knjižnice DFJ iz leta 1945 so prenehali veljati, ker niso bili na novo potrjeni z ustrežno uredbo v letu 1953.

Zdaj veljavni zvezni predpisi zadevajo le Bibliografski inštitut, pošiljanje obveznih izvodov in opravljanje izpitov iz bibliotekarske stroke. Večinoma so ti predpisi že močno zastareli, ne ustrezajo potrebam in so nepopolni, tako da so potrebni pregleda, dopolnitev in sprememb.

Pod pojmom znanstvenega dela z vidika naše teme je potrebno razumeti:

1. znanstveno delo v okviru strokovnega delovnega področja knjižnic (priprava načrtov za zakonodajo, uprava knjižnic, evidenca gradiva, sistemi katalogov, patologija bibliotečnega materiala);

2. vsklajevanje znanstvene obdelave tiskov, rokopisov in drugega bibliotečnega gradiva;

3. znanstveno raziskovanje vsega bibliotečnega gradiva v zgodovinskem razvoju (pisava, knjiga in knjižnice);

4. bibliografija (metode in sistem);

5. sodelovanje pri znanstvenem delu na podlagi in s pomočjo knjižnic v najširšem smislu (poljubna, individualna tematika);

6. sugestije ali predlogi za vzgojo kadrov, za njihovo specializacijo, za organizacijo tečajev in šol, sodelovanje pri pripravi izpitnih programov, priprava pripomočkov za strokovno izobrazbo.

O poskusih organizacije in koordinacije znanstvenega dela v knjižnicah moremo govoriti šele v zadnjem času in to samo v okviru delovanja in snovanja bibliotekarskih društev po posameznih republikah. V teh društvih, to je družbenih organizacijah, se ustanavljajo znanstvene sekcije, ki so že oblikovale svoje poslovnike. V poslovnikih so določene naloge sekcij, kakor tudi način povezave znanstvenega dela in ustreznih stikov med knjižnicami. V teh poslovnikih so vsi elementi, ki so potrebni za organizacijo in koordinacijo znanstvenega dela v knjižnicah, in to glede na temelje in metode, kakor tudi na strukturo povezave.

Problem je načet popolnoma pravilno, življenjsko edino ustrežno in stvarno ter s pomočjo tistih družbenih organizacij, ki so edine pristojne za tako delovanje. Vsak drugačen pristop k reševanju tega problema bi stvarnosti ne odgovarjal, že zato ne, ker

nima nikjer in v ničemer podlage, ne glede na to, da državna uprava nima in tudi ne more imeti ne ustanoviti primernih posebnih organov. Vsak tak poskus bi zaradi načina organiziranja od vrha navzdol naletel na vsklajevanje in ugovarjanje.

Znanstvena sekcija pri društvu bibliotekarjev, pravilno konstituirana in izbrana, bi v družbeni organizaciji povezovala vse znanstvene in strokovne delavce in bi jim bila oporišče za informacije, pomoč in evidenco o problematiki. Njene naloge bi obstajale v tem:

1. da organizira in zbere okrog sebe vse znanstveno in strokovno delujoče posameznike v republiki;
2. da evidentira vso problematiko in delo, in sicer:
 - a) že začeta ali tekoča ali nameravana dela,
 - b) probleme, ki so ali postajajo življenjsko pereči in se ponujajo ali celo silijo v obravnavanje,
3. da obvešča o vsem tem zvezo društev bibliotekarjev;
4. da od zveze dobi pregled znanstvenega delovanja v smislu točke 2 a) ali točke 2 b) in omogoči svojemu članstvu, da dobi vpogled v snovanje in problematiko po republikah;
5. da posreduje izdajanje ali objavljjanje del.

S takim delovanjem zavarujejo bibliotekarska društva v svojih znanstvenih sekcijah tudi znanstveni interes posameznika, ker mu pomorejo k orientaciji in povezavi ter preprečijo paralelizem, oziroma lahko takšno paralelno delo izkoristijo in ga vskladijo. Referat za znanstvene sekcije pri zvezi društev bibliotekarjev pa bi bil osnovno zbirališče potrebnih informacij, podatkov in evidence sploh.

Na vsak način pa je potrebno to družbeno organizirano delovanje povezati z državno upravo in sodelovati z njo, tembolj, ker ni mogoče izločiti znanstvenega dela v knjižnicah, oziroma članov znanstvenih sekcij bibliotekarskih društev od znanstvenega dela drugod, na drugih področjih in pri drugih ustanovah.

Organizacijska in strokovna pomoč znanstvenim sodelavcem sekcij spada v pristojnost svetov za prosveto in kulturo, v katere društva bibliotekarjev že tako ali vsaj lahko delegirajo svojega zastopnika kot člana sveta. Ustrezni referent za biblioteke v sekretariatu sveta bi opravljal strokovno in administrativno službo za republiko, kolikor bi to bilo potrebno, n. pr. evidenca dela znanstvene sekcije bibliotekarskega društva zaradi dokumentacije, povezava s sorodnimi organizacijami, informativna služba, pa tudi navodila zaradi koordinacije (n. pr. z Zavodom za varstvo spomenikov, z društvom arhivarjev, z društvom muzejskih delavcev itd.).

Sekretariat za prosveto in kulturo pri zveznem izvršnem svetu pa bi ustanovih organ z analognim delovnim področjem glede organizacije in koordinacije znanstvenega dela v knjižnicah v okviru federacije in ob sodelovanju z zvezo društev bibliotekarjev. Področje dela tega sekretariata, določeno v čl. 23 Zakona o zveznih organih uprave (Ur. list FLRJ, št. 13/1956), popolnoma ustreza takim nalogam in daje možnost za njihov prevzem.

Poseben vmesni organ (med Zvezo društev bibliotekarjev in upravnim organom zveznega izvršnega sveta) si je težko zamisliti, ker ne gre za določena strokovna vprašanja ali raziskovanja, ki bi bila v širšem obsegu potrebna za delo upravnopolitičnih izvršilnih organov, pa tudi ne za splošno, množično organizacijo ali gibanje, ki bi zahtevalo regulacijo, usmerjevanje ali pa nadzor, to toliko manj, ker znanstvenega delovanja ni mogoče zajeti v predpise.

Pač pa bi sekretariat za prosveto in kulturo pri zveznem izvršnem svetu:

1. evidentiral delo in rezultate znanstvenega dela po republikah,

2. posredoval povezavo z Bibliografskim inštitutom FLRJ in zveznimi prosvetnimi inštituti, ki so v pristojnosti sekretariata,

3. sodeloval pri organizaciji mednarodnih stikov s tujimi znanstvenimi knjižnicami ali organizacijami, oziroma pri pripravah za morebitne ustrezne konvencije,

4. dajal potrebne informacije s svojega delovnega področja,

5. posredoval pri zveznem izvršnem svetu za primerne dotacije.

Organizacija znanstvenega dela knjižnic in njegove koordinacije bi morala biti v prvi vrsti izvedena v vsaki republici. Na podlagi skušenj in potreb, ki bi se pokazale, bi bilo mogoče pristopiti šele k povezavi dela s pomočjo centralnega politično-izvršnega ali upravnega organa.

Dokler pa ni nobene zakonodaje o knjižnicah in ni poznan ne pravni vplet teh ustanov v družbeno življenje ne pravni položaj knjižnic v določeni in zaščiteni pravni strukturi, tudi ni mogoče zajeti načina njihove povezanosti v enotni sistem ali pa se opreti na organe državne uprave in jim impunirati delovno področje.

Stvarno je mogoče organizirati znanstveno delo samo po republiških društvih bibliotekarjev kot družbenih organizacijah in z njihovo pomočjo ustvariti osnovo za nadaljnjo zakonito povezavo in varstvo ter za vzajemno vsklajevanje, sodelovanje in pomoč.

BODOČA ORGANIZACIJA KONSERVACIJSKO-RESTAVRACIJSKE SLUŽBE V BIBLIOTEKAH IN ARHIVIH SLOVENIJE

ALFONZ GSPAN

Stanje rokopisnega in posebno dragocenega tiskanega gradiva v Narodni in univerzitetni, v nekaterih študijskih in spomeniško zaščiteneh knjižnicah je skoraj brez izjeme tako, da vzbuja vsak dan hujšo zaskrbljenost. Gre za stare, nezdravljene infekcije po plesnih in žuželkah na pergamentu, papirju in zgodovinsko pomembnih vezavah, za nove invazije zlasti anobiidov, za postopno napredujoče kemične spremembe v starih črnilih, katerih posledica so korozije pisne podlage ali zbledenjanje pisave, za nekontrolirano degradacijo papirja, posebno časopisnega, za čezmerno obrabo ob neprestanem razkazovanju vedno istih objektov ob ekskurzijah itd. itd. Enake pojave lahko ugotovimo tudi v naših arhivih. Zato smo odgovorni bibliotekarji in arhivarji morali začeti biti plat zvona. Opozarjamo nadrejene, kolege in javnost na to stanje in razpravljamo o učinkovitih ukrepih, že preiskanih in z uspehom izvajanih v vseh državah z razvitim bibliotekarstvom. Samo tisti, ki ima dan za dnem opravka z obolelim, razpadajočim zgodovinsko in umetniško pomembnim, pa nenadomestljivim gradivom, ve, da bi bil neodpuštljiv greh, če bi še nadalje zanemarjali vprašanje konserviranja in restavriranja v naših arhivih in tistih bibliotekah, ki imajo mimo drugih tudi muzejsko funkcijo.

Razpravljanje bibliotekarjev, arhivarjev, muzejcev, predstavnikov zavodov za spomeniško varstvo o teh vprašanjih na različnih sestankih, občnih zborih in kongresih je slednjič le privedlo do tega, da je prodrlo spoznanje, da rešitve teh problemov ne smemo več priti na ramena zanamcev, pač pa da moramo preiti od teoretiziranja, ki traja že več let, prej ko mogoče k ukrepom. Medtem ko so n. pr. v LR Hrvatski in Srbiji napravili na tem področju vidne korake naprej, rešujemo sistematično pri nas le te vrste spomenikov iz NOB. Vendar se zdi, da se bo reč tudi v naših bibliotekah in arhivih obrnila na bolje, ker pričakujemo, da bo po objavi posebnih *navodil* za organizacijo in opravljanje konservacijsko-restavracijske službe v bibliotekah in arhivih, ki so bila v maju in juniju letos izdelana v sekretariatu za prosveto in kulturo pri Zveznem izvršnem svetu in bodo objavljena po sprejemu zveznega zakona o varstvu kulturnih spomenikov, moralo priti do ustreznih administrativnih in praktičnih ukrepov.

Ne da bi se spuščali v nadrobnosti vsebine teh navodil in obravnavali posamezne predpise, kako zaščititi in reševati dragocene pisane in tiskane dokumente, naj že zdaj opozorimo na nekatera načelna določila.

Na prvem mestu navodil je poudarjena misel, da so ustanove, ki hranijo arhivsko in bibliotečno gradivo spomeniškega pomena *odgovorne* za to, da se to gradivo ohrani, in da so *dolžne* ukreniti vse potrebno za njega zaščito. Iz tega izhaja, da morajo imeti take ustanove med svojimi uslužbenci ljudi, ki so posebej uvedeni v problematiko restavriranja in konserviranja. Res je sicer, da mora vsak knjižnični tehnik, vsak knjižničar in bibliotekar opraviti v ustreznem obsegu strokovni izpit tudi s tega področja, vendar je v praksi s tem tako kakor z vsemi teoretičnimi izpitnimi predmeti: tisti dan, ko je kandidat pred izpitno komisijo, ima določeno strokovno znanje, to pa se kmalu razkadi, ker v praksi nima s temi vprašanji več stika ali pa se njih važnosti ne zaveda. Navodila torej zato predpisujejo, da mora biti v ustanovi vsaj en uslužbenec, ki globlje pozna to problematiko tako s teoretične kakor s praktične strani. Za doseg tega znanja mora ustanova oskrbeti sredstva, da se za to določeni nameščenec udeleži enega od občasnih tečajev, ki so jih dolžna organizirati republiška središča za konserviranje in restavriranje bibliotečno-arhivskega gradiva.

Ker v naši državi za dogleden čas ni pogojev, da bi po zgledu na svetu zdaj edinega inštituta za paologijo knjige v Rimu ustanovili federalni znanstvenoraziskovalni inštitut, saj so v posameznih republikah pogoji tako glede na število ogroženih spomenikov kakor glede na gmotne in personalne razmere različni, nalagajo navodila republikam dolžnost, organizirati ali pri zavodih za spomeniško varstvo ali pri eni od velikih zainteresiranih ustanov konservatorsko-restavratorski center. Ta naj ima poleg instruktorske naloge tudi nalogo evidentiranja ogroženega gradiva in nadziranja spomeniško pomembnih objektov te vrste, hkrati pa organizirati in vzdrževati laboratorij, kjer se bodo praktično opravljala vsa, tudi najodgovornejša dela konserviranja in restavriranja bibliotečnega in arhivskega gradiva. V LR Sloveniji razmišljamo o možnosti, da bi tak center ustanovili v Narodni in univerzitetni knjižnici z razširitvijo obstoječe knjigoveznice ter da bi bili po potrebi strokovno povezani z obstoječim laboratorijem Muzeja narodne osvoboditve in z univerzitetnimi oziroma akademskimi inštituti, torej analogno kakor že posluje tak center za LR Hrvatsko pri Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu. V tem primeru bi moral laboratorij opravljati strokovne usluge tudi drugim bibliotekam in arhivom proti poravnavi

efektivnih stroškov. Druge večje bibliotečne in arhivske ustanove pa naj bi organizirale v svojem sestavu manjše delavnice, kjer bi se po navodilih in pod nadzorstvom centra opravljala manj zahtevna restavracijska in konservacijska dela. Seveda bo poslovanje tako zamišljene mreže odvisno od tega, kolikšna sredstva bodo na razpolago v te namene. Od višine sredstev, namenjenih kritju funkcionalnih (nabava opreme, potrošnega materiala) in za kritje osebnih izdatkov, bosta odvisna tempo in efekt dela. Po sebi se razume, da bo moralo nadzorstvo izključiti vsakršno šušmarstvo.

Tretja širše zanimiva določba navodil odgovarja na vprašanje, kaj ukreniti, če v ustanovi ni mogoče ustvariti higienskih in drugih pogojev, ki bi jamčili neokrnjenost in izvirnost zgodovinsko, kulturno- in tehnično-zgodovinsko ter umetniško pomembnih spomenikov. V tem primeru odredi kompetentni organ (republiški Svet za prosveto in kulturo, Zavod za spomeniško varstvo) drugo ustanovo, ki bo prevzela ogroženo gradivo v hrambo in varstvo. To določilo ima osnovo pri nas v 30. členu že objavljenega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti z dne 30. junija 1958 (Ur. list LRS, 1958/22-129), ki odreja v določenem primeru celo razlastitev objekta. Tako v smislu omenjenega zakona kakor obravnavanih navodil so namreč ustanove, gospodarske in družbene organizacije kakor tudi zasebniki *dolžni prijaviti* tudi umetniško in zgodovinsko pomembne tiske in rokopise republiškem organu, ki določi ustanovo, ki bo nadzirala hranjenje takega gradiva in opravljanje predpisanih restavratorskih in konservatorskih ukrepov.

V ostalem predpisujejo navodila, kam in kako je treba gradivo vskladiščiti, kakšni morajo biti klimatski, drugi higienski in tehnični pogoji v hranilišču, kako je treba gradivo nadzirati in kaj ukreniti ob ugotovitvi okvar, kako ga uporabljati in morebiti izposojati izven ustanov, kako ga, kadar je obolelo, evidentirati in zdraviti, ter slednjič priporočajo, naj se posebno dragoceni izvorniki zaradi morebitne izgube, še bolj pa zaradi omejitve uporabe fotografsko mikrofilmirajo. Seveda so sestavljenci navodil imeli pred očmi obstoječe, čim prej ostvarljive realne možnosti in so se zato omejili le na najnujnejše in minimalne predpise.

Iz povedanega je razvidno, da bomo morali začeti tudi v naši republici prej ko mogoče premagovati vse objektivne in subjektivne ovire, ki so bile doslej vzrok, da smo v primeri z LR Hrvatsko in Srbijo v tem pogledu zaostali. Osebna pobuda in dobra volja, ki je že doslej pokazala — četudi v nemogočih delovnih pogojih — da smo lahko kos tudi najtežjim nalogam, naj bi čim prej dobila vso oporo pri poklicanih. **Organizirati reševanje na-**

ših nenadomestljivih bibliotečnih in arhivskih zakladov je namreč neodložljiva dolžnost tako do naših prihodnih pokolenj kakor do vsega kulturnega človeštva!

KAKO ORGANIZIRATI POTUJOČE KNJIŽNICE

AVGUST VIŽENTIN

V zadnjem času se v naših bibliotekarskih in ljudskoprosvetnih organizacijah mnogo govori o potujočih knjižnicah. V Sloveniji je namreč okrajni svet Svobod in prosvetnih društev v Ljubljani organiziral skupno z Delavsko knjižnico večje število potujočih knjižnic in jih poslal v razne manjše kraje ljubljanskega okraja. Za te knjižnice so bili izdelani prototipi posebnih omaric-kovčkov v Tovarni kovčkov v Domžalah. Najmanjši kovček vsebuje 80 do 100, večji 130 do 150 in največji do 200 knjig. Ta akcija je vzpodbudila tudi nekatere druge kraje v Sloveniji (Metliko, Kamnik, Ravne na Koroškem, Koper itd.), da so si nabavili takšne omarice in pričeli pošiljati knjige po manjših krajih in naseljih svoje občine. Tudi v ostalih republikah so že pričeli uvajati potujoče knjižnice. Najlepši primer je mestna ljudska knjižnica v Varaždinu, ki že nekaj let pošilja knjige po svoji okolici. Za bibliotekarje, ki spremljajo strokovni tisk ali so bili v inozemstvu, to ni nič novega. Mnoge dežele na zahodu in prav tako na vzhodu, posebno v Sovjetski zvezi in Poljski, imajo sistem potujočih knjižnic že uveljavljen, utrjen in že dolgo poznajo vse prednosti in slabosti takšnega izmenjavanja knjig.

Potrebo po načrtnem izmenjavanju knjig nam narekuje vsakdanja praksa. Dokončno je postalo namreč jasno, da ne more vsaka vas ali naselje urediti knjižnice, ki bi trajno zadovoljevala bralce. Vse manjše knjižnice prej ali slej zamrejo, ker nimajo zadostnega dotoka novih knjig. Tudi bi bilo nespametno v vsakem kraju razvijati večjo knjižnico, ki bi zadovoljila vsem potrebam. Tega nikjer na svetu ne delajo in to je tudi nam morala dokazati sama praksa. S tem pa seveda ni rečeno, da manjši kraji ne bi smeli imeti svojih knjižnic. Toda te bodo imele samo manjši izbor del trajne vrednosti, predvsem dela domačih pisateljev ali druga podobna dela, ki se stalno uporabljajo. Vse drugo pa si bodo morale dopolnjevati iz večjih dobro organiziranih poklicnih knjižnic. Do sem je stvar bolj ali manj jasna, a od tu naprej se začne težave.

Že v začetku omenjene akcije je bilo poudarjeno, da potujoče knjižnice lahko uspevajo le, če bodo vodene iz občinskega središča, iz dobro strokovno organizirane knjižnice, ki bo lahko s svojim strokovnim kadrom zagotovila normalni razvoj izmenjavanja knjig. Potujoče knjižnice so le dodatek že razviti osnovni mreži ljudskih knjižnic. Tudi je bilo popolnoma pravilno rečeno, da okrajni centri tega ne bodo zmogli že zaradi prevelikega okoliša in ker tudi sredstev ne bodo imeli za ta namen. Kolikor so okraji že pričeli s takšno akcijo, so to storili le zato, da vzpodbudijo občinske centre, kako naj bi ti perspektivno to službo organizirali. S takšnim opozorilom se je hotelo prepričati, da se ne bi organizacija potujočih knjižnic spremenila v kampanjsko neorganizirano akcijo, ki ne bi dala pozitivnih rezultatov in bi čez nekaj let lahko samo ugotovili, da je brez pomena nadaljevati delo s potujočimi knjižnicami. Na to je potrebno opozoriti še enkrat, ker takšne tendence že obstajajo.

Iz izkušenj doma in po svetu je popolnoma jasno, da nam v predvideni knjižničarski mreži manjka občinska ljudska knjižnica, organizirana kot kulturna ustanova s poklicnim strokovnim kadrom in z zadostno zalogo knjig. Na to kažejo že večletna opozorila bibliotekarskega društva in organizacije Svobod. Nekateri občinski centri so ta klic razumeli, a večina še vedno misli, da njim popolnoma zadostuje omarica knjig pri prosvetnem društvu, ki se odpre enkrat na teden, in da je knjižničarstvo že samo mehanično izposojanje knjig. Kako naj bi potem takšne amaterske knjižnice skrbele še za potujoče knjižnice, če niti same niso strokovno urejene, če niti same nimajo dovolj knjig, ne vodijo statistike in ob koncu meseca ali leta niti ne vedo kakšne knjige so bralci čitali, kaj je bral delavec, kmet, uslužbenec, mladina in česa si še želijo! Pri takšnih občinah je organiziranje potujočih knjižnic le varanje samega sebe, obsojeno že vnaprej na neuspeh.

Kaj mora zagotoviti občinska ljudska knjižnica, če hoče doseči uspeh na tem področju?

1. Najprej je potrebno dobro spoznati svoj okoliš občine, za katerega je v celoti knjižnica odgovorna. Nujno je vedeti, kje so knjižnice, kakšne so in kje jih ni, kdo so ljudje, ki jih vodijo in kakšen je socialni sestav prebivalstva? Šele potem se lahko začne presti mreža navzdol, kakor pač dopuščajo sredstva.

2. Za potujoče knjižnice je najbolje, da se nabavi poseben fond knjig in da se trenutno ne jemljejo iz že tako majhnega fonda matične knjižnice. Iz tega fonda bomo pozneje prav gotovo morali še dodajati, in to predvsem na željo in zahtevo posameznih knjižničarjev-izposojevalcev, ki bodo vodili potujoče knjižnice.

3. Kolekcije knjig, ki jih nameravamo poslati na teren, moramo zelo skrbno in pestro sestaviti. V njej morajo biti zastopana domača dela, prevodi, mladinske in otroške knjige in poučna literatura. Seveda je potreben še podrobnejši izbor po vsebini. Nekaj knjig mora biti zgodovinskih, pustolovskih, partizanskih itd.

4. Za namestitvev in prevoz si moramo omisliti za to primerne omarice-kovčke. Najbolje je, če jih naročimo pri tovarni kovčkov v Domžalah, ki te omarice že izdeluje. Omarice naj bodo lepe in okusne. Nikar pošiljati knjig v navadnih zabojih ali škatlah!

5. Izbor knjig uredimo strogo po knjižničarskih vidikih. Priložena naj bo kartoteka in sezname knjig in vsi drugi potrebni formularji, ki jih mora voditi izposojevalec na terenu. Temu izboru dodamo še seznam knjig občinske ljudske knjižnice, tako da bodo bralci lahko preko svojega knjižničarja zahtevali tudi nekatere knjige iz matične knjižnice.

6. Zelo važno je nadalje, da izposojevalca dobro pripravimo na njegov posel. Dogovorimo se z njim za točen potek dela in ga naučimo voditi vse potrebne zapiske in izpolnjevati formularje. Predvsem mu moramo dopovedati, da ostane v stalnem stiku z matično občinsko knjižnico.

7. Prevoz knjig na teren bo vsaka knjižnica rešila po svoje, saj ne manjka avtomobilov in drugih prevoznih sredstev. Kako dolgo naj ostanejo knjige na terenu, je prav tako odvisno od prakse. V nekaterih kmečkih naseljih je 100 do 150 izbranih knjig dovolj za celo zimsko sezono. Drugod zamenjamo knjižnico na tri mesece.

8. Zelo važno delo pa se začenja šele sedaj. Delo potujočih knjižnic je potrebno stalno spremljati. Po možnosti jih moramo obiskati na terenu in videti, kako funkcionirajo.

9. Kadar potujoče knjižnice zamenjamo, je najbolje, da jih prepeljemo nazaj v matično knjižnico, kjer na podlagi izpolnjenih bralčevih kontov in knjižnih listkov nadrobno analiziramo izposojajo. Pregledamo, katere knjige so si bralci največ izposojali in kdo jih je bral. Ugotovimo želje bralcev in kaj moramo svetovati knjižničarju-izposojevalcu. Obenem pregledamo tudi fond, izločimo uničene knjige, jih ponovno uredimo, in knjige so s popravki in izboljšavami pripravljene za pot v drugi kraj.

10. Po takšni analizi in pregledu se moramo s knjižničarji-izposojevalci zopet pogovoriti predvsem o tem, kako dobro knjigo približati bralcem. Če je potujočih knjižnic več, je potrebno pripraviti daljši sestanek ali seminar s knjižničarji.

Če bomo tako delali, bo izmenjava knjig prav gotovo rodila uspeh. Da pa bi delo lahko povsod pravilno potekalo, bomo morali

še marsikaj storiti. Predvsem pa bomo morali imeti dobre občinske knjižnice in kader s solidnim strokovnim znanjem, ki dobro ve, kaj hoče, in zna to tudi doseči.

POHIŠTVO V LJUDSKI KNJIŽNICI

III. Knjižničarjeva miza in pult

BOGO PREGELJ

Razen polic potrebuje ljudska knjižnica še nekaj pohištva, ki je pač bolj ali manj standardno, kakor ga uporabljamo po pisarnah in prostorih, kjer naj se ljudje sestajajo k branju.

Izrazito pisarniški kos je pisalna miza, ki jo bo uporabljal in v večji ljudski knjižnici bomo pa uporabili namesto navadne pisalne mize knjižničarjev delovni pult, ki se pa po svoji nalogi in obliki bistveno razlikuje od pulta v pultni knjižnici. Medtem ko namreč loči v pultni knjižnici pult bralca od knjig in stoji za njim knjižničar kot posrednik med bralcem in vskladiščenimi knjigami, pa mora biti zaradi tega konstruiran za potrebe bralca kot miza, na katero polaga knjižničar knjige, kadar si jih hoče bralec izbrati samo po vsebini in snovi, ne da bi imel sicer specifične želje, — služi pult v knjižnici svobodnega pristopa samo knjižničarju za opravljanje tehničnega dela pri izposojanju in sprejemanju knjig. Zaradi tega je pult konstruiran kot pisalna miza z vložnimi predalniki za listovnike in za odlaganje knjig, ki jih vračajo bralci.

Da bi zmanjšali delovne kretnje na najmanj, ima takšen pult navadno obliko podkve in sestoji iz osrednjega dela, pisalne mize, in dveh stranskih kril, kjer so pogreznjivi predalniki za listovnike in druge podloge za ugotavljanje vpisa, izposoje, vračanja in zamude, hkrati ima pa na notranji strani še police, kamor odlaga knjižničar vrnjene knjige, da jih potem pri internem delu razporedi po policah.

Knjižničarjev pult postavljamo tako, da ima knjižničar pregled po vsem prostoru in da nadzira prihajanje in odhajanje obiskovalcev. Zaradi tega ga postavljamo v knjižnicah, ki imajo primerne prostore, koj k vhodu tako, da prihajajo bralci v knjižnico na tej strani pulta, iz nje pa odhajajo na oni. Pa tudi, kjer bi dva vhoda ne bila mogoča, bomo postavili knjižničarjevo mesto, pa najsi bo pisalna miza s kartotekami ali pa pult, tako da bo imel knjižničar vhod v obeh tudi, kadar bo kaj drugega delal.

V večjih knjižnicah, kjer opravlja nadzorno in posvetovalno vlogo pri policah več posebnih knjižničarjev, ki nimajo opravka s tehničnim evidentiranjem izposoje, bomo obrnili knjižnični pult samo proti vhodu in izhodu. V malih knjižnicah to ni nujno, ker zajame knjižničar z enim pogledom ves prostor, samo ne sme kazati vhodu hrbta. Tam bomo postavili pisalno mizo s strani, če gre, poševno, da bo zajel knjižničarjev zorni kot ves prostor, kadar bi knjižničar sedel za pisalno mizo.

Za pisarniško mizo običajnih mer se bomo v ljudski knjižnici le stežka odločili, ker je pregloboka. Uporabljali jo bomo pač za silo, ko nam pa bodo dovoljevala sredstva, bomo dali izdelati mizo, ki nam bo odgovarjala po velikosti in razdelitvi predalov. V srednjih knjižnicah nam bo zadostovala miza z naslednjimi merami: dolga 200 cm, široka 75 cm in v treh delih. Pisalni prostor je z obeh strani obdan s predalniki za listovnike, ki so pokriti s pokrovom na potez (roloji so dragi, razen tega zakotijo prostor v mizi in s tem skrajšajo uporabno odprtino predala). Če uporabljamo predal za bralčeve konte in podobno, naj bo visok 28 do 30 cm, 17 cm pa, če ga uporabljamo za knjižne listke.

Spodnji in srednji del pisalne mize razdelimo tako kakor pri drugih pisalnih mizah in imamo po predalih shranjene tiskovine. V srednjem predalu, ki je lahko razdeljen na dva samostojna razdelka, bomo uredili predalnik za dnevni inkaso, prav tam bomo pa hranili tudi pečate in dnevne blagajniške priloge, dokler jih ne priključimo blagajniški knjigi.

Tudi v pultni knjižnici vključujemo knjižničarjevo delovno mesto v sistem pulta, le da podaljšamo pisalno mizo bodisi z obeh strani ali pa samo z ene v pult, ki je pa lažji in ožji kakor pisalna miza, saj zadostuje že, da je širok 50 cm, pod pultom je pa ena sama tekoča polica za odlaganje knjig in postavljanje pripravljenih oglednih kolekcij.

Podkvasti pult se v bistvu ne razlikuje od opisanega, le da seže navadno preko mize in je za 60 do 80 cm dvignjen nad pisalno ploskev. Da dobimo neprekinjeno delovno ploskev na pultu, uvajajo prakso, da opravlja pri izposoji službujoči knjižničar svoje delo stoje in je zaradi tega tudi pisalna ploskev dvignjena v višino 130—140 cm. Tako poslovanje zahteva sicer od knjižničarja precej fizičnega napora, ker je ves čas na nogah, je pa priporočljivo, ker mu daje večjo gibljivost in s tem zvečuje njegovo storilnost. Razen ob urah najhujšega pritiska, ko ima pomočnika, opravlja lahko vse delo brez posebnih zastankov en sam knjižničar, medtem ko mora imeti knjižničar, ki sedi, stalnega pomočnika za sprejemanje knjig. — (*Op. ur.:* Načrte dobite pri DBS.)

PO ČESKOSLOVAŠKIH KNJIŽNICAH

(Osebni vtisi)

FRANCE DOBROVOLJČ

Po dogovoru med Matico Slovensko (Slovaško) v Martinu in Zvezo društev bibliotekarjev FLRJ sem v oktobru 1957 prebil tri tedne na Češkoslovaškem v zameno za slovaškega bibliotekarja dr. Borisa Balenta, specialista za stare tiske. Ker sem imel še druge študijske interese pri delu v češkoslovaških knjižnicah, mi je ostalo le malo časa za ogled večjega števila bibliotek, od katerih sem videl le najvažnejše.

Prva knjižnica, katere organizacijo sem si ogledal, je bila *knjižnica Matice Slovenske* v Martinu. To je stara, slavna ustanova, ki je predstavljala jedro kulturnega dela v teh »slovaških Atenah« od šestdesetih let preteklega stoletja dalje, nato pa po večdesetletni nasilni madžarski prekinitvi ponovno krepko zaživela v prvi češkoslovaški republiki. Knjižnica obsega ok. 450.000 zvezkov, od katerih pa je bibliotekarsko obdelanih in postavljenih le okoli 70.000. Največji del njenega knjižnega sklada je spravljen zaradi pomanjkanja prostora v kletih sosednega poslopja, v katerem je Matica do leta 1952 imela svojo novo tiskarno, in je neurejen. Za že obdelani oddelek ima knjižnica samo imenski katalog, ki je bralcu na razpolago. Od leta 1953 dalje ima knjižnica značaj slovaške nacionalne biblioteke.

Po organizacijskem načrtu slovaškega bibliotekarstva je njena glavna naloga ta, da izdeluje tekočo bibliografijo slovaških knjig, člankov in periodik in muzikalij. Razen tega izdaja Matica Slovenska še vrsto drugih bibliografij in bibliotekarsko-teoretičnih pa zgodovinskih del, medtem ko leposlovja ne izdaja več. Ima številni kader 96 ljudi, od katerih se kakih 10 ukvarja samo z bibliografijo; knjižnica sama ima značaj zaprte študijske ustanove (čitalnica ima samo 6 prostorov), kamor izjemoma zahajajo bralci iz mesta (ki šteje sedaj komaj kakih 23.000 ljudi), pač pa naletiš v njej na mnoge tujce (Madžare, Bolgare, Romune, Ruse, zadnje čase tudi Jugoslovane), ki največ proučujejo medsebojne stike s Slovaki. Sicer pa je bibliografsko delo na Slovaškem porazdeljeno tako, da ga po določenem načrtu opravljajo kar tri institucije:

Matica Slovenska (nacionalno bibliografijo), Univerzitetna knjižnica v Bratislavi (občasne bibliografije) in Študijska knjižnica v Košicah (dramsko bibliografijo).

V knjižnici Matice Slovenske sem prvič naletel na tako imenovani »vedecko-methodijski kabinet« (znanstveno-metodični kabinet), kakršne sem kasneje srečal v vsaki večji češkoslovaški biblioteki. Naloga tega kabineta ni samo v tem, da proučuje najboljše metode in načine bibliotekarskega dela, ki jih potem uvaja v domači knjižnici, marveč opravlja tudi nekakšno kontrolo nad drugimi, manjšimi (tudi ljudskimi) knjižnicami na svojem področju. Hkrati jim nudi tudi strokovno pomoč v organizaciji in ureditvi knjižnic. Semkaj prihajajo knjižničarji in bibliotekarji s podeželja, da se priučijo na nove metode dela. Navadno je kabinet opremljen z veliko množino strokovnih knjig, slovarjev, leksikonov, bibliografij in drugih bibliotekarskih pomagal, tako da je v njem možen temeljit študij stroke. Poleg tega kabineta so v knjižnici Matice Slovenske še drugi oddelki, kakor grafični oddelek, oddelek za stare knjige in inkunabule, oddelek za delo z bralci in za pomoč pri študiju zlasti domačih klasičnih pisateljev. Posebej so seveda še oddelki za akcesijo in zamenjavo knjig in za razne vrste katalogov, ki še niso na razpolago bralcu.

Kakor povsod drugod na Češkoslovaškem je tudi tu viden izrazit vpliv sovjetskega bibliotekarstva, katerega metode so uvedene z nekaterimi modifikacijami domačega izvora normativno v vseh češkoslovaških knjižnicah. Tu sem se prvič nadrobneje seznanil s sistemom sovjetskega bibliotekarskega teoretika Tropovskega, ki je v bistvu precej prenarejena decimalna klasifikacija ameriškega tipa. Ta sistem opaziš predvsem v razporeditvi gradiva v tekoči nacionalni bibliografiji. Kasneje sem v Narodni in univerzitetni knjižnici v Pragi opazil v čitalnici celo tekočo periodiko, ki je bila občinstvu na razpolago, razporejena po tem sistemu ne glede na jezik. Zdi se, da se je ta sistem že precej udomačil na Češkoslovaškem. V debati z bibliotekarji sem izvedel še za druge sovjetske sisteme, ki pa so se pokazali za popolnoma nerabne, ker so zašli v nepreglednost. Tam, kjer so v SSSR in ČSR že začeli delati po teh najnovejših principih, so z delom kratko in malo prenehali. Imenski katalog, ki sem ga v Matični knjižnici pregledal, se nekoliko odmika od našega načina, je premalo precizen in skoraj laksen. V vseh velikih češkoslovaških knjižnicah pa je tehnična ureditev skladišč na najmodernejši višini: vse je iz kovine (police, predali za kartotečne listke itd.) in normirano.

Ce izrečem nekaj kritičnih pripomb glede bibliotekarskega dela v knjižnici Matice Slovenske, potem se mi zdi, da ni popolnoma

v redu. Slab vtis je n. pr. napravilo hranjenje dragocenih starih slovaških tiskov, ki so spravljani na eksponirani polici, ne da bi bili zavarovani. Zdi se, da tudi njihovemu stanju ne posvečajo dovolj skrbi. Kake posebne vneme za kompletacijo manjkajočih slovaških tiskov, zlasti periodik, nisem videl, kar sem posebno opazil, ko sem v mestu Žilini v Severni Slovaški v družbi z dvema bibliotekarjema izbiral stare knjige. V razliko z našimi antikvariatami moram reči, da so slovaške prodajalne starih knjig dobro založene in to tudi z dragocenimi starimi tiski.

Obisk pri Matici Slovenski mi je med drugim tudi omogočil, da sem se seznanil s pomembnimi slovaškimi kulturnimi delavci, kakor so dr. Ján Marták, direktor Slovaške Matice, njegova žena Marija Razus-Mártáková, trenutno najboljša slovaška mladinska pesnica, dr. Rudo Brtáň, navdušeni častilec in prevajalec našega Prešerna in Župančiča, mladinski pisatelj Jozef Telgarsky in Ján Irmner, znani prevajalec iz slovenščine (Ivan Cankar, Prežihov Voranc itd.). Imel sem tudi priliko, da sem spoznal akademskega slikarja in narodnega umetnika Martina Benko, dobrega znanca našega slikarja Žabote. Po izredni blagohotnosti dr. Martáka sem na treh celodnevni avtomobilskih potovanjih lahko spoznal velik del Slovaške, med drugim Liptovsko dolino in Visoke Tatere.

Druga knjižnica, ki sem si jo ogledal, je bila *Narodna in univerzitetna knjižnica* v Pragi. To je največja češkoslovaška knjižnica, ki ima fond okoli 2,500.000 zvezkov, od katerih jih je na novo bibliotekarsko obdelanih okoli 2,000.000. Pod vodstvom starega znanca iz študentskih let, dr. Otona Berkopca, takrat še bibliotekarja in voditelja znanstveno-metodičnega kabineta v tej knjižnici, sem mogel nadrobno pregledati glavne prostore te institucije, ki je nameščena v starem jezuitskem samostanu Klementinu, v katerem poslujeta še dve veliki knjižnici: Slovanská knihovna in Centralna tehnična knjižnica.

V petih čitalnicah Narodne in univerzitetne knjižnice je prostora za kakih 800 ljudi. Velika čitalnica je v starem samostanskem refektoriju, manjša je za dijake novince, posebej pa je še časopisna čitalnica, čitalnica za znanstvenike ter čitalnica za stare tiske in inkunabule. Resda stavba ni grajena za bibliotечne prostore, vendar pa je občutek prostornosti tolikšen, da pozabiš na njen stariški značaj. Knjižnica ima znamenito baročno dvorano s starimi teološkimi knjigami, ki je ena najlepših v Srednji Evropi, razen tega pa še slovito astronomsko dvorano, v kateri je deloval znameniti Tycho de Brahe in ustvaril celo vrsto preciznih in dragocenih astronomskih ur in meril (iz čistega zlata).

Katalogi so nameščeni v pritličju in so urejeni na moderen način po imenih avtorjev in predmetih. Vrhu tega ima knjižnica še stare pisane kataloge, ki so po abecednem redu avtorjev urejeni v velikih foliantih. Podatke iz teh, na roko pisanih katalogov sedaj prepisujejo na kartotečne listke in jih urejajo v listkovnih katalogih. V oddelku za kataloge sem videl tudi ves proces za obdelavo knjige od akcesije do postavitve. Že pri akcesiji se knjiga začasno katalogizira na posebnih polah z dvema kopijama. Pole se kasneje vežejo, kar potem predstavlja inventarno knjigo tistega leta, kopiji pa se, ko sta do kraja popisani, pošljeta ena v bibliografski oddelek, kjer se obdela za tekočo češko bibliografijo, druga pa se pošlje s knjigo v bibliotekarsko obdelavo v oddelke za imenski, predmetni in sistematični katalog. Podoben način inventarizacije sem videl kasneje tudi v Univerzitetni knjižnici v Bratislavi. Narodna in univerzitetna knjižnica v Pragi ima še celo vrsto raznih posebnih oddelkov, med njimi seveda tudi znanstvenometodični kabinet, ki je opremljen s sila bogato strokovno literaturo. Čitalnica za periodiko ima nad tisoč tekočih enot, ki so razvrščene po Tropovskega sistemu na policah, do katerih ima bralec svoboden pristop.

V istem poslopju, Klementinu, ima v pristrešju svoje prostore *Slovanská knihovna*, s katero ima Slovanska knjižnica v Ljubljani že tretje leto zelo živahne stike. To je knjižnica, specializirana na slovanski tisk, in ima trenutno okoli 500.000 zvezkov. Znana mi je že od leta 1938, ko sem jo prvič obiskal. Hrani mnoge redke in dragocene slovanske knjige in časopise, ki jih marsikje po Evropi ni mogoče dobiti. Ta knjižnica ima poleg dunajske nacionalne knjižnice najlepšo in največjo zbirko slovenskega tiska, katerega jedro predstavlja okoli 3000 enot izbranih slovenskih del, ki jih ji je pred drugo svetovno vojno prodal znani slovenski bibliotekar in bivši upravnik Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, dr. Janko Šlebinger. Tu so med drugim zbrane kompletne serije danes že zelo redkih slovenskih periodik in knjig. Čitalnica je razmeroma majhna; ima komaj kakih 12 do 15 sedežev, ki so seveda stalno zasedeni. Imenski in predmetni katalog sta zelo lepo urejena. Knjižnica izdaja tudi samostojne bibliografske publikacije: »Nové sovětské knihy«, v kateri so zabeležene vse sovjetske publikacije, ki prihajajo v ČSR bodisi po zameni, bodisi da so na prodaj v posebnih knjigarnah s samo ruskimi knjigami; druga samostojna izdaja je publikacija »Bibliografie Slovanské knihovny«, specialna strokovna bibliografija člankov, ki izhajajo v periodičnih publikacijah SSSR in dežel vzhodne demokracije z Jugoslavijo vred. Seveda je to samo izbor člankov,

za katere je značilna njihova napredna vsebina. Za knjižne redkosti ima Slovanská knihovna posebej zavarovano dvoranico, kjer se na policah razkazujejo dragocena slovanska rara in rarissima. Posebno pozornost vzbujajo ogromen foliant, ki obsega popolno zbirko ruskih carskih bankovcev od vsega začetka njihovega izdajanja. Ta silno dragocena redkost je ostala v knjižnici kot zapuščina bivšega Ruskega (emigrantskega) arhiva, ki se je tu hranil v času med obema vojnama, medtem ko so intervencijski kontra-revolucionarni vojaški arhiv po vojni predali Sovjetski zvezi. Knjižnica izdaja tudi svoj posebni bilten z naslovom »Práce Slovanské knihovny«, ki podaja poročilo o delu v ustanovi, hkrati pa objavlja tudi nekatere zanimive članke. Tako je lani izšel daljši članek o ljubljanski Slovanski knjižnici.

V Pragi sem imel priložnost, da sem si ogledal edinstveno ustanovo, s kakršno se najbrž more postavljati le redkokateri narod na svetu. To je *Památník národního písemnictví* (Spomenik narodne književnosti), nekakšna kombinacija knjižnice in stalne knjižne razstave, ki je nameščena v strahovskem samostanu blizu Hradčan skupaj z znamenito Strahovsko knjižnico. Za izvrstnega vodnika mi je bil znani prijatelj Slovencev in prevajalec iz slovenske literature, J. K. Strakaty. V ogromnih prostorih strahovskega samostana, ki je bil v letih 1950 do 1953 za te namene posebej prirejen, je nazorno prikazan ves razvoj češke literature s stalno razstavo rokopisov, knjig, prevodov, fotografij in drugega dokumentarnega gradiva o čeških pesnikih in pisateljih od začetnih sledov slovanske naselitve v ČSR skozi stoletja do današnjih časov. Vmes je razstava poživljena z raznimi napisi in izreki, s kipi in slikami ter dokumenti sočasne češke materialne kulture. V tej ustanovi je združena literarna zgodovina s knjižnico in likovnimi spomeniki, ki konkretno ponazarjajo vso češko literaturo v njenih glavnih potezah na povsem nevsiljiv način, ki ne utruja, temveč z novim in zanimivim gradivom vzbujajo radovednost obiskovalcev. Žal je potrebno imeti za ogled te posebnosti ure in ure samo za to, da le površno prehodiš dvorane, ki nudijo toliko zanimivega za študij češke literarne preteklosti. Tu lahko občuduješ veliko in staro češko kulturo prav tako, kakor tudi okus in znanje tistih, ki so to svojevrstno posebnost organizirali. Prijetno presenečenje predstavlja pri češkem romantičnem pesniku K. H. Machu fotografija stare Ljubljane iz tridesetih let preteklega stoletja in portret Franceta Prešerna kot spomin na srečanje obeh pesnikov v našem glavnem mestu o priliki, ko je Macha potoval skozi naše kraje v Italijo. Enako z zanimanjem se ustaviš pri oddelku, ki je posvečen pisateljici Boženi Nemcovi, kjer stoji zabele-

ženo, da so Slovenci prvi dobili knjižni prevod njene povesti Babica. Posebnost zase je tudi Strahovska biblioteka, ki se ponaša z dvema krasnima baročnima dvoranama, okrašenima s štukaturo in freskami, in hrani mnoge knjižne redkosti, stare tiske in inkunabule. Vtis imaš, da ta knjižnica lahko v tem pogledu konkurira z znamenito »Laurenziano« v Firenzi.

V Bratislavi sem obiskal dve knjižnici: Univerzitetno in Centralno tehnično. *Univerzitetna knjižnica* je nameščena v starem deželnem dvorcu, ki je bil za te potrebe prenovljen in adaptiran Zaloga knjig v tej ustanovi znaša okoli 1.000.000 enot. Knjižnica ima izvrstno urejen imenski, predmetni in sistematski katalog. Kljub velikosti poslopja so morali precejšen del knjižnega sklada prepeljati v mesto Trnavo, severno od Bratislave. Po daljšem pogovoru z direktorjem Jurajem Paško, ki je po svojem osnovnem poklicu ljudskošolski učitelj, mi je ta dodelil za vodstvo bibliotekarko dr. Magdo Horsákovu, vneto ljubiteljico našega Jadrana, ki me je spremljala po vsej knjižnici in kasneje še po Centralni tehnični knjižnici. Obiskala sva vse oddelke od akcesije do katalogizacije in bibliografije. V bibliografskem oddelku sem se dalje časa pogovarjal z voditeljico oddelka. Tu imajo med drugim tudi nalogo, da izdajajo razne občasne in specializirane bibliografije, kakor n. pr. bibliografijo in opis inkunabul na slovaškem ozemlju, bibliografijo slovaških prevodov iz Mickiewicza itd. Seznanil sem se pri tej priliki s simpatičnim specialistom za stare tiske, dr. Imrichom Kotvanom, ki so mu dobro znani jugoslovanski spisi o inkunabulah. Kot vodja oddelka za stare tiske nas je popeljal v trezor bratislavske univerzitetne knjižnice, v katerem imajo spravljene dragocene in redke knjige, med njimi tudi Trubarjev Novi testament. Posebnost tega oddelka je zbirka dragocenih islamskih rokopisov, ki ga je univerzitetna knjižnica leta 1924 kupila od dr. Savfeta bega Bašagića iz Sarajeva (ok. 350 del). Rokopisi so pisani v turškem, perzijskem, arabskem in »bosenskem« jeziku, kakor se navaja v kodeksih. Mimogrede povedano je bil dr. Kotvan zelo navdušen nad Gspan-Badalićevo knjigo Inkunabule na Slovenskem, ki smo mu jo poslali. Univerzitetna knjižnica ima prostorno čitalnico v skupščinski dvorani nekdanjega deželnega zbora, vendar pa še ne zadostuje in jo bodo razširili. Ureditev knjižnice daje soliden in ugoden vtis ter kaže, koliko ogromno dela so bibliotekarji vanjo vložili.

Zadnja knjižnica, ki sem jo obiskal v Bratislavi, je bila *Centralna tehnična knjižnica* (Ústředná technická knižnica) na Gottwaldovem trgu. Nameščena je v desnem traktu ogromnega novega poslopja tehnične fakultete v prostorih, ki so bili posebej grajeni

za potrebe knjižnice. Obsega okoli 250.000 zvezkov izbrane tehnične literature. Prejema letno okoli 1500 periodik, od tega okoli 500 sovjetskih. Ima odlično urejen imenski, predmetni in sistematski katalog po decimalni klasifikaciji. Vsi trije so nameščeni v posebni dvorani z akvarijem. Ureditev knjižnice spada med najbolj moderne, kar sem jih doslej videl. Zlasti so mi ugajala skladišča, ki imajo popolnoma nove kovinske police. Tla so prekrita z linolejem in gumijem, da ni sledu o kakem prahu. Tu sem tudi prvič srečal knjižnico, ki ni v zadregi s prostorom. Pregledal sem delo bibliotekarjev od akcesije do postavitve, ves proces bibliotekarskega dela, ki je odlično organizirano. To knjižnico bi stavil za vzor, kadar bi bilo govora o dobro urejeni biblioteki. Posebno dobro so opremljeni oddelki za fotokopiranje in fotografiranje. Tako obsežnega specializiranega oddelka doslej še nisem videl nikjer.

Na splošno moram reči, da sem pri preučevanju češkoslovaških knjižnic ugotovil povsod njihovo odlično ureditev, ki se sicer v raznih pogledih odmika od naše, vendar bi mogli marsikaj od tega uvesti tudi v našem bibliotekarstvu. Posebej sem se zanimal za razvoj bibliografije, ki je v mnogih pogledih daleč pred našo. Po splošni oceni bi lahko rekli, da je bibliotekarstvo na Češkoslovaškem silno napredno in da so posebno po drugi vojni napravili ogromen korak naprej, pri čemer je seveda viden precejšen vpliv sovjetskega bibliotekarstva, zlasti pri sistematskem katalogu. Mislim, da bi si slovenski bibliotekarji v mnogočem morali vzeti za svoje učitelje ravno svoje strokovne kolege na Češkoslovaškem.

NEKAJ BELEŽK S POTI PO POLJSKEM

AVGUST VIŽINTIN

V dneh od 26. junija do 13. julija letos je delegacija jugoslovanskih bibliotekarjev vrnila obisk poljskim bibliotekarjem, ki so se mudili pri nas konec meseca maja in v juniju. Obojestranska izmenjava delegacij je ustvarila pristne in tovariške odnose in s tem pogoje za nadaljnjo koristno vsestransko prijateljsko sodelovanje.

Naša delegacija je obiskala razne biblioteke in bibliotekarska vodstva ter inštitute v Varšavi, Poznanju, Jaročinu, Gdinji in Krakovu. Povsod je bila nadvse ljubeznivo sprejeta, povsod so nas

poljski kolegi spremljali in poskrbeli, da smo videli čim več in se tako lahko dobro seznanili z uspehi in problemi poljskega bibliotekarstva. Videli smo mnogo več, kot smo pričakovali, in spoznali, da smo se in da se lahko še v bodoče od poljskih tovarišev mnogo naučimo. Njihovo delo črpa iz bogate tradicije, na osnovi katere se uveljavljajo vedno bolj moderne oblike bibliotekarstva. Soglasni smo bili tudi v tem, da so v premnogih stvareh daleč pred nami in da bo nadaljnja izmenjava strokovnih izkušenj zlasti nam v korist.

Najbolj nas je zanimala njihova organizacija knjižnic in raven strokovnega dela. Videli smo knjižničarsko mrežo, ki je sistematično spletena in poteka prav tako, kakor bi jo tudi mi sami želeli imeti: od velikih centralnih knjižnic in inštitutov v Varšavi pa preko vojvodskih (pokrajinskih), okrajnih, občinskih centrov in knjižnic do potujočih knjižnic, manjših izposojevalnic in čitalnic. Nešteto raznih strokovnih revij, knjig, brošur in drugih bibliotekarskih pripomočkov, ki jih izdajajo v velikih centralnih bibliotekah, kot so kartoteke, razni sezname, bibliografije z anotacijami itd., pričajo o visoki ravni strokovnega dela te knjižničarske mreže in samih knjižnic. To potrjujejo tudi strokovne šole, tečaji in stalni seminarji, ki jih organizirajo v posameznih centrih, ter načrtno organizirane instrukcije iz republiškega, vojvodskih in okrajnih centrov.

Organizacija knjižnic je centralizirana in poteka od posameznih resornih ministrstev preko velikih knjižnic navzdol. Za ljudskoknjižničarsko mrežo je najvišji forum Ministrstvo za kulturo, v katerem je poseben oddelek za knjižnice (16 uslužbencev). Ta oddelek realizira svoje naloge preko centrov pri vojvodskih bibliotekah (poleg drugih uslužbencev imajo še 5—6 inštruktorjev), okrajnih knjižnic (uslužbenci in 2—3 inštruktorji) in občinskih knjižnic. Oddelek se naslanja zlasti v strokovnih vprašanjih tudi na Nacionalno biblioteko in njene oddelke, in sicer na bibliografski oddelek, zlasti pa na posebni inštitut za proučevanje in analizo čitanja knjig.

Nacionalna biblioteka spada n. pr. direktno pod ministra za kulturo, šolske pod Ministrstvo za šolstvo, strokovne knjižnice pristanišč in pomorskih inštitutov pa pod Ministrstvo za pomorstvo itd. Vsaka zvrst strokovnih knjižnic spada torej pod ustrezno resorno ministrstvo. Strokovno delo v teh knjižnicah in koordinacijo med njimi urejajo zakon o knjižnicah, razne uredbe in predpisi. Skupni forum je samo Društvo bibliotekarjev Poljske, ki s svojimi komisijami organizira, in sicer preko pokrajinskih in okrajnih združenj, razna posvetovanja, koordinira strokovna vpra-

šanja in skrbi v celoti za napredek svoje stroke. Društvo šteje okoli 5000 strokovnih članov.

Druge probleme bibliotekarstva bomo spoznali ob obisku v nekaterih knjižnicah. Ker je nabranega gradiva mnogo preveč za en sam članek, naj poskusimo čim krajše orisati vsaj tista vprašanja, ki so za nas najbolj zanimiva.

Osrednja poljska znanstvena knjižnica je *Biblioteka narodowa* (nacionalna) v Varšavi, ki hrani nad 1 milijon zvezkov. Poleg te zaloge ima knjižnica še mnogo knjig, zbranih iz raznih drugih virov, ki jih še niso uspeli pregledati in urediti. Med vojno so bile bogate knjižnične zbirke odpeljane v razne kraje Nemčije, mnogo knjig je bilo uničenih in še vedno se deli dragocene zaloge vračajo iz Nemčije ali iz Sovjetske zveze. Po l. 1945 so nacionalno biblioteko pravzaprav na novo ustanovili iz ostankov knjižnice, iz vrnjenih knjig in drugih zalog, ki so se zbrale v zbirnem centru. Največje težave so že premagali, a manjka jim še vedno mnogo redkih in dragocenih rokopisov. Knjižnica ima na razpolago le dve poslopji, ker je glavna stavba v prezidavi. V knjižnici je zaposlenih 450 uslužbencev, od tega 320 knjižničarskih in 130 administrativnih in pomožnih moči. Notranja organizacija biblioteke je zelo specializirana. Poleg osnovnih tekočih zbirk, katalogov itd. ima knjižnica še oddelke specialnih zbirk, in sicer starih tiskov, rokopisov, grafike, glasbenih del, kartografskih del in center za zaščito starih knjig. Veliki samostojnejši oddelki so še: Bibliografski inštitut, ki se zopet deli na celo vrsto oddelkov, biro za mednarodno zamenjavo knjig, inštitut za proučevanje in analizo čitanja knjig in mikrofilmski center. Zanimivo je, da imajo pri vodstvu knjižnice poseben oddelek za vzgojo in šolanje strokovnih uslužbencev svoje knjižnice in oddelek (5 oseb), ki spremlja razvoj bibliotekarstva v inozemstvu in izdaja o tem posebne biltene.

Inštitut za bibliografijo pri Nacionalni biblioteki je večja, precej samostojna enota, ki je skoraj prerasla okvir biblioteke. V tem inštitutu dela v raznih oddelkih nad 80 oseb. Poleg rednega dela na tekočih in specialnih bibliografijah so še posebni oddelki za retrospektivno bibliografijo, za znanstveno dokumentacijo, za teorijo in organizacijo bibliografije in bibliografske službe, oddelek za centralno izdelovanje in tiskanje katalognih listkov ter oddelek za statistiko založniške dejavnosti. Predvsem nas je v tem inštitutu zanimalo centralno izdelovanje in tiskanje katalognih listkov z anotacijami za knjižnice splošnega tipa, dalje, posebne letne bibliografije leposlovja z anotacijami in avtorskimi registri. Vseh publikacij, ki jih izdaja inštitut, ni bilo mogoče zabeležiti v tako kratkem času.

Biro za mednarodno zamenjavo knjig je povezan s 128 deželami, ima 1000 poljskih in 7000 naslovov iz tujine. Letno zamenja okoli 8000 pošiljk.

Inštitut za proučevanje in analizo čitanja knjig ima trenutno zaposlenih 25 oseb. Glavne njegove naloge so: znanstveno proučevanje nabavne politike in čitanja knjig, analiza skladov in izposoje v knjižnicah in neposredna pomoč v nabavni politiki bibliotekam z nasveti, z raznimi izdajami, preko filma in magnetofona. Analize obsegajo n. pr. naslednja vprašanja: kaj čita mladina v tej ali oni dobi, koliko se čita poljudnoznanstvena literatura, kaj čita delavec, kakšno je delo sindikalnih knjižnic in podobno. Njihovo delo je tesno povezano z ministrstvom za kulturo in z metodničnimi oddelki vojvodskih bibliotek. Vsako četrletje priredijo seminarje, kjer obravnavajo novo domačo in svetovno literaturo. Inštruktorji tega oddelka kakor tudi inštruktorji iz vojvodskih centrov morajo vsaj dvanajst dni na mesec prebiti na terenu, kjer pomagajo knjižnicam z nasveti, obenem pa prinašajo od tam v svoje centre bogato gradivo in analize. Oddelek izdaja razne publikacije o svojem delu in sezname knjig, s katerimi priporoča knjižnicam knjige v nakup. Sezname so razdeljeni po glavnih strokah; vsak naslov knjige nosi še številko I, II ali III, s katero označujejo knjigo kot vsebinsko lažjo ali težjo. Poleg naslova je v seznamu prazno mesto, kamor vpisujejo signature teh knjig v vojvodskih, okrajnih in občinskih knjižnicah. Bralec, ki dobi tak seznam v roke, lahko točno vidi, katera knjižnica hrani to ali ono knjigo. Če je nima občinska, jo zahteva iz okrajne ali vojvodske.

Veličasten vtis napravi na obiskovalca mikrofilmski center. To je prava tovarna z najmodernejšimi aparati, ki ima nalogo prefotografirati vse stare rokopise in stare tiske do konca 18. stoletja in vse druge redke tiske. Do konca leta 1956 so posneli 5.461.695 m filma v negativu, 84.591 m v pozitivu, izdelali 140.202 fotokopiji in povečavi in preko 5000 fotografskih reprodukcij raznih umetniških slik in prilog. Ena kopija filma ostane v centru, dve pa pošljejo v druge večje univerzitetne ali znanstvene biblioteke. Filme zložijo v posebne škatlice, jih signirajo in sistematično uredijo. Izdajajo tudi tiskane sezname mikrofilmov, prav tako po posebnem sistemu in redu. V drugi svetovni vojni so izgubili mnogo preveč dragocenega tiskanega gradiva, zato posvečajo tolikšno skrb prav temu centru.

Najvažnejša poljska ljudska knjižnica je *Biblioteka publiczna* (ljudska) v Varšavi, ki je bila ustanovljena leta 1906 in je danes glavna knjižnica za področje Varšave. Tik pred vojno je imela skupno s svojimi podružnicami skoraj 500.000 zvezkov. Knjižnica

je bila leta 1945 požgana, tako da je leta 1946 imela le 38.000 zvezkov. Ob koncu leta 1957 pa je imela glavna biblioteka že 404.000, skupno s podružnicami pa 909.000 zvezkov. Je popolnoma znanstvenega značaja, tako po skladu kot po notranji organizaciji. Knjig ne izposoja na dom, pač pa vedno le preko svojih številnih podružnic in čitalnic.

Takoj ko vstopiš, zagledaš v avli na steni zemljevid varšavskega področja, ki je opremljen z raznobarnimi lučkami. Ko pritisneš na prvi gumb, zasveti 58 lučk, kar pomeni prav toliko knjižnic — izposojevalnic, drugi gumb pokaže vse čitalnice, tretji 25 otroških knjižnic in čitalnic, četrti 260 »pункtov« (potujočih knjižnic) in peti 22 krajev, kamor redno vozi knjige njihov bibliobus. Skupna izposoja knjig v tej mreži je znašala l. 1957 2.204.976 knjig. Ob ustanovitvi je imela knjižnica 7 uslužbencev, tik pred vojno v celi mreži že 182, danes pa ima zaposlenih kar 454 knjižničarskih moči.

Notranja organizacija glavne biblioteke je prav tako specializirana in se deli na 10 oddelkov. Posebno dobro je organizirana čitalnica. V novem traktu poslopja, ki je že skoraj dograjen, imajo pripravljenih 20 sob za posameznike, ki študirajo specialne probleme. V takšni sobi bo poleg druge opreme na razpolago tudi pisalni stroj. Zelo je zanimiv bibliološki oddelek. Tu zbirajo vse gradivo o knjigi in bibliotekah iz raznih dežel: razne učbenike, priročnike, biltene, revije, plakate, ex librise, načrte in fotografije knjižnic do izrekov in do pesmi o knjigah. Oddelek obiskujejo zlasti slušatelji knjižničarskih šol, raznih seminarjev, predvsem pa bibliotekarskih fakultet v Varšavi in Vroclavu in drugih dopisnih specialnih knjižničarskih šol.

Nakup knjig je centraliziran in se opravlja na osnovi predlogov posameznih knjižnic. Glavna biblioteka prejme nove knjige pred njihovim izidom, izdela nato sezname z anotacijami ter jih razpošlje po svojem organizacijskem omrežju. Predloge za nakup obravnava posebna široka komisija. Poleg rednega nakupa prejema biblioteka še dva dolžnostna izvoda za glavno biblioteko. Obenem nabavlja tudi knjige za knjižnice in »pункte«, ki jih sicer še ni, a so že v načrtu. Skupni proračun za celo knjižnično omrežje je v letu 1957 znašal 11.702.775 zlotov.

Katalogizacija je centralizirana. Ciklostirane listke razpošljejo po celem omrežju. Od l. 1945 vodijo strokovni katalog po mednarodni decimalni klasifikaciji. To velja tudi za vse druge večje knjižnice na Poljskem. Za vsako novo podružnico, ki jo nameravajo ustanoviti, pripravijo 2000 knjig, urejenih in opremljenih z abecednim in strokovnim katalogom. Knjižnica izdaja tudi lastni

bilten, razne knjige, kataloge starih tiskov, priročnike za delo v knjižnicah, prospekte in drugo propagandno gradivo. Ob 50-letnici obstoja je knjižnica izdala celo značke.

Opisani dve varšavski knjižnici sta nazorna primera organizacije, sistema in strokovnega dela poljskih znanstvenih in ljudskih knjižnic. Zato o nekaterih drugih knjižnicah samo nekaj besed.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Biblioteka główna, Poznanj, ki je bila ustanovljena l. 1902, ima 750.000 obdelanih zvezkov. Njena specializacija so humanistične vede. Ima sistematski katalog, sestavljen po dunajskem vzoru.

Miejska biblioteka publiczna im. Edwarda Raczyńskiego (ljudska) Poznanj, je naslednica nekdanje mestne biblioteke, ustanovljene l. 1829. Sestavljena je iz raznih starih zbirk. Njen glavni center je prav tako kot v Varšavi študijskega značaja. Po vojni je dobila prekrasno novo poslopje. Njeno omrežje obsega samo mesto z okolico. Ima 20 podružnic za odrasle, 4 otroške, 11 mešanih knjižnic za otroke in za odrasle in 77 »punktov«. Na zalogi ima 330.000 zvezkov, 19.000 starih tiskov, 3500 rokopisov in 2500 kartografskih del. Uslužbencev ima 145, od tega 111 bibliotekarskih moči.

Ósrodek kształcenia bibliotekarzy (center za šolanje bibliotekarskih kadrov), Jaročin. V tem starem mestu je posebna šola ministrstva za kulturo. To je lepo urejeno staro poslopje, v katerem se šolajo srednji bibliotekarski kadri. S praktičnim delom se seznanjajo v okrajni biblioteki v Jaročinu. Pet predavateljev je stalno v šoli, drugi prihajajo iz Varšave in Poznanja. Glavna naloga je šolanje bibliotekarjev, ki so že, ali pa še le bodo zaposleni. Šestmesečni tečaj je razdeljen v dve stopnji. V prvi stopnji se tečajniki seznanijo z osnovnim programom, potem pa grede na praktično delo v razne knjižnice. Tam pišejo obširno nalogo in se vračajo na tečaj druge stopnje. Te šestmesečne šole nameravajo spremeniti v enoletne. Poleg redne šole se v tem centru opravljajo še razni specialni tečaji kot n. pr. tečaj za inštruktorje, ki traja šest tednov, tečaj za vodenje čitalnic, za knjižničarje v armadi in podobni. Posebno zanimiv je tudi metodični kabinet, ki obsega knjižnico, čitalnico, razne delovne prostore z zemljevidi, grafikoni, pokazatelji in pripomočki.

Biblioteka Jagiellonska (univerzitetna), Krakow, (1.330.000 zvezkov, ustanovljena v 14. stoletju) je tudi javna in jo lahko uporablja vsak državljan. Ima poseben oddelek, izposojevalnico, kjer si bralci izposojajo knjige na dom. Seveda si ne morejo praviloma izposoditi na dom redkih in dragocenih knjig.

Biblioteka pedagogiczna (pedagoška), Krakow, (117.000 zvezkov) je centralna strokovna šolska biblioteka za to vojvodstvo. V knjižnici je zaposlenih 14 uslužbencev in inštruktorjev. Knjižnica je povezana z okrajnimi pedagoškimi knjižnicami (1 knjižničar), te pa najprej s šolskimi strokovnimi knjižnicami. Učitelj ali profesor si preko tega omrežja lahko zagotovi skoraj vsako zaželeno strokovno knjigo, ki je dosegljiva, ne samo v teh, ampak tudi v drugih knjižnicah. Podobna je tudi organizacija pedagoških bibliotek v drugih krajih.

Še nekaj zanimivosti z obiska v drugih bibliotekah in krajih:

V Gdinji je središče za šolanje srednjega knjižničarskega kadra za dve vojvodstvi. To je dopisno šolanje, ki traja leto in pol. Slušaatelji imajo na razpolago skripta, sami pa morajo napisati 7 samostojnih del. V tem času imajo 6—8 konferenc, kjer predelujejo strokovno gradivo. Na koncu so strokovni izpiti.

V ljudski knjižnici v Gdinji imajo organizirano društvo prijateljev bibliotek. Ker običajno na Poljskem ni izposojevalnine, redna sredstva pa so še vedno premajhna, kupujejo knjige še iz prispevkov tega društva. Knjige, ki so kupljene za ta denar, nosijo posebne oznake, izposodijo pa si jih lahko v prvi vrsti člani tega društva.

Švobodni pristop povsod poznajo, vendar ga uvajajo le v otroške knjižnice.

V otroških knjižnicah poznajo razne oblike dela, uporabljajo tudi kino in diapojektorje. Nekatere knjižnice imajo kataloge opremljene s slikami.

Povsod smo opazili, da si knjižnice na razne načine prizadevajo dvigniti izposajo poučnih knjig.

Vsa sredstva se razdeljujejo centralizirano preko okrajnih oblasti.

Nabava knjig se opravlja preko velikih okrajnih ali mestnih knjižnic.

To je le kratek, bežen pregled obiska pri poljskih strokovnih tovariših. Kdor pa bi želel dobiti natančnejše in obširnejše podatke o bibliotekarstvu na Poljskem, se lahko posluži knjig in brošur, ki so v obili meri na razpolago.

OB OSMEM ZVEZKU SLOVENSKE BIBLIOGRAFIJE

Odkar je Šlebingerjeva Slovenska bibliografija za l. 1907—1912 zaključila nepretrgano vrsto bibliografskih obračunov o slovenskem tisku, ki jih je za dobo od 1868 dalje izdajala v svojih rednih publikacijah Slovenska Matica, je nastala v naši nacionalni bibliografiji dolga vrzel. Več kot tri desetletja trajajočo zastalost je prekinila nova serija bibliografskih pregledov, ki jo je leta 1948 začela izdajati Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, a zalaga jo Državna založba Slovenije. S sestavljanjem teh pregledov je bibliografski oddelek naše osrednje knjižnice prevzel nalogo, obdelati celotno slovensko knjižno produkcijo po drugi svetovni vojni. Prvi zvezek prikazuje periodika in knjige iz let 1945 do 1947, nadaljnji zvezki zajemajo v posameznih naslednjih letih izdana dela. Pred nedavnim izšli VIII. letnik obravnava izdanja iz leta 1954, tako da je z njim zaključen razvid slovenske tiskane besede v prvem desetletju po osvoboditvi.

Zvezki ne kažejo vseskok enotne podobe, marveč so avtorji bibliografije skušali s postopnimi spremembami povečati nieno preglednost in uporabnost. V prvih treh zvezkih je gradivo razvrščeno po decimalni klasifikaciji, izvenši periodika in muzikalije, ki so urejene abecedno v posebnih oddelkih. Od četrtega zvezka dalje je glavni popis publikacij razporejen po abecedi avtorskih imen oziroma naslovov, dodani sistematski preled (v okrašanem popisu) pa urejeni po decimalni klasifikaciji. Periodične publikacije in muzikalije so popisane slej ko prei v samostojnih oddelkih; posebej so zabeležena tudi

dela slovenskih avtorjev v drugih jezikih, tiskana izven LR Slovenije. Najpomembnejšo izmed sprememb je uvedel peti letnik (za 1951) s tem, da je vsebino razširil z bibliografijo člankov in leposlovja v časopisju in zbornikih.

Avtorji naših sedanjih bibliografskih letopisov so deloma prevzeli metodo, ki jo je uporabljal in razvil do splošno priznane vršine Jančko Šlebinger, v marsičem pa so krenili na nova pota.

Že Šlebinger je upošteval tudi gradivo, priobčeno v časopisju in zbornikih; popis teh objav je uvrščal v strokovne skupine knjižnega pregleda, ocene pa je navajal kar pri posameznih knjigah. V knjižnem popisu je bil rad do podrobnosti natančen. Imenske značnice je vključeval v popis, tako da avtorskih imen ni ponavljal, sicer pa se je pri prepisu podatkov zvesto držal predloge.

Sestavljavci bibliografije našega poveljnega tiska so za seznam prispevkov v periodikih in zbornikih določili samostojen del zvezka, le ocene in poročila navajajo po prejšnjem načinu pri posameznih knjižnih enotah. S Šlebingerjevimi načeli v popisovalni tehniki soglašajo v tem, da natančno naštevajo podatke, na osnovi katerih moremo vsako bibliografsko enoto istovetiti. Posebej še je omeniti, da jemljejo v poštev vse dele impressuma, tako da je tiskarna pritegnjena v popis tudi takrat, kadar je imenovana založba; te podatke beležijo načelno v zaporedju *kraj — založba oziroma izdajatelj (ali izdajatelj — založba) — tiskarna — letnica izdaje* (impressum s stalnim zaporedjem

podatkov opažamo tudi že v Šlebingerjevem delu (kasnejše dobe) ter s tem in z uporabo ustreznih kritic dosežajo, da je bibliografski popis kar najbolj strnjen in pregleden. Obseg in format publikacij navajajo po pri nas že ustaljenem vzorcu brez bistvenih sprememb. Odkar je v naši novi bibliografiji glavni seznam knjig razporejen abecedno, ima imenska značnica samostojno funkcijo in je popis sam docela oddeljen od nje; samo v bibliografiji muzikalij ter bibliografsko nesamostojnih entit je imenska značnica vključena v popis. Bistveno pa se naša sedanja bibliografska metoda loči od Šlebingerjeve v tem, da se pri anonimnih spisih (in sploh tam, kjer je značnica določena po stvarnem naslovu) drži mehamičnega, ne pa gramatičnega principa, t. j. za abecedno razvrstitev gradiva je odločilna prva beseda stvarnega naslova in ne substantivum regens oziroma prva samostalno rabljena beseda.

Kako neenake knjigopisne podobe istih tiskov utegnejo nastati zaradi omenjenih in še nekih razlik med prejšnjo in sedanjo metodo, naj pokažejo trije primeri, vzeti iz Šlebingerjeve Slovenske bibliografije za leto 1929.

Šlebingerjev popis

Šnuderl Makso: Človek iz samote. Tiskovna založba r. z. z o. p. v Mariboru. Tiskala Mariborska tiskarna, d. d. v Mariboru. 1929. 8°. 177 str.

Zorec Črtomir: Življenje v taboru. Spisal in z desorezi opremil — —. Založila Mariborska gozdovniška župa. Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani. (1929). M. 8°. 20 str.

Pravnik, Slovenski, Mesečnik. Izdaja društvo »Pravnik« v Ljubljani. Urednik dr. Rudolf Sajovic. Tiska Narodna tiskarna v Ljubljani. V. 8°. Leto 43.

Popis po metodi sedanje bibliografije

Šnuderl Makso. Makso Šnuderl: Človek iz samote. (Novele.) Mb. Tiskovna založba. (MbT) 1929. 176 + (I) str. 8°.

Vsebina: Človek iz samote. Nfokodem Sabeder. Soeur Isabelle. Nož. Dobrotniki Lazarjeve vdove. Storijski o Jurju Požganu. 365. angel. Poslednje pismo. Zgodbe izveličarja Tanuzla.

Zorec Črtomir. Življenje v taboru. (Spisal in z desorezi opremil Črtomir Zorec. Mb. Mariborska gozdovniška župa. T Slov 1929.) 20 + (II ov.) str. s slikami. M. 8°. [Ov. nasl.]

Slovenski pravnik. Lj. Leto XLIII (1929). V. 8°.

Izd. društvo »Pravnik«. Ur. Rudolf Sajovic. NT. Mesečnik (št. 11/12).

Vprašanje razporeditve gradiva je v novih slovenskih bibliografskih zbornikih vsekakor posebej rešeno. Kakor rečeno, so oddelki z glavnim popisom periodik, knjig in muzikalij (del A) urejeni abecedno, a orientacijo po strokah omogoča poseben pregled; iz periodičnega tiska vzeto gradivo (del B) je razvrščeno po strokovni sistematiki, iskanje pa olajšujeta abecedno kazalo strok ter abecedno kazalo piscev in prevajalcev. V najnovejšem letniku vidimo marsikomu dobrodošlo novost, ki izpolnjuje že davno izraženo zahtevo, da bi namreč nacionalna bibliografija navajala tudi nahajališča rabljenih primerkov (gl. Fr. Kidrič, Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino VI-1927, str. 245); pri časopisju in knjigah so, če le mogoče, navedene signature, ki jih imajo izvodi popisanih publikacij v Narodni in univerzitetni knjižnici. Tudi tisk in papir tega letnika bolje ustrežata, tako da ima zvezek, ki je po vsebini precej obsežnejši kot sedmi, na zunaj dokaj manj zajetno, zato pa vse bolj priročno in pregledno obliko.

Zbiranje in obdelovanje bibliografskega gradiva je naporno in vse prej ko kratkočasno opravilo. Slovenska bibliografija za leto 1954 navaja nad poldrugi tisoč samostojnih izdanj ter blizu deset tisoč prispevkov v periodikih in zbornikih. Pripravi zbornik tolikšnega obsega ni malenkost. Ze samo popisovanje in razvrščanje gradiva terja mnogo časa, kaj šele poizvedovanje po anonimnih ter pod različnimi psevdonimi in kriptonomi skritih avtorjih, sestavljanje statističnih in drugih pregledov ter urejanje stvarnih in imenskih kazal.

Težnja po enotnosti vsakega obeh delov je vseskozi vidna, toda spričo omenjenega velikega obsega jo je težko do kraja uveljaviti. Ubramost celote nekoliko motijo znatnejše razlike med prvim in drugim delom. Naj mi bo dovoljeno, da pokažem nekaj neskladnosti v tehniki bibliografskega popisa, ki sem jih opazil pri pregledovanju mazadnje izdanega zvezka. Malenkosti so to, ki ne morejo zmanjšati vrednosti dragocenega zbornika; obravnavam jih v želji, da bi bili bodoči zvezki še bolj dognani, poleg tega pa bi rad opozoril na potrebo po večjem soglasju med našo bibliografijo in katalogizacijo.

Za abecedno urejeno bibliografijo je osnovna zahteva, da bodi vse, kar je kdo napisal, združeno na enem mestu pod avtorjevim imenom; iz tega izhaja, da mora bibliograf slehernega avtorja označiti vselej in povsod z isto obliko imena, pri tem pa ne brez vzroka uporabljati okrajšav. Ni dobro, če se ob primku Winkler pojavi kot rojstno ime tu Venceslav (n. pr. A 1532, B 1298), tam Venčeslav (n. pr. str. 94, B 1048), če se nam pisec predstavi prvič pod značnico Sim Georges (A 970), drugič kot Simenon Georges (B 4158), zdaj s polnim imenom Tolstoj Lev Nikolaevič (A 1065), potem v delno nepopolnjeni obliki

Tolstoj L[ev] N. (B. 4235). Ako je naveden recimo Musäus Johann Karl August (A 739) ali pa Mikota Julij Milo (B 2719) s celotnim imenom, bi bilo prav, ko bi izvedeli tudi, da je Bentinetti G. (A 307) Giovanni, Curwood James O. (A 348, B 3993) Oliver, Erben Karel J. (A 406) Jaromír, Paterson John W. (A 795) Waught, Stevenson B. E. (A 1019) Burton Egbert, White Ellen G. (A 1137) Gould, Buck Pearl S. (B 3987) Sydenstricker, Čehov Anton P. (B 4224) Pavlovič, Matoš A[ntun] G. (B 4271) Gustav, [Škerjanc Lucijan M.] (n. pr. B 5194) Marija, P[išec] K. (B 5832) Karel. Značnica Horatius Flaccus (A 488) bi bila popolna, ko bi dodali še ima Quintus. Ker je slavno angleški pisec Shaw naveden na straneh svojih del navadno v obliki Bernard Shaw, njegovo polno ime pa je George Bernard Shaw, bi kazalo, če že hočemo eno od obeh osebnih imen označiti samo z začetnico, krajšati rajši G. kakor B. (B 3984), a tudi preprosta oblika Shaw Bernard ne bi bila neutemeljena. Maugham Somerset (B 5539) je dopolniti v Maugham William Somerset.

Zagovarjajoč načelo, da mora bibliograf vse avtorje navajati s polnim, neokrajšanim imenom, je J. A. Glonar svoj čas zahteval, da »moramo vse začetnice izpopolniti«, torej tudi očetna imena jugoslovanskih piscev (glej Sodobnost II/1954, str. 382—383). Po izkušnjah, ki jih imamo pri nas v bibliografiji in katalogizaciji, ne bi mogli s to zahtevo brezpogojno soglašati, kajti v praksi je tako rekoč neizvedljiva, saj za tako delo ni potrebnih pomagal; tudi srbski bibliografi in bibliotekarji, ki imajo zelo pogosto opravka s takimi imeni, ne razrešujejo kratic za očetna imena. Rojstna imena pa je seveda treba pisati v celi obliki, torej ne bi bilo odveč povedati, da je Mokranjac,

St. St. (A 1334) Stevan, Milojević B. Ž. (B 1713) Borivoje.

Za značnico rabimo pri nas praviloma tako imenovano nacionalno obliko imen, in to tudi takrat, kadar je treba imena transliterirati iz drugih črkopisov. Temu načelu naša bibliografija v prvem delu večinoma ustreza, vendar niso v skladu z njim oblike priimkov kakor Stanislavski (A 1011) namesto Stanislavskij, Arensky (A 1214) nam. Arenskij, Cui (A 1230) nam. Kjuj, dalje imena brez diakritičnih znakov, n. pr. Janaček (A 1277) nam. Janáček, Malíř Vitezslav (A 1305) nam. Malíř Vítězslav. Ciceronovo rodovno ime je Tullius ne Tullio (A 341), rojstno ime skladatelja Zellerja ni Carel (A 1458), ampak Carl. V značnici Crampton Gartrude (A 346) bi bila pravilna oblika drugega imena Gertrude. Duun Olaf (A 398—399) naj bi bil Olav, Ekström Pero Olaf (A 404) pa Per Olof. Callcott, J. G. (A 1228) moramo popraviti v Callcott, J[ohn] G[eorge]; Poe Edgar Allen (B 4012) je ... Allan. Ubald, Justin (A 1444) je napaka, ker je Ubald rojstno ime in je torej skladatelja postaviti pod črko J; podobno je v psevdonimu Anatole France (B 4118) smatrati za priimek drugo ime in ga uvrstiti pod F; Ščedrin Mihail Saltykov (B 4233) je s pravim imenom Saltykov Mihail Evgrafovič in spada potemtakem pod S. Vrsta primerov iz drugega dela, postavim Katul G. Valerij (B 4211) nam. Catullus Caius Valerius, Dostojevski (B 4225) nam. Dostoevskij, Gorki (B 4226) namesto Gor'kij, Krilov (B 4228) nam. Krylov, Ramkovič Aleksander (n. pr. B 786) nam. ... Aleksandar, Siemkiewicz Henrik (B 4245) nam. ... Henryk, Bezruč Peter (B 4248) nam. ... Petr, priča, da pravilo, naj pišemo imena v nacionalni obliki, tu načelno ni upoštevano.

Pri avtorjih, ki so objavljali svoja dela pod psevdonimi, imamo glede določanja značnice dve možnosti: ali psevdonim razrešimo in postavimo vse avtorjeve spise pod njegovo pravo ime ali pa izberemo za značnico psevdonim. Kar se tiče tujih piscev, ki jih svet pozna bolj pod psevdonimi kot pod pravimi imeni, je naša bibliografija izbraja drugi način, psevdonime slovenskih avtorjev pa načeloma razrešuje po prvem načinu. Dosledno bi bilo, da bi se pri tistih domačih avtorjih, ki so pretežno uporabljali stalen psevdonim, odločili za psevdonimno značnico. Absolutno pravico, da spoštujemo njegovo umetniško ime, si je pridobil nedvomno Risto Savin, saj mu je ostal zvest v vseh objavah svojega obsežnega dela in se je tudi v zasebnem dopisovanju podpisoval s psevdonimom, tako da se mi res me zdi čisto prav, da ima značnico Širca Friderik (A 1410 do 1416). Tudi psevdonimi kakor Matej Bor, Filip Kalan, Prežihov Vranc, Vida Brestova bi bili morebiti vredni upoštevanja. Glede tujih avtorjev bi pripomnil, da je prej omenjena značnica Sim Georges napačna, ker je pisateljevo pravo ime Georges Simonon bolj znano kakor njegovi psevdonimi, ki je eden od njih Georges Sim. Ker je poleg značnice Bass Eduard (B 4247) med oglasimi oklepaji pojasnjeno, da je to psevdonim za pisatelja, čigar pravo ime je Eduard Schmidt, je nedosledno, da pri tiki za njim sledečem Petru Bezruč, ki se je sicer imenoval Vladimír Vašek, ni takega pojasnila.

Korporativnih spisov naša bibliografija ne obravnava kot posebno vrsto tiskov, marveč jih popisuje kakor anonimne spise. Da tako imenovanega korporativnega avtorstva ne gre puščati v nemar, naj pokažem ob enem samem primeru. »II. redna letna skupščina Trgovinske zbornice za glavno mesto Ljub-

ljana...« je uvrščena pod [Druga] (A 384). Poročilo o I. redni skupščini najdemo pod [Prva] v prejšnjem letniku Slovenske bibliografije, nadaljnje bi torej iskali pod [Tretja], [Četrta] itd., če je njih naslov enako formuliran, sicer pa seveda pod ustrezno prvo besedo. Pod značnico [Druge] in [Drugi] se vrste za omenjeno brošuro še »II. mednarodne gorske dirke, prvenstvo FLRJ...«, »II. gorenjski zimsko športni teden...«, »II. gostinško-turistični zbor Slovenije...«, »II. kongres za preventivnu medicinu u FNRJ...«, »II. kongres Zveze delavsko prosvetnih društev „Svoboda“ Slovenije...«, »II. ljubljanski festival...«, »II. medrepubliški mladinski nogometni turnir...«. Ali tak postopek res lahko smatramo kot praktičen? Mar ne bi bilo boljše priznati vsem tem publikacijam korporativno avtorstvo, tako da bi v našem primeru pod značnico Trgovinska zbornica za glavno mesto Ljubljana dobili vse korporativne spise, ki jih je ali jih še bo izdala ta korporacija, kakor dobimo pod eno značnico vse spise individualnega avtorja?

Če smo se odločili za mehanični princip, postavljamo anonimne spise v abecedni red resda pod prvo besedo stvarnega naslova, vendar velja za klasična dela raznih literatur in podobne primere pravilo, da vzamemo za značnico originalni naslov. Izdajo staroruskega epa »Slovo o polku Igořevě« moramo tedaj postaviti pod značnico Slovo..., ne pa pod nebitvenim pristavkom Staroruski ep (A 1014); le tako bodo vse izdaje tega dela stale pod isto značnico.

Bibliografija in katalogizacija imata različno nalogo, toda njuno delo se razvija iz skupnega izhodišča, bibliografskega popisa. Zato navzlic nekim razlikam upravičeno pričakujemo, da se osnovni popis publikacije v bibliografiji do neke

mere strinja s popisom iste publikacije v katalogu. Povezanost povojne Slovenske bibliografije s pravili za katalogiziranje izrecno poudarjajo naslednje besede v uvodnih pripombah prvega zvezka: »Bibliografski opis knjig se naslanja na pravila za katalogizacijo, kakor so natisnjena v knjigi „Abecedni imenski katalog, Ljubljana 1947“. Posebej opozarjamo, da se po teh pravilih pri alfabetiranju upošteva ne prva samostojna beseda, temveč sploh prva beseda v naslovu (Slovenski poročevalec, ne: Poročevalec, Slovenski).« Kakor kažejo nekateri zgoraj našteti primeri, pa vzorna skladnost med našo bibliografsko in katalogizacijsko tehniko še ni dosežena. Glavno, kar ju loči, je to, da različno obravnavata korporativne spise. Tudi v meenako prakso v ravnanju s psevdonimi domačih avtorjev sta si v nasprotju. Navedene razlike so bistvenega pomena; že na zunaj se to kaže zaradi drugačnega abecednega reda. Metodi popisa se razlikujeta še v nekih stvareh, ki niso tako tehtne, vendar nekoliko tudi motijo zaželeno soglasnost. Posebej bi tu navedel le interpunkcijo v impressumu. Pri tem se bibliografi deloma drže še načina, ki ga je uporabljal v nacionalni bibliografiji Šlebinger, t. j. med imeni kraja, založbe in tiskarne stavijo piko, n. pr.: Beograd. Dečja knjiga. (Štamparija Kultura) 1954. (A 1528.) V katalogizaciji ta imena ločimo z vejico, tako da ves impressum izrazimo tako rekoč v enem samem stavku, n. pr.: Beograd, Dečja knjiga 1954; če bi upoštevali še tiskarno, bi imel isti impressum tole obliko: Beograd, Dečja knjiga, (t. Štamparija Kultura) 1954. Iz povedanega vidimo, da moramo zgladiti še to in ono ostrino, ako hočemo bibliografijo in katalogizacijo poenotiti. Z dobro voljo od obeh strani bi se to nedvomno dalo doseči. Menim, da mi

o koristih takšne enotnosti tu ni treba govoriti.

Že od nekdanj rad listam po bibliografijah. Poklicno delo pa mi nalaga dolžnost, da dan na dan segam po bibliografskih publikacijah. Tudi novo serijo naše nacionalne bibliografije, ki jo z vso vnemo in požrtvovalnostjo prirejajo Stefka Bulovec, Ančka Posavec in Janez Logar, že od začetka njenega izhajanja z velikim pridom uporabljam. Celi vrsti naših ljudi je z njeno pomočjo uspelo dobiti zaželeno knjigo, članek, podatki. O tem, da jo ceni tudi zunanji svet, priča dolga vrsta inozemskih naročnikov, zlasti knjižnic, ki jo žele stalno prejemati. Po vsem tem je jasno, da je razvid naše tiskane besede prepotrebna publikacija. S svojimi pripombami sem želel opozoriti na težave bibliografskega dela in dati pobudo za razmišljanje, ali ne bi Slovenska bibliografija dosegla z nekimi spremembami še skladnejšo in ustrežnejšo obliko.

Pavle Kalan

Alfonz Gspan - Josip Badalič:

INKUNABULE V SLOVENIJI

Ljubljana 1957

Lani je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti kot 10. zvezek razreda za filološke in literarne vede knjigo, ki zasluži vso bibliotekarjevo in bibliografovo pozornost. Premalo. Ogledati bi si jo morali vsi, ki se kakorkoli ukvarjajo s slovensko zgodovino, zakaj ta knjiga je poleg Kosovih Srednjeveških rokopisov iz leta 1931 edina, ki osvetljuje in ocenjuje slovensko kulturo v poznem srednjem veku, tja do 1500. Takrat se namreč ne konča le rojstno obdobje prvotiskov (črna umetnost se spreminja v rokodelstvo in kupčijo!), temveč se začne v duhovnem življenju Evrope že porajati novi tokovi, slo-

venskemu slovstvu pa se še posebej odpirajo lepši časi in z njimi samostojnejše idejno vrenje. Vse to izvira kajpada iz srednjeveške kulture, ki so ji utrle pot do posvetnih ljudi prav — inkunabule.

Zajetna knjiga najprej pouči bralca o nastanku in pomenu inkunabul na splošno ter nakaže razvoj inkunabulistike po svetu, nato pa obravnava slovenska prizadevanja na tem znanstvenem torišču (Likawetz, Glonar). Sledi tehtno, zgoščeno, in vendar pregledno spisana študija o inkunabulah v Sloveniji. V nji je povedano, kje so naše inkunabule nastale, kdo so bili njihovi duhovni in telesni očetje, kako so zvezane, kako ohranjene, kaj je v njih pripisanega, kateri so bili njihovi lastniki in uživalci, kam so zdaj zašle, o čem govorijo in koliko so vplivale na našo kulturno rast. Vse trditve, predvsem izvirne, so skrbno utemeljene, pojasnjene z grafikoni, delnimi odtisi in zemljevidi. Avtorja sta iz istega vzroka redno primerjala prvotiske v Sloveniji in na Hrvaškem; tem laže, ker je J. Badalič pred leti na podoben način sam obdelal inkunabule na Hrvaškem. Kakor je uvodna študija na široko zasnovana, a tudi varčno obdelana, tako je ob poglavitnih, slovenskih, stvareh nadrobna in kar mimogrede odpira vprašanja in daje naloge, pa naj se tičejo domačih znanstvenikov-piscev, tiskarjev ali knjigovezov iz 15. stoletja.

Bibliografija našteva 847 enot. Večina knjig je prikazana po sodobnem ameriškem bibliografskem sistemu (Stilwell), posebno natančno pa tisti tiski, ki jih do zdaj znanost še ni imela v razvidu ali niso bili zadosti obdelani. Opombe pojasnjujejo, kje in v koliko izvodih se posamezna dela na Slovenskem hranijo. Med lastniki se največkrat omenjajo Narodna in univerzitetna knjižnica, Franči-

škanski samostan v Ljubljani in Škofijski arhiv v Mariboru. Na koncu je vsak primerek opisan in po potrebi fotografsko potrjen. Knjigo dopolnjujejo konkordance, pojasnila, kazala in latinski povzetek.

Naša bibliografija se res ne postavlja z dosti večjim številom prvotiskov, kot jih je poznal prvi raziskovalec inkunabul, J. Saubertus, leta 1643; šele zemljevid na koncu knjige da slutiti, kako bogata bi lahko bila naša zbirka, ko bi se nam ohranil vsaj še del uničenega in izgubljenega knjižnega premoženja ali da bi se dalo popisati vse, kar je inkunabul nekoč pri nas bilo, pa so danes raztresene po svetu. Morebiti se nam bo kdaj posrečilo izpolniti vrzel, ki je naša zbirka še ni mogla zamašiti, morda se bo sem in tja pokazal tudi doma kakšen drobec (povabila avtorjev, naj posamezniki sporoče, kaj imajo, so zadela na gluha ušesa!), a jedro in temelj sta tu. Kdor je kdaj imel le eno tako častljivo bukvo v rokah, bo vedel, koliko trdega, vztrajnega dela je bilo treba zanj pa tudi koliko znanja. Če je beseda prej dala besedo o sorodnosti s hrvaško izdajo, tega ni jemati za hudo, posebno zato ne, ker je slovenska publikacija v zasnovi, posameznostih in tudi v celotni izvedbi boljša, trdnejša od predloge; za to ima največ zaslug Alfonz Gspan. A med njima je le še premalo razdalje, se zdi; posebno časovne, saj bi omogočila spojitvev dodatka z jedrom, pretres besedila, to in ono rešitev odprtih vprašanj in podobno.

Gspan in Badalić sta nam dala knjigo, ki jo lahko mirne duše uvrstimo med najvažnejša dela za spoznavanje zgodnje slovenske kulture. Ker pa se uvodna študija vsekozi dotika tudi evropske kulture in ker daje bibliografija svetovnemu seznamu inkunabul nove pri-

spevke in popravke, sega njen pomen daleč čez slovenske meje. To dokazujejo dobra prodaja in ugoden odmev v tujem tisku. Zato bodi knjiga v ponos sestavljavcema, založnici in naši stroki.

Stane Suhadoinik

A WORLD BIBLIOGRAPHY OF BIBLIOGRAPHIES and of Bibliographical catalogues, calendars, abstracts, digests, indexes, and the like. By Theodore Besterman. Vol. I—IV. 3. izd. Genève, Societas bibliographica 1955, 4°. (I. vol. 663 str.; II. vol. 766 str.; III. vol. 775 str.; IV. vol. 430 str.)

Število bibliografij raznih vrst in strok je v svetu že tako naraslo in še raste, da so začeli izgubljati pregled nad njimi celo strokovnjaki. V razvoju bibliografske vede je nastala nova naloga: sestava bibliografije bibliografij, to je pregleda bibliografij, ki ima lahko nacionalni ali internacionalni značaj glede na to, ali se zbirajo bibliografije enega ali več narodov, če ne sploh vseh. Poskusi te vrste so se začeli že v drugi polovici 17. stoletja, saj se kot prvi sestavljalec bibliografije bibliografij imenuje Francoz Antoine Teissier (*Catalogus*, 1686). Zelo pereč pa je postal ta problem v novejši in najnovejši dobi, ko se gmadijo bibliografski pregledi v nedogled. Tudi pri nas v Jugoslaviji se je na vzpodbudo bibliotekarskih društev začela akcija v tem pogledu. Dolej se je sicer izvršil popis vseh jugoslovanskih bibliografij samo za obdobje 1945—1955, ki pa še čaka na objavo v tisku.

Ponos bibliografske znanosti, tako rekoč zadnja beseda v njej, je ogromno delo, ki ga je sestavil Amerikanec Theodore Besterman z zgoraj citirano knjigo. V svoji tretji in definitivni izdaji, ki obsega štiri debele zvezke, od katerih je zadnji osebni in stvarni register, je zbra-

nega iz vsega sveta in z vseh področij človeškega znanja ogromno gradivo, ki si ga v svetovnem merilu moremo komaj misliti bolj popolnega. V niti ne dvajsetih letih so izšle kar tri izdaje tega dela, kar kaže na njegov pomen in potrebo (I. izd. 1939—1940; II. izd. 1947—1949, ponatis 1950; III. izd. 1955). Gradivo za III. izdajo, ki je od vseh najbolj obsežna, je bilo v glavnem sestavljeno že leta 1953, vendar je neutrudni avtor tekst med tiskom še spopolnjeval z novim gradivom, ki je zanj izvedel. V uvodu pisec z melanholično resignacijo ugotavlja, da je ta izdaja definitivna in da se z njo ne bo več dalje ukvarjal. Delo, ki ga je opravljajal z velikimi napori nad 20 let, je tako ogromno, da presega moči enega samega človeka. Edina vzpodbuda v tem času mu je bila enkratna podpora UNESCO, sicer pa ni prejel nobene druge materialne pomoči. Za natis III. izdaje je avtor knjigo temeljito pregledal in jo marsikje močno spremenil, da je občutno narasla, ker ji je dodal mnogo novega gradiva, zlasti iz slovanskega sveta, ki mu je v vseh ozirih pravičen pri odmeri prostora.

Zanimive in za moči enega samega človeka skoraj neverjetne so nadrobne informacije o njegovi knjigi. Pisec je v III. izdaji zbral okoli 80.000 različnih bibliografij po vsem svetu, ki jih je razvrstil v okoli 12.000 poglavij in podpoglavij. Pri tem je uporabljal v tisku okoli 1950 različnih črkarskih tipov, kar je že samo po sebi neverjeten duševni napor pri sestavi dela.

Na 28 straneh uvoda avtor izredno jasno in precizno podaja kratek pregled o delu dosedanjih bibliografov pri sestavljanju bibliografij bibliografij, govori o začetkih sistematične bibliografije, razčleni nekaj večjih in najbolj znanih takih del, nazadnje pa govori o njihovi razvrstitvi. Potem razloži na-

čin svojega dela. Upošteval je samo take bibliografije, ki so izšle posebej s svojim lastnim štetjem strani, torej tudi separate iz periodičnega tiska. Izločil je bibliografije v rokopisu, ne pa bibliografij rokopisov, če so tiskane. Izključil je sezname umetniških del in pa knjižotrske kataloge. Uvrstil je v knjigo bibliografije v najrazličnejših jezikih, pri čemer so mu posebno za orientalne jezike pomagali bibliotekarji British Museuma. Bestermanovo delo ima torej značilnosti najširše internacionalne bibliografske publikacije z upoštevanjem vsega dosegljivega gradiva, seveda z zgoraj navedenimi omejitvami.

Jugoslovanske in posebej slovenske bibliografije so upoštevane v knjigi pod različnimi poglavji in podpoglavji in to docela pravično in pošteno, kakor doslej nismo bili vajeni pri različnih tujih publikacijah. Tako se pod naslovom »Serbo-croatian literature« navaja za slovensko bibliografijo pomembno Šafarikovo delo *Geschichte der süd-slawischen Literaturen* (Čopovi prispevki za *Slovenisches und glagolitisches Schrifttum*) in Zlate Pirnatove *Bibliografija izdel slovenskih pisateljic*. Pod geslom »Slovenian literature« se med drugim navajajo: Melite Pivec-Steže *Kazalo zgodovinskih publikacij*, A. K. Vostokova *Opisanie rukopis. i pečat. knig slovenskih*, ki je leta 1836 izšlo kot separat v Sankt Peterburgu, Ahnova bibliografija slovenskih protestantov, Simoničeva *Slovenska bibliografija*, Šlebingerjeva *Slovenska bibliografija za l. 1907—1912*, potem Bulovčeve *Slovenska bibliografija od 1945 dalje*. Pod naslovom »Periodical publications« se pod poglavjem »Slovene« navaja delo Nika Zupaniča *Slovenski časniki* (Beograd 1911) in Šlebingerjeva *Razstava slovenskega novinarstva* (Lj. 1937). Značilno pa je, da knjiga omenja Otona Berkopca biblio-

grafijo Masaryk a Jihoslovane, ne citira pa obsežnejše njegove bibliografije Česká a slovenská literatura, divadlo, jazykozpyt a národopis v Jugoslavii (Praga 1940). Prav tako ni najti v Bestermanu Jesenkovega Časnikarstva (1884), tudi ne Šlebingerjeve bibliografije izdaj Slovenske Matice do 1930. Manjkajo še nekatere druge slovenske bibliografije (Marentič, Pirc itd.), vendar pa je treba roči, da je slovenska bibliografija v tem svetovnem delu kar častno zastopana s svojimi glavnimi publikacijami. Upoštevana je še v izdajah Bibliografskega inštituta v Beogradu, čigar vse publikacije so seveda navedene. Enako so citirane tudi vse glavne hrvatske in srbske bibliografije.

Bestermanovo delo se odlikuje z veliko jasnostjo v zasnovi dela in preglednostjo v razvrstitvi gradiva, kar je bilo vsekakor zelo težko opraviti spričo tolikšnega gradiva, ki ga knjiga vsebuje. Primerjaje to bibliografijo bibliografij z nekaterimi drugimi, tudi nemškimi, ki so bile včasih znane po svoji natančnosti, lahko ugotovimo, da jih vse presega po točnosti, saj nikjer ne naletiš na kako stvarno, celo pisno napako me. Knjiga odlično služi vsem, ki bi si radi pridobili znanja iz svetovne bibliografske literature ali ki so jim potrebne bibliografske informacije. Žal pa je zaradi visoke cene malokomu dostopna; ima jo ljubljanska Narodna in univerzitetna knjižnica.

F. D.

BIBLIOTEKARSKE REVIJE PO SVETU

Revijalni tisk je za vsako stroko velikega pomena, ker prinaša naj-novejše izsledke. Tudi bibliotekarstvo razpolaga že z velikim številom sistematično urejenih strokovnih revij. Oglejmo si na kratko najvažnejše med tistimi, ki jih prejema Narodna in univerzitetna knjižnica.

Začnimo s centralnim glasilom Mednarodne zveze bibliotekarskih združenj (International Federation of Library Associations) LIBRI AND IFLA COMMUNICATIONS, Kopenhagen. Revija prinaša tehtne razprave iz različnih področij bibliotekarstva. Posebno pozornost posveča mednarodnim bibliotekarskim problemom: koordinaciji bibliotekarskega dela, skupnim katalogom, mednarodni izposoji itd. V drugem delu so objavljeni sklepi kongresov, programi tečajev in druge različne organizacijske vesti. Revija prinaša tudi recenzije bibliotekarske literature.

Druga mednarodna revija je publikacija UNESCO BULLETIN DE L'UNESCO A L'INTENTION DES BIBLIOTHEQUES, Paris. V reviji najdemo poročila o različnih bibliotekah sveta in pomoči, ki jim jo nudi UNESCO. Veliko število člankov razpravlja o uporabi novih tehničnih pridobitev v bibliotekah. Posebne rubrike obravnavajo bibliografijo bibliotekarske literature in mednarodno zameno publikacij.

Ostale revije imajo bolj poudarjen nacionalni karakter. Takšne so na primer vse tri angleške revije. THE LIBRARY ASSOCIATION RECORD, London, je glasilo angleškega bibliotekarskega društva. Poleg društvenih poročil in člankov o angleških bibliotekah obravnava tudi različne bibliotekarske probleme in prinaša recenzije angleške bibliotekarske literature. Po vsebini ji je podobna revija THE LIBRARIAN AND BOOK WORLD, London, ki pa seznanja bibliotekarje tudi z novostmi angleškega knjižnega trga. Tretja revija, THE LIBRARY, London, je glasilo angleške bibliotekarske zveze. Prinaša pa tudi specialne študije iz zgodovine knjige in bibliotekarstva ter recenzije angleške bibliografske in bibliotekarske literature.

V *Avstriji* imajo revijo **BIBLOS**, Österreichische Zeitschrift für Buch- und Bibliothekswesen, Dokumentation, Bibliographie und Bibliophilie, Wien. Revija vsebuje nove izsledke in poročila iz vseh štirih v naslovu omenjenih strok. V posebni rubriki prinaša bibliografijo strokovnih člankov.

Češka je zastopana z revijo **KNJHOVNÍK**, Praha. Izdaja jo ministrstvo kulture. Revija nas dobro informira o organizaciji čeških bibliotek in prinaša poročila iz drugih držav.

Francija ima **BULLETIN DES BIBLIOTHEQUES DE FRANCE**, Paris. Izdaja ga direkcija francoskih bibliotek. Informira nas predvsem o francoskih bibliotekah in njihovih fondih. Reviji je priključen **BULLETIN DE DOCUMENTATION BIBLIOGRAPHIQUE**, ki prinaša obširne recenzije strokovne literature.

Italija je predstavljena z revijo **ACCADEMIE E BIBLIOTHECHE D'ITALIA**, Roma, ki jo izdaja direkcija akademij in bibliotek. Posebnost revije so specialne študije iz zgodovine bibliotekarstva in knjige. Več študij razpravlja tudi o sodobnih bibliotekarskih problemih. Revijo zaključuje obširna strokovna bibliografija.

Poljska revija **BIBLIOTEKARZ**, Warszawa, v izdaji društva poljskih bibliotekarjev, prinaša poleg domačih problemov tudi obširna poročila iz inozemskih bibliotek.

Iz *Sovjetske zveze* je revija **BIBLIOTEKAR**, Leningrad, v izdaji ministrstva kulture. Posebnost revije so propagandni članki o vlogi bibliotekarja pri izobraževanju ljudstva. Več člankov razpravlja tudi o praktičnih bibliotekarskih problemih in vzgoji bibliotekarskih kadrov.

Švica je zastopana z revijo **NACHRICHTEN-NOUVELLES**, ki izhaja v Bernu, izdaja pa jo Zdru-

ženje švicarskih bibliotekarjev. Ob- ravnava predvsem problematiko švicarskega bibliotekarstva. V posebni rubriki prinaša poročila iz inozemstva. V recenzijah je obde- lana vsa strokovna literatura, ki jo dobiva nacionalna biblioteka.

Iz *Vzhodne Nemčije* prihajata dve reviji. Revija **DER BIBLIOTHEKAR**, Berlin, izdaja centralni bibliotekarski inštitut. Namenjena je predvsem ljudskim knjižničar- jem. Informira o novih metodah nemške bibliotekarske prakse in prinaša obširne ocene strokovne literature. Veliko člankov obravna- va problem bralca in aktivno vlogo knjižničarja med ljudstvom. Poseb- nost revije je, da opozarja na aktu- alne probleme časa. Združena je z revijo **BUCHBESPRECHUNGEN**, ki prinaša recenzije knjig. Druga revija, **ZENTRALBLATT FÜR BIBLIOTHEKSWESEN**, izhaja v Leip- zigu in obravnava problematiko znanstvenih bibliotek. Veliko študij prinaša tudi iz področja zgo- dvine bibliotekarstva in knjige. Re- vijo zaključujejo obširne recenzije strokovnih del in bibliografija.

Iz *Zahodne Nemčije* je poznana **BUCHEREI UND BILDUNG**, Stutt- gart, glasilo nemških ljudskih knjiž- ničarjev. Prvi del revije obravnava teoretične in praktične probleme ljudskih knjižnic. Zlasti veliko po- zornost posveča vzgoji kadrov. Drugi del pa prinaša recenzije no- vih knjig vseh strok. V posebni rubriki poroča o bibliotekarskih kongresih in o inozemskih biblio- tekah.

V *Združenih državah Amerike* so predvsem zanimive tri revije. **LI- BRARY TRENDS** izdaja bibliote- karska šola univerze v Illinoisu. Revija je urejena tako, da obdela vsaka številka nek aktualen biblio- tekarski problem z več vidikov. Uredništvo si je postavilo v pro- gram, naj revija podaja kritičen pregled sodobne bibliotekarske teo-

rije in prakse. Tako na primer obravnava julijska številka leta 1957 sodobne poglede na informativno službo. Razpravlja o njenih metodah, o kvalifikaciji personala, o odnosu do publike, o medbibliotečni zameni in o uporabi modernih tehničnih pripomočkov. Oktobrska številka 1956 pa razvija n. pr. problem mehanizacije v bibliotekah od prvih začetkov do modernih pridobitev avtomatizacije. Podobno problematiko obravnava tudi revija LIBRARY QUARTERLY, ki jo izdaja bibliotekarska šola univerze v Chicagu s sodelovanjem ameriškega bibliotekarskega društva. Revija nam n. pr. v aprilski številki 1955 razlaga teorijo informacij in njeno uporabo v bibliotekarstvu. Kaže tudi velik smisel za zgodovino knjige in bibliotekarstva. Harvardska univerzitetna knjižnica pa izdaja HARVARD LIBRARY BULLETIN, Cambridge (Massachusetts). Revija prinaša razprave iz zgodovine knjige in številna poročila o ameriških knjižnicah.

Iz gornjih kratkih opisov bi lahko zaključili, da se bibliotekarska veda razvija v tesni zvezi z drugimi vedami in da uspešno uporablja tudi najmodernejše izsledke. Vsaka revija prerašča okvir svojega miljeja in hoče biti v čim tesnejši zvezi s svetom.

A. M.

OBCASNA ŠOLA ZA KNJIZNIČARJE IN ARHIVSKE POMOČNIKE

Vprašanje šolanja knjižničarskega naraščaja je v Sloveniji pereče od osvoboditve sem. V trenutku, ko se je pri nas začelo razvijati bibliotekarstvo in smo spoznali, da ni vseeno, kako se knjižnica vodi, pa naj bo ljudska ali znanstvena, je bilo treba misliti tudi na strokovno izobrazbo knjižničnega osebja. Uspevanje knjižnice namreč ni odvisno le od materialnih osnov, temveč predvsem od knjižničarjev. Mimili

so časi, ko je lahko vsak knjižničar po svoji pameti uredil večji ali manjši kup knjig, skrbeč samo za majhno število svojih bralcev. Danes morajo biti knjižnice povezane v domačem in celo v svetovnem merilu. Krog bralcev narašča, naloge knjižnic postajajo čedalje večje.

Za prvo silo smo si pomagali s tečaji. Ločil bi jih v dve vrsti. Eni so rabili za hitro usposobitev nepoklicanih knjižničarjev v ljudskih knjižnicah, ker so le-te rasle ko gobe po dežju. Drugi so bili namenjeni poklicnim knjižničarjem in bibliotekarjem, da so se pripravili za strokovne izpite. Ni dvoma, da je bilo treba tako v prvih kot v drugih improvizirati, zdaj bolj, zdaj manj, a nobena improvizacija ne more biti posebno dobra. Samo tam, kjer so se tečaji redno ponavljali, kjer so bili pod istim vodstvom in z istimi učitelji, se je improvizacija lahko umaknila smotrnejšemu in načrtnemu vzgajanju. Potreba po šoli, ki ustvarja tradicijo in ki z zmeraj bolj premišljenimi učnimi načrti skuša dati kandidatu zaokrožen in trden temelj za poznejši poklic, pa je ostala.

Pravzaprav bi morali biti dve šoli: za srednji kader (za knjižničarje) in za višji kader (za bibliotekarje). Šola za višji kader bomo morali še nekaj časa pustiti v nemar. Prvič je tega kadra potrebno le manjše število in za tako šolo ali celo za bibliotekarsko stolico na univerzi še nimamo dovolj strokovnjakov.

Za knjižničarje pa se mudi. Mar naj še naprej pustimo naše ljudske knjižnice brez zadostnega strokovnega osebja? Ali naj pustimo, da bodo še naprej životarile? Novi zakon o knjižnicah bo pravilno nalogal okrajnim in osrednjim občinskim knjižnicam naloge, ki jih brez strokovnega osebja ne bi zogle.

Kakšna šola bi bila najprimernejša za knjižničarje? V Beogradu

so pred kakimi desetimi leti, če se ne motim, ustanovili tri oziroma štiriletno srednjo šolo (tehnikum), še pravi, da so sprejemali dijake, ki so dokončali nižjo srednjo šolo. Vendar se ta šola ni posebno obnesla. Ne bi hotel tu raziskovati vzrokov za to, menim pa, da so se v tej šoli splošni predmeti morali reducirati na minimum zaradi bibliotekarsko-strokovnih predmetov. A prav za knjižničarje je splošna izobrazba silno potrebna; če te ni, vsa knjižničarska tehnika ne zaleže dosti. Štirinajst ali petnajstletni dijak je le premalo razgledan, da bi ga začeli usmerjati v knjižničarsko delo in pri tem nujno morali, četudi delno, reducirati predmete splošne izobrazbe: prirodoslovne vede, filozofijo, zgodovinske vede, učenje tujih jezikov itd.

Lani smo poskusili pri nas drugače. Svet za kulturo in prosveto LRS je ustanovil občasno šolo za knjižničarje in arhivske pomočnike, ki je trajala eno leto. Sprejemala je kot redne slušatelje absolvente srednjih šol. S tem se je lahko posvetila predvsem knjižničarski stroki.

Predmeti so bili: zgodovina svetovne književnosti (v 1. semestru po 4, v 2. sem. po 5 ur na teden), zgodovinske knjige in knjižnice (v 1. sem. 2 uri na teden, v 2. sem. 10 tednov po 2 uri), zgodovina arhivov (v 2. sem. 6 tednov po 2 uri), bibliografija (v 1. in 2. sem. po 2 uri), poslovanje ljudskih knjižnic (v 1. in 2. sem. po 2 uri), poslovanje znanstvenih knjižnic (v 1. sem. po 2, v 2. sem. po 1 uro), poslovanje arhivov (v 1. in 2. sem. po 2 uri), delo z bralcem (v 1. in 2. sem. po 2 uri), konservacija in restavracija knjig in rokopisov (v 2. sem. po 2 uri), temelji državne in družbene ureditve (v 1. sem. po 2 uri), nemški jezik I. ali II. tečaj (v 1. sem. po 6, v 2. sem. po 5 ur na teden).

Poleg tega so bile redne vaje v poslovanju ljudskih knjižnic (po 2 uri na teden), v poslovanju znanstvenih knjižnic (2 uri), v poslovanju arhivov (2 uri), vaje v knjigo-veštvi in restavraciji (v 2. sem. po 2 uri) in praksa v ljubljanskih knjižnicah (v 2. sem. po 4 ure).

Šola je redno obiskovala 13 rednih in 9 izrednih slušateljev. Od rednih so izdelali z odličnim uspehom 1, s prav dobrim 7, z dobrim 5. Od izrednih so izdelali z odličnim 1, s prav dobrim 5, z dobrim 2, z zadostnim 1.

Šola je bila zamišljena kot občasna, še pravi, da bi n. pr. delala vsako drugo leto, saj je bilo treba previdnosti, da ne bi usposobili več knjižničarjev, kakor jih naše knjižnice ob sedanjem stanju prenesejo. Šele ko dobimo zakon o knjižnicah in bomo lažje in boljše organizirali mrežo ljudskih knjižnic, bomo mogli presoditi, koliko knjižničarskega naraščanja potrebujemo.

Enoletna šola, ki sprejema absolvente srednjih šol, pa ima vendarle to nevšečnost, da slušateljem glade na njih službeno kariero ne daje nobenih prednosti. Z drugimi besedami: absolvent enoletne knjižničarske šole, ki postane knjižničar, velja po zakonu o javnih uslužbenecih prav (toliko) kakor absolvent srednje šole, celo izobilil je leto dni za napredovanje in pokojnino. Zato kaže snememiti enoletno občasno knjižničarsko šolo v dvoletno. Absolventi take šole bi potem po zakonu o javnih uslužbenecih veljali za uslužbenca z višjo izobrazbo, kakor n. pr. absolventi višje pedagoške šole. Tudi dvoletna bibliotekarska šola bi lahko še zmeraj ostala občasna, namreč tako, da bi se prvi letnik odpiral vsako drugo leto. V primeri z enoletno šolo bi dvoletna študij poglobila, imela nekaj več predmetov (n. pr. paleografijo), razširila seminarsko delo ter pripravila slušatelje za samostojnejše delo.

Povedati bi bilo treba še kaj o skupnem šolanju knjižničarjev in arhivskih pomočnikov. Težko bi bilo misliti na dve šoli, ker je potreba po arhivskih pomočnikih razmeroma majhna. Izkazalo se je, da se je v enoletni zgoraj opisani šoli skupno šolanje kar obneslo. Pri dvoletni šoli pa bi se dalo tako urediti, da bi nekateri specialnejši predmeti bili obvezni samo za knjižničarje oziroma za arhivske pomočnike.

Z dvoletno šolo za knjižničarje in arhivske pomočnike bi v nekaj letih izobrazili dober vodilni kader za naše ljudske knjižnice in pomožni kader za znanstvene knjižnice in arhive. S tem bi naše knjižnice in arhivi veliko pridobili.

M. R.

KNJIŽNIČARSKA PREDAVANJA V SOLAH

Na pobudo nekaterih profesorjev slavistov na kranjskih srednjih šolah je imel v šolskem letu 1957/58 upravnik Študijske knjižnice prof. Stanko Bunc vrsto predavanj za dijake sedmega razreda gimnazije in tretjega letnika srednje ekonomske šole. Govoril je o zgodovini pisave, knjige in tiska ter knjižnic, pa tudi o vrstah knjižnic, o značaju, nalogah in ureditvi Študijske knjižnice. Vsa predavanja je bogato ponazarjal s knjižnim materialom in ogledom knjižnice. Vseh predavanj je bilo osem.

Ta predavanja so prvi primer, da se je za knjižničarstvo zamislila naša srednja šola in čutila potrebo, da svoj doraščajoči naraščaj seznanj vsaj z osnovami sodobnega knjižničarstva. Ta začetek je treba posebej poudariti, pobudo profesorjev pristržno pozdraviti, hkrati pa želeti, da bi se podobna predavanja za našo mladino prirejala tudi v prihodnje.

S. B.

DRUŽBENO UPRAVLJANJE PRI LJUDSKIH IN ZNANSTVENIH KNJIŽNICAH

Družbeno upravljanje imajo pri *ljudskih knjižnicah* le večje in samostojne knjižnice na sedežu bivših okrajnih ljudskih odborov in nekaterih občin.

Dne 8. decembra 1955 je izšel odlok o družbenem upravljanju v kulturno-prosvetnih ustanovah. Tedaj je 6 večjih ljudskih knjižnic že imelo uvedene knjižnične odbore. Odredba ministrstva za prosveto vlade LR Slovenije o javnih ljudskih knjižnicah (Ur. list. LRS. št. 237/45) je namreč že takrat predpisala knjižnične odbore. Omenjena odredba ni nikoli resnično zaživela, vendar je imela nekaj pozitivnih posledic. V odborih 18 velikih ljudskih knjižnic je od leta 1955 do sedaj delalo 169 državljanov. V raznih komisijah (komisija za adaptacijo prostorov, komisija za organizacijo razstav, komisija za nabavo novih knjig, komisija za sestavo pravilnika, komisija za izločevanje nesodobnih knjig, komisija za pobiranje hišne gobe, komisija za jezikovne tečaje, komisija za ritmični krožek, komisija za knjižnico, komisija za mladinsko gledališče pri pionirskih knjižnicah) pa je sodelovalo še 54 državljanov. Sejam upravnih odborov, ki jih je bilo 148, je prisostvovalo 10 zaslobovnikov oblasti, 4 novinar in 8 knjižničarjev. Skupaj je v vseh organih družbenega upravljanja sodelovalo 242 državljanov.

Na sejah so knjižničarski odbori proučevali upravne, personalne, materialne in strokovne zadeve (sistem ureditve, katalogi, nabava knjig, tehnika izposojanja, nasveti bralcem pri izposojanju knjig, posvetovanje s strokovnjaki). Nekateri od knjižničnih odborov so tudi razpravljali o organizaciji mreže knjižnic na področju večje knjižnice.

Delo večine upravnih odborov je bilo dobro, kar kaže razvoj nekaterih ljudskih knjižnic v zadnjih dveh letih. Mnoge knjižnice so šele po uvedbi družbenega upravljanja postale urejeni zavodi s svojim pravilnikom, zapisnikom, delovodnikom, blagajniško knjigo, rednim časom poslovanja za bralce itd. Knjižnični odbori so se tudi spoprijeli s strokovnimi problemi in so predvsem vplivali na izdelavo katalogov. Ugled knjižnic se je povečal. Knjižnični odbori so mnogokrat z uspehom posredovali pri višjih forumih in družbenih organizacijah. Včasih pa so ti knjižnični odbori premalo močni, da bi lahko uspeli. Tudi izbor članov ni vedno najboljši. Odorto ostane še vprašanje tistih knjižnic pri društvih, ki tvorijo njihov odsek in zato nimajo upravnega odbora. Delo teh knjižnic bi bilo pozitivnejše, ako bi imele svoj knjižnični odbor, ki bi ga imenoval ustanovitelj.

Izmed velikih *znanstvenih in strokovnih knjižnic* jih še precej nima družbenega upravljanja, to pa zato, ker delujejo v sklopu fakultet in drugih institucij in imajo le-te svoj družbeni upravni organ v fakultetnem svetu ali v upravnem odboru institucije. Največja znanstvena knjižnica — Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani — je družbeno upravljanje uvedla šele pred kratkim. Osnutek republiškega zakona o knjižnicah pa teži k temu, da bi imela prav vsaka knjižnica svoj knjižnični odbor, posebno še, če presega njeno delovanje okvir ustanove.

V knjižničnih odborih 15 knjižnic je sodelovalo skupno 126 državljanov. Sestajali so se na 72 sejah. Nekatero velike knjižnice so imele ožje in razširjene knjižnične odbore in razen tega sestanke s kolektivom. Teh sestankov je bilo 24. V komisijah za sestavljanje osnutkov

pravilnikov je sodelovalo še 10 državljanov.

Fakultetne knjižnice, ki so imele v okviru fakultete svoj knjižnični odbor, so imele v njem zastopnika slušateljev. Na sejah so obravnavali upravne, materialne, personalne in strokovne zadeve (nabava knjig, katalogi, razstave, priročna knjižnica, dokumentacijski centri itd.). Izbor članov v knjižnične odbore je bil v znanstvenih knjižnicah boljši kot v ljudskih knjižnicah.

Uspehi knjižnic, ki so vidni pri knjižnicah z družbenim upravljanjem, nas utrujejo v prepričanju, da bi bilo potrebno v bodočnosti uvesti družbeno upravljanje v vse znanstvene in strokovne knjižnice. Tudi zaradi tega želimo, da bi bil čimprej sprejet republiški zakon o knjižnicah.

Mara Slajpah

BIBLIOGRAFSKA NOVOST

Spričo želje številnih prosvetnih, kulturnih in političnih delavcev, da bi imeli na razpolago točno evidenco gradiva, ki ga potrebujejo ob državnih praznikih in obletnicah naših velikih mož za sestavo predavanj, govorov, referatov in članikov za prireditve in razne nastope v gledališču in prosvetnih društvih, za pouk v šoli in na tečajih itd., je kolektiv Študijske knjižnice v Kranju sestavil posebno kartoteko ustreznega gradiva.

V ta namen je bilo treba ekscerpirati gradivo iz večine naših časnikov in časopisov od osvoboditve do danes. Nabrano gradivo obsega okoli 3000 listkov. Razdeljeno je po praznikih in proslavah na 27 oddelkov. V vsakem oddelku so listki urejeni po abecedi avtorjev oziroma naslovov.

Kartoteka je bila sestavljena v šestih mescih in je na razpolago že od 29. novembra 1957. V prihodnje se bo sproti dopolnjevala z novim gradivom, kakor bo dotekalo v

knjižnico. Interesenti kartoteko radi in s pridom uporabljajo, ker jim hitro in zanesljivo postreže z gradivom in ker morejo svoje sestavke kvalitetno izboljšati.

Stanko Bunc

MEDNARODNI SESTANEK O GLASBENIH KNJIŽNICAH

V Salzburgu je bilo od 8. do 11. septembra 1958 zborovanje mednarodnega društva glasbenih knjižnic (Association Internationale des Bibliothèques Musicales AIBM, in sicer njenega posebnega oddelka za javne glasbene knjižnice (Commission Internationale des Bibliothèques Musicales Publiques).

Zborovanje je vodil predsednik oddelka dr. Alfonz Ott (München). Udeležencev je bilo okoli 50, in sicer iz Avstrije, Zahodne Nemčije, Vzh. Nemčije, Jugoslavije, Švedske in Nizozemske.

Na delovnem programu so bila predavanja o raznih vprašanih glasbeno-vzgojne stroke, v prvi vrsti o javnih glasbenih knjižnicah. Predavateljev je bilo 8, med njimi priznani znanstveniki in pedagogi kakor n. pr. dr. E. Valentin (München), dr. A. Orel (Dunaj), dr. Ant. Dawidowicz (Salzburg) in drugi.

Glavne misli predavanj so bile v kratkem te-le:

Glasba je važno sredstvo za vzgojo človeštva; zato ne sme ostati samo »v prvih vrstah« občinstva, temveč jo je treba širiti med ljudstvo vzporedno in na enak način kakor vsako drugo dobro knjigo. Vsaka javna knjižnica naj ima poseben oddelk tudi za muzikalije, četudi v začetku majhno zalogo, in te naj izposoja med svoje obiskovalce.

Tako kakor knjige naj krožijo med ljudstvom tudi zvočne plošče z dobrimi glasbenimi in drugimi reprodukcijami; zato naj vsaka javna knjižnica začne zbirati tudi

plošče in jih izposojati med ljudstvo. Knjižnice, ki že danes uspešno delajo v tej smeri, naj nudijo nasvete in navodila iz svojih izkušenj.

Za dobre muzikalije in za dobre plošče bo poseben odbor sestavil nekaj temeljni spisek takih skladb in plošč, ki naj jih ima vsaka knjižnica vsaj za začetek.

Za poslovanje z muzikalijami so v knjižnicah potrebni posebni katalogi in posebno glasbeno izobraženo knjižničarsko osebje.

Po vsakem predavanju se je razvila živahna diskusija z dragoce-nimi ugotovitvami in s primernimi resolucijami. Podana so bila tudi poročila posameznih zastopnikov raznih dežel o delu v glasbenih oddelkih javnih knjižnic, med drugimi tudi poročilo o glasbenem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubliani.

Društvo AIBM izdaja revijo »*Fontes artis musicae*« z razpravami iz glasbene stroke. Prihodnje zasedanje bo d. 1959 v Cambridgu in l. 1960 v Düsseldorfu.

L. Z.

BIBLIOGRAFIJA STROKOVNE LITERATURE

ki jo je prejela Narodna in univerzitetna knjižnica v l. 1954—1957. (Nadaljevanje; končne ležaje številke kažejo signaturo knjige.)

A. Knjižničarstvo

Alker H.: Die Universitätsbibliothek Wien. Geschichte, Organisation, Benutzung. Wien 1953. 8°. 111969

Ambarcumian Z. N.: Sistematičeskii katalog. Moskva 1954. 8°. S 129164

Association des bibliothécaires français. 1906—1956. Manifestations du cinquantenaire. Paris 1957. 8°. 135043

Beliankin D. A.: O rabote s knigoy. Moskva 1956. 8°. 128111.

- Les Bibliothèques et l'Université. 1955. Paris 1957. 8°. Cahiers des bibliothèques de France. 3. 126159
- Congrès international des bibliothèques et des centres de documentation, Bruxelles, 11—18 septembre 1955. La Haye 1955— . 8°. 133102
- Dršina J.*: Uloha knihoven v kulturní revoluci. Praha 1955. 8°. Edice Narodni knihovny v Praze. 4. 123460
- Groller E.*: Histoire du livre. Paris 1954. 8°. »Que sais-je?« 620. 94469
- Iz istorii nelegal'nyh bibliotek revoljucionnyh organizacij v carskoj Rossii*. Sbornik materialov. Moskva 1956. 8°. 127004
- Masanov I. F.*: Slovar' psevdonimov russkikh pisatelej, učenyh i obščestvennyh deiatelej. Moskva 1956. 4°. K II 131264
- Mearns D. C.*: The story up to now. The Library of Congress 1800: 1946. Washington 1947. 4°. II 131594
- Osipov V. O.*: Kniga — drug i pomoščnik agitatora. Moskva 1956. 8°. 128113
- Sabanova V. E.*: Nauka i tehnika na poljah našej strany. Beseda o knižgah. Moskva 1956. 8°. 139999
- Thornton J. L.*: Special library methods: An introduction to special librarianship. London 1940. 8°. 64630
- Trojanova B.*: Pruevoditel [za] Duržavna biblioteka »Vasil Kolarov«. Sofija. Sofija 1956. 8°. 127363
- Vorstius J.*: Grundzüge der Bibliotheksgeschichte. Leipzig 1954. 8°. 134843
- B. Bibliografije**
- Bibliografija sovjetskoj bibliografii*. Moskva 19... . 4°. B II 131341
- Cvetanov C.*: Materiali po istorija na bulgarskata bibliografija do osvoboždenieto. Sofija 1955. 4°. II 131569
- Džumanijazov R. N.*: Kratkij bibliografičeskij ukazatel' literatury po jazykoznaniju. Taškent 1956. 8°. 127679
- Inventaire des périodiques étrangers reçus en France par les Bibliothèques et les Organismes de documentation en...* Paris 1956. 4°. Z II 131372
- Kolobanov V. A.*: Bibliografija sovjetskih rabot po drevnerusskoj literature za 1945—1955 gg. Moskva & Leningrad 1956. 8°. 135073
- Lambrino S.*: Bibliographie de l'antiquité classique. 1896—1914. Paris 1951— . 8°. Collection de bibliographie classique. 1. 134473
- Malclès L. N.*: La Bibliographie. Paris 1956. 8°. »Que sais-je?« 708. 94469
- Melich J.*: A magyarországy vend (:szloven:) nyelvű irodalom bibliografija. 1902. 8°. 134533
- Sel'akohoz'laistvoennaja literatura SSSR*. Sistematičeskij ukazatel'. Moskva 194... . 4°. II 131237
- Les Services bibliographiques. Etat actuel et possibilités d'amélioration*. Washington 1949. 4°. II 131485
- Stoianov M.*: Bulgarska vuzroždenska knižnina. Analitičen repertoar na bulgarskite knigi i periodični izdanija 1806—1878. Sofija 1957—. 4°. II 117634
- Subject Bibliography*. New York 19... . 4°. II 131238
- Sikleov S.*: Sto godini narodni čitališta. Sofija 1956. 8°. 128389
- Trenkov H.*: Medicinskata bibliografija v pomošt na naučnite rabotnici. Sofija 1956. 8°. 128398
- Tržaška bibliografija*. V Trstu 1948— . 8°. 131548
- Université de Liège. Catalogue général des périodiques de l'Université de Liège*. Liège 1929. 8°. 140079
- Vilčur N. A.*: Sovjetskie žurnaly po tehnike. Moskva 1956. 8°. 128358

XI. REDNI LETNI OBČNI ZBOR DRUŠTVA BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

Dne 13. aprila 1958 se je vršil v Ljubljani redni letni občni zbor Društva bibliotekarjev Slovenije. Udeležilo se ga je veliko število ljubljanskih članov in iz ostalih krajev Slovenije. Podana poročila so bila zelo izčrpna pa tudi razprava je bila zelo razgibana in bogata ter je dala mnogo pozitivnih smernic za bodoče delo.

Objavljamo skrajšana poročila in sklepe občnega zbora.

Predsednikovo poročilo

Odbor Društva bibliotekarjev Slovenije stopa pred vas, spoštovane tovarišice in tovariši, s svojim obračunom, kako je v pravkar zaključujoči se poslovni dobi izpolnil naloge, ki ste mu jih pred dobrim letom naložili, in kaj vam je še ostal na dolgu. Vrsta nalog, ki naj bi jih odbor v tej poslovni dobi opravil, je zajeta v 22 točk, to je v sklepih, ki jih je sprejel lanski občni zbor. Reči moram, da je bilo nalog veliko, kar preveč za eno poslovno dobo; smo si pa prizadevali, da bi jih — kolikor je bilo v naših močeh — opravili. Poudarjam, da njih izvršitev ni bila odvisna le od naše zmogljivosti in dobre volje, pač pa veliko tudi od razvoja naše celotne družbene, kulturne in gospodarske politike.

Na kaj merim, naj Vam pove prva naloga, ki ste nam jo zastavili: »Društvo mora stremeti za tem, da še nadalje razvija oblike družbenega upravljanja, oziroma, da se uvede tako upravljanje v vseh tistih knjižnicah, kjer ga še ni.« Društveno upravljanje je bilo

brez našega direktnega vpliva vpe-ljano v študijskih in menda v vseh ljudskih knjižnicah, medtem ko se to v znanstvenih ni zgodilo, ker še nismo povsod prišli tako daleč, da bi bila prej izvedena nova organizacija ustanov, ki jim te knjižnice pripadajo. Prehod od administrativnega k družbenemu upravljanju, k tej najbolj karakteristični obliki naše državne ureditve, zahteva vrsto usklajenih ukrepov, ker prehajajo mnoge nekdanje dolžnosti od centralnih organov na občine, torej na najnižje celice našega družbenega življenja. Ali pa vzmimo za primero drugo nalogo, da naj organizirimo posvetovanje upravnikov študijskih knjižnic in določimo smernice za njih nadaljnji razvoj, ali pa, da naj poskrbimo za to, da bodo naše strokovne in znanstvene knjižnice uskladile nabavno politiko. Tudi ti nalogi sta vsaj za zdaj prerasli okvir naše zmogljivosti ne samo zato, ker je bilo treba reševati najmujejša tekoča vprašanja, ampak tudi zato, ker si načelno nismo znali odgovoriti, kako in kje naj reč zagrabimo. Gotovo bi uredništvo našega glasila rado ustreglo vsega upoštevanja vredni želji, da bi objavljalo sezname knjig, ki naj bi jih nabavljale ljudske knjižnice, toda spričo stiske s prostorom in tega, da lahko marsikdo od vas dobi zaželene informacije iz revije Knjiga, ta sicer koristna sugestija za zdaj ni bila uresničljiva.

Že lani je bila na občnem zboru izrečena tožba, da vsi društveni napor, da bi dobili bibliotečni zakon, niso uspeli. Tudi letos smo vložili

veliko časa in truda v to, da bi ga dobili, pa moramo spet ugotoviti, da v tem nismo kdo ve kako napredovali. Korak naprej pomeni že vsaj jasnost, da ne kaže čakati zveznega bibliotečnega zakona, tudi zato ne, ker bo, kadar bo izšel, prepuščal rešitev bistvenih točk republikam, pač pa, da se moremo zavzeti za to, da ga čimprej sprejme naša ljudska skupščina. Vendar moramo imeti eno pred očmi: tudi najboljši zakon ne more dati naši stroki pravega življenja, če ne bo dovolj delavoljnih, zavzetih in razgledanih knjižničarjev in bibliotekarjev. Slej ko prej bo le na njih, da najprej s prepričevanjem in iznajdljivostjo najdejo gmotne vire in da potem izmed mnogih možnih rešitev drobnih organizacijskih in vseh strokovnih vprašanj najdejo najboljšo.

Pač pa smo v tem poslovnem letu dobili zakon o javnih uslužbencih. Z njim so določene naše dolžnosti in pravice, se pravi: urejena je razvrstitev bibliotečnega kadra v ustrezne razrede. Tu je društvo preko svoje zveze doseglo, da je knjižničarju odprta pot pod določenimi pogoji do 6., bibliotekarju do 3. razreda in da je dobilo tehnično osebje v hierarhiji javnih uslužbencev ustrezno mesto.

Vprašanje dopolnilnih plač, ki je bilo, kakor veste, po nekod zadovoljivo rešeno, drugod pa grdo omalovaževano, je odbor reševal, kakor je pač s svojega mesta mogel. Orožje, ki nam je bilo v tem boju na razpolago, je bilo edinole dokazovanje, torej apeliranje na uvidevnost in na stopnjo kulturne zavesti. Zbrali smo od vsepovsod podatke, da smo dobili pregled nad položajem. Nato smo intervenirali, kjer to vprašanje ni bilo pravilno rešeno. Ponekod smo uspeli, drugod smo naleteli na gluha ušesa. Medtem pa se je pojavilo pred nami novo vprašanje: položajne plače.

Čeprav mnoga pričakovanja ne bodo uresničena po željah in tudi ne po potrebah, bodo vsaj dobili te plače vsi nameščenci. Ker ne bo zvezni izvršni svet izdal predpisov za našo stroko, kakor jih je n. pr. izdal za šolnike, sodnike in druge, pač pa bodo o tem izšli republiški predpisi, smo z vlogami in s tem, da je tričlansko zastopstvo društva interveniralo na pristojnem mestu in tam razložilo naše stališče, izčrpali vse možnosti. Posebno smo podčrtali nevarnost, da izgubimo kader, da je potrebna naši stroki stimulacija, ker je mlada, da se delo knjižničarja v ničemer ne razlikuje od šolnika, pač pa zahteva v nekaterih pogledih še večjo razgledanost. Četudi našim argumentom ni bilo mogoče oporekati, smo vendarle dobili vtis, da v pogledu položajnih plač ne bodo izenačeni s šolniki, ker da je potreba po učiteljskem kadru še večja kakor po knjižničarskem.

Enoletna šola za bibliotekarje oz. knjižničarje in arhivarje je predtelo jesen oživela in pouk v njej teče po dobro pripravljenem programu. Naglasiti moram, da je svet za kulturo dal zanjo vsa potrebna sredstva, da smo naleteli tam na vse razumevanje, težave pa so bile v tem, ker spčetka ni bilo pravega odziva s strani tistih, ki naj bi jo obiskovali. Šele ko so slušatelji dobili štipendije ali od občin, okrajev, Svobode in sveta in je bilo njih število za šolo zadostno, je reč lahko stekla. Zdaj upravičeno pričakujemo, da bodo nekatere knjižnice dobile boljši strokovni poklicni kader in bo njegova raven spet za stopnjo višja. Seveda bi radi dosegli, da bi v naših visokih in višjih šolah pridobivali in vzgajali naraščaj za naš poklic. Poskus v tej smeri na višji pedagoški šoli nam ni uspel, zato pa smo naleteli na več razumevanja na učiteljskih,

in kakor slišimo, stvar ponekod dobro uspeva.

Naša revijica Knjižnica zaključuje prvo leto svojega življenja in stopa v drugo. Za zdaj je še skromna, saj obsegajo štiri številke 152 strani, vendar pa ste v njej dobili marsikaj načelnega in praktičnega. Se bo treba razmišljati, kako bi jo naredili bogatejšo in privlačnejšo.

Zaradi boljše publicitete knjižnic in našega prosvetnovzgojnega dela smo premišljevali, kako bi organizirali propagandni teden pod naslovom »teden knjižnic«. S tem ne bi samo razgibali naših članov, ampak bi opozorili nase vse, ki nam lahko kakor koli pomagajo. Morda bo to zamisel mogoče izvesti v prihodnjosti, vsekakor pa bi zahtevala ne uresničitev temeljite priprave, kajti če bi s takšno propagando začeli, bi se morala njena učinkovitost iz leta v leto stopnjevati in se naša domiselnost ne bi smela že po prvem letu izčrpati.

Glede učnih pripomočkov in drugih publikacij iz naše stroke moramo zraven že omenjene Knjižnice zapisati kot plus novo izdajo dr. Bohinčevih skript o zgodovini knjige in knjižnic, tov. Šlajpahova ima v pripravi skripta o delu ljudskih in šolskih knjižnic, tov. prof. Podpac o stvarnem katalogu v ljudskih knjižnicah, tov. Kalan pripravlja novo izdajo Abecednega kataloga, jaz pa jih sestavljam s področja konserviranja in restavriranja bibliotečnega in arhivskega gradiva. Da je reč tako daleč dozorela, gre zasluga tudi Svetu za kulturo, ki nas je gmotno podprl. Sploh moram tu izreči toplo zahvalo in priznanje za razumevanje, ki smo ga deležni s te strani. Med druge publikacije iz naše stroke, pri katerih je društvo udeleženo vsaj s tem, da so jih izdali njegovi člani, je treba šteti novo knjigo Slovensko bibliografijo, Inkunabule

v Sloveniji in še nekaj drugih tiskov.

Pomemben prispevek za napredek in afirmacijo naše stroke je tudi v tem, da je bilo spet omogočeno nekaterim našim članom razgledati se po svetu. Bolj študiju kakor zabavi — te je bilo spričo potovalnih naporov bolj malo — je bila namenjena ekskurzija blizu 40 naših članov po Italiji, kjer so si ogledali vrsto znamenitih bibliotek in drugih kulturnih spomenikov od Benetk, Padove, Florence, Pise, Bologne pa do Rima. Naš član se je kot predsednik Zveze bibliotekarskih društev udeležil kongresa italijanskih bibliotekarjev na Siciliji, FIAB konference v Parizu so se mimo njega udeležili tov. Kalan, tov. Cizljeva, Vrančičeva in jaz. tov. Dobrovoljc se je mudil na Slovaškem in Češkem na osnovi zamene z nekim slovaškim bibliotekarjem, meni pa se je izpolnila dolgoletna želja, da sem prakticiral 4 mesece v slovitim Galloven inštitutu za patologijo knjige v Rimu kot stipendist UNESCO.

Nikakor pa ne smem danes mimo še enega na moč razveseljivega dejstva. Lani je dr. Guido Manzini izdal v Trstu knjižico Itinerario jugoslavo fra libri e biblioteche, letos pa Klaus-Detlev Grothuren na 176 straneh knjigo Die Entwicklung der wissenschaftlichen Bibliotheken Jugoslaviens seit 1945. Društvo nima pri teh publikacijah nobenih določenih zaslug, zato pa smo bibliotekarji še posebno veseli, ker sta izšli iz spontane potrebe dati jugoslovanskemu bibliotekarstvu zasluzeno priznanje. Če tujca tako ugodno presojata našo stroko in njeno osebje, moramo pričakovati, da bodo tudi tisti, ki pri nas doslej še niso uvideli, kaj pomeni napredek naših bibliotek, polagoma sprevedali resnico in se potrudili, da bo razvoj naših knjižnic še depši in

hitrejši, kajti z naše strani pripravljenosti za to ne manjka.

O nadrobnejem delu odbora in njegovih organov boste slišali iz naslednjih poročil, zato pa zaključujem to poročilo in se zahvaljujem vsem članom odbora za prizadevno sodelovanje.

Tajniško poročilo

V organizacijskem pogledu v preteklem poslovnem letu ni bilo nobenih sprememb. Društvo ima tri sindikalne podružnice: ljubljansko, mariborsko in celjsko. V ljubljanski podružnici so vključeni tudi člani iz Novega mesta. Člani iz Nove Gorice so razmišljali o ustanovitvi podružnice, ker pa jih je premalo, jim je društvo svetovalo, naj se priključijo ljubljanski sindikalni podružnici. Članom z Jesenic, ki so se tudi želeli vključiti v našo sindikalno podružnico, pa smo predlagali, naj se pomenijo s tovariši iz Kranja ter eventualno ustanove samostojno gorenjsko podružnico.

Ob lanskem občnem zboru je imelo društvo 303 člane; trije člani so nam sporočili, da izstopajo iz društva zaradi upokojitve ali prestopa v drugo stroko. Med letom se je vpisalo 19 novih članov, tako da jih je zdaj 319. Večina članov je hkrati strokovnih in sindikalnih, nekaj pa jih je vključenih samo po eni ali drugi liniji. Strokovnih članov je zdaj 214 in sindikalnih 220. Čeprav se nam je posebno v prejšnjem poslovnem letu pridružil precej nepoklicnih knjižničarjev, jih bo na podeželju najbrž še nekaj, ki niso vpisani v naše društvo. Morda bi tovariši na sedežih okrajev, ki imajo boljše stike s terenom kot mi ljubljanci, lahko povabili take prostovoljne delavce, naj se vpišejo v Društvo bibliotekarjev; s tem bi okrepili našo organizacijo in pripomogli k enotnejše-

mu razvoju raztresenih ljudskih knjižnic.

Odbor, ki je vodil društvo v letošnjem poslovnem letu, je bil sestavljen takole: predsednik Alfonz Gspan, podpredsednik Josip Rijavec, tajnik Radojka Vrančič, blagajnik Maks Veseiko, odborniki Martina Sirceč, Božena Weber, Leopold Smalc, Avgust Vižintin in zastopnik ljubljanske podružnice Mara Slajpah-Zorn; vodja sekcije za znanstvene knjižnice je bila Justina Podpac, vodja sekcije za bibliografijo Janez Logar, vodja sekcije za ljudske knjižnice France Pengal. Zunanji odborniki so bili Franc Rušnik za Maribor, Vlado Novak za Celje, Marta Filli za Primorsko in Bogo Komelj za Dolenjsko. V nadzornem odboru so bili inž. Kajetan Kavčič, Sonja Gorec in Bogo Pregelj, v častnem razsodišču pa Pavle Kalan, Ančka Korže in Matija Rode. Med letom je prišlo v odbor do nekaterih sprememb. Med štirimesečno odsotnostjo predsednika Gspana je opravljal njegovo delo podpredsednik Rijavec. Odbornica Webrova je odložila svojo funkcijo zaradi prestopa v drugo stroko; ker je šlo poslovno leto že h koncu, je ostalo njeno mesto nezasedeno. Funkcijo zastopnika ljubljanske podružnice je prevzela po občnem zboru Ančka Korže; tov. Slajpahovo pa smo vabili še nadalje na seje, da smo tako ohranili neposredne stike s Svetom za kulturo in prosveto LRS. Tov. Pengal je podal ostavko na svoje mesto; za njim je prevzel vodstvo sekcije za ljudske knjižnice tov. Vižintin.

Upravni odbor je razpravljal o svojem delu na sedmih sejah. Zadnje seje pred občnim zborom so se udeležili tudi zunanji odborniki. Sejne zapisnike smo vodili sprti in jih potrdili na vsaki naslednji seji. Vložni zapisnik preteklega poslovnega leta navaja 341 dopisov, ki gredo od št. 103-368/57 in št.

1-77/58. Prejeli smo 196 dopisov, odposlali pa smo jih 145; ker pa je bilo med temi tudi več okrožnic, ki smo jih razposlali na različne naslove, je bilo odposlanih dopisov skupno pravzaprav 268. Iz sejnih zapisnikov in arhiva korespondence je razvidna vsa društvena dejavnost v preteklem poslovnem letu.

Z Republiškimi svetom Zveze sindikatov Jugoslavije nismo imeli kakšnih tesnejših stikov, ker se je sindikalno delo v glavnem odvijalo v sindikalnih podružnicah, hvaležni pa smo mu za podporo, ki nam jo je odobril ob študijskem potovanju naših članov v Italijo. Za našega delegata na občnem zboru RS ZSJ smo izbrali tov. Ančko Koržetovo.

Naše sodelovanje z Zvezo društev bibliotekarjev FLRJ je bilo prav tesno in uspešno, saj je sedež zveze že drugo leto v Ljubljani in so vsa važnejša mesta v njenem odboru zasedena z našimi člani: predsednik zveze je dr. Mirko Rupel, podpredsednik Avgust Vižintin, tajnik Branko Berčič, blagajnik Josip Rijavec, Janez Logar je član plenuma, Bogo Komelj pa član finančne kontrole. Zveza nas je sproti obveščala o vseh svojih važnejših akcijah, posebno o svojem delu za zakon o bibliotekah in o svojih predlogih in intervencijah v zvezi z zakonom o javnih uslužbencih. Lanskega zveznega plenuma in posvetovanja v Beogradu se je društvo udeležilo po svojih zastopnikih Justini Podpac, Vladu Novaku in Francetu Pengalu.

Naši odnosi s Svetom za prosveto in kulturo LRS so se razvijali prav lepo. Brez finančne podpore sveta ne bi bilo knjižničarske šole, pa tudi naših publikacij ne bi mogli izdajati. Svet je podprl tudi naša prizadevanja v borbi za dopolnilne plače. Manj uspeha smo imeli s prošnjo, da bi svet priporočil praznovanje Prešernovega dne v vseh knjižnicah; svet je bil mnenja, da ne kaže uvajati novih praznikov, sicer pa lahko upravniki knjižnic odločajo o tem po lastnem preudarku.

Društvu, ki ima tako kot naše člane raztresene po vsej Sloveniji, je težko ohraniti stik s članstvom. Ljubljanske člane smo zbrali na treh sestankih. Na enem smo jih seznanili s prizadevanji društva in zveze, da bi dosegli boljše pogoje za bibliotekarje in knjižničarje v zakonu o javnih uslužbencih, ki se je tedaj pripravljval. Dva sestanka sta bila posvečena strokovnim predavanjem. Na prvem je predavala inž. Maruša Kresetova o konserviranju in restavriranju starih knjig in spisov, na drugem je poročal tov. Gspan o svojem študiju na Zavodu za patologijo knjige v Rimu, poleg tega pa smo predvajali dokumentarni film o pariški nacionalni biblioteki. Stike z izvenljudbanskimi člani nam pomaga vzdrževati zdaj naše glasilo Knjižnica. Ob nekaterih priložnostih smo se obrnili nanje tudi z oglasi v dnevnem časopisju in z okrožnicami, ki smo jih razposlali večjemu številu knjižnic.

BLAGAJNIŠKO POROČILO

D o h o d k i

1. Prenos iz poslovnega leta 1956/57		213.308.—
2. Subvencije:		
SPK LRS društvu	120.000.—	
SPK LRS skripta	100.000.—	
SPK LRS Knjižnica	100.000.—	
OLO za obisk Slovakov	20.000.—	340.000.—

3. Članarina	208.777.—
4. Prodaja publikacij	36.900.—
5. Vrnitev posojila	26.000.—
6. Ostali dohodki	7.544.—
7. Napačno nakazana vsota	202.009.—
Skupaj	1,034.538.—

I z d a t k i

1. Odvod članarine	68.082.—
2. Subvencije:	
podružnicam	37.000.—
članom	61.500.—
98.500.—	
3. Stroški tiskanja publikacij	208.907.—
4. Potni stroški	117.522.—
5. Obiski tujih in domačih gostov	67.736.—
6. Posojila	26.000.—
7. Honorar za poročilo o delu DBS	10.000.—
8. Plačilo tiskovin RS ZSS	3.000.—
9. Administrativni stroški	27.123.—
10. Pomoč v administraciji	4.450.—
11. Razni stroški	3.742.—
12. Odvedena napačno nakazana vsota	202.009.—
Skupaj	837.071.—
Saldo	197.467.—
Skupaj	1,034.538.—

Poročilo sekcije za znanstvene knjižnice

Smernice, ki jih je dobil odbor na občnem zboru in naloge, ki si jih je naložil, niso bile vedno uspešno izvršene. Odbor sekcije se je sestal na 5 sejah. Na zadnji seji je bilo sklenjeno, naj bi se udeležil plenarnega sestanka zvezne sekcije v Beogradu maja 1958 tudi profesor Gspan ter pripravil temeljit referat o konservaciji in zaščiti knjižnih fondov. Lankoletni delovni načrt je bil izveden takole:

1. Kot svojo prvo nalogo je skušal odbor izvesti zbiranje gradiva za zgodovino knjižnic v Sloveniji. Razposlana je bila okrožnica vsem znanstvenim, strokovnim in študijskim knjižnicam v Sloveniji (okoli 350 dopisov), naj pišejo kroniko svojih knjižnic. Svet za šolstvo LRS, ki smo ga naprosili, da bi v svojem glasilu pozval šolske knjižnice, naj

pišejo historiat, je našo prošnjo odklonil. Doslej je le 21 knjižnic poslalo poročilo. Sekcijski odbor ponovno poudarja pomen te akcije ter prosi knjižnice, ki tega poročila še niso poslale, da to store čimprej.

2. Okvirni program za strokovne izpite bibliotekarjev in knjižničarjev je pri tov. Rojniku v Zagrebu, kjer ga je prehitel novi zakon o državnih uslužbencih in ga je treba vnovič redigirati v skladu z novimi nazivi v bibliotekarski stroki.

3. Delo pri bibliotekarskem priročniku poteka le počasi, ker so sodelavci zelo zaposleni; pospešena je izdelava skript. Izšla so dr. Bohinčeva skripta; v pripravi so priročniki za ljudske knjižničarje, za katalogizacijo in za konservacijo biblioteknega materiala.

4. Srednja strokovna bibliotekarska šola v Beogradu se ni obnesla. Sedaj proučujejo možnosti za fakultetni bibliotekarski študij v dveh

oblikah; kot samostojen predmet ali pa kot vzporedni predmet poleg drugega predmeta. Občasna enoletna šola za knjižničarje in arhivarje v Ljubljani lepo uspeva.

5. Predlog o stažiranju knjižničarjev in bibliotekarjev ni še mogel biti realiziran.

6. Organiziranje republiškega bibliotekarskega seminarja je težko izvedljivo, ker ni dovolj denarnih sredstev.

7. Pristojni krogi že proučujejo uzakonitev bibliotечnega centra. Zastopnik sekcije je sodeloval pri delu komisije za ustavo republiškega zakona o knjižnicah.

8. Bil je sestanek s koordinacijsko komisijo pri Zavodu za spomeniško varstvo, ki organizira konservatorsko in restavratorsko službo za arhivsko in knjižnično gradivo.

Sekcija naroča novemu odboru, naj ostane delovni načrt isti kot v pretekli poslovni dobi, posebej naj vztraja na izdelavi bibliotekarskega priročnika in ustanovitvi bibliotечnega centra.

Poročilo sekcije za bibliografijo

Sekcija za bibliografijo je imela v pretekli poslovni dobi 6 sestankov. Na njih so pretresali probleme nacionalne bibliografije, ki jih je zastavila predsednica zvezne sekcije za bibliografijo tov. S. Mišičeva ob pripravi referata za sestanek bibliografov v Varšavi. Predelali smo tudi pravila za popis slovenskih bibliografij in si razdelili delo. Popis bibliografij za dobo pred 1945 je že v teku. Na vsakem sestanku smo na osnovi referata enega od članov pretresali novejša domača in tuja bibliografska dela.

Poročilo sekcije za ljudske knjižnice

V poročilu bom govoril o vseh problemih, ki so se pojavili ali reševali na področju ljudskega knjiž-

ničarstva, ne oziraje se na to, ali jih je urejala sekcija sama na svojih 5 sejah ali skupno z DBS in Svetom za kulturo in prosveto LRS.

V začetku bom navedel nekoliko podatkov o ljudskih knjižnicah v Sloveniji. Po uradni statistiki za leto 1956 je v Sloveniji 663 ljudskih knjižnic, brez sindikalnih. Od skupnega števila je 382 takšnih, ki nimajo niti 500 knjig, a samo 34 je takšnih, ki imajo na razpolago nad 5000 knjig. Omenjene knjižnice so v l. 1956 izposodile 1,869.883 knjig. Vse ljudske knjižnice so po statistiki prejele v l. 1956 49,688.000 din dotacij in subvencij. Od tega so dobili samo Ljubljana, Celje in Maribor več kot polovico.

Po dolgem prizadevanju za bibliotечni center (LRS) se je ustanovil referat za ljudsko knjižničarstvo, ki je v zadnjem času že aktivno reševal razne probleme s področja ljudskega knjižničarstva v povezavi s sekcijo in DBS. Pri omenjenem referatu je bila imenovana instruktorska grupa, ki je v letu 1957 že pregledala vse okrajne knjižnice.

Dne 1. 10. 1957 je začela s poukom občasna enoletna šola za knjižničarje in arhivske pomočnike. Obiskuje jo 17 knjižničarjev in 5 arhivskih pomočnikov. Za šolo je bil izdelan program, v zvezi z njo pa je tekla široka akcija po okrajih in občinah za pridobivanje slušateljev.

Ugotovljeno je bilo, da je od 600 amaterskih knjižničarjev 45 odstotkov učiteljev. Zato smo dali predlog in program za pouk knjižničarstva na učiteljskih. V letu 1957 smo toliko uspeli, da je bilo določenih 20 ur v okviru za specializacijo v višjih letnikih. Za leto 1958/59 je bil že izdelan predlog za 20-urni pouk knjižničarstva v rednem programu I. letnika in za nastavitev bibliotekarja, ki bi v višjih letnikih še naprej delal z dijaki v šolski knjižnici in čitalnici.

Kot poseben problem smo obravnavali šolske knjižnice, in sicer učiteljske (profesorske) in dijaške (šolarske) knjižnice. Ugotovili smo, da niso urejene po enotnem knjižničarskem principu in da je njihova nabavna politika nenačrtna ter mnogokrat neodgovorna, predvsem glede obveznega čtiva. O tem so pisali člani sekcije v časnike in revije, pripravljala pa se tudi priročnik za šolske knjižnice, ki ga bo izdal Svet za šolstvo LRS in ga piše tov. Mara Šlajpah. S Svetom za šolstvo je dogovorjeno, da bo priporočal šolam prvenstveno tiste knjige, ki jih morajo imeti dijaške ali šolarske knjižnice v zvezi z učnim programom.

Poleg že omenjene literature so v pripravi tablice decimalne klasifikacije za ljudske knjižnice, katere bomo dostavili vsem občinskim ljudskim knjižnicam.

Poleg teh večjih akcij je sekcija skupno z referatom za knjižnice uredila še naslednje:

a) Izdelani so bili novi predlogi za državno statistiko. Razširjeni predlog je zajel do sedaj neupoštovane knjižnice, kot so: pionirske, sindikalne, knjižnice za slepe in knjižnice kazenskih popoljševalnih zavodov.

b) Sekcija je sodelovala pri zbiranju dokumentacije za zvezni zakon o knjižnicah ter sestavila poglavje o ljudskem knjižničarstvu za predlog republiškega zakona o knjižnicah.

c) Sestavljeni so bili osnutki pravilnikov za družbeno upravljanje v ljudskih knjižnicah in objavljeni v Knjižnici.

č) Pregledani in izboljšani so bili nekateri formularji, ki jih izdaja DZS in jih uporabljajo ljudske knjižnice za strokovno delo (kartoteke, izkaznice itd.).

d) V Knjižnici smo objavili razne strokovne članke. Pripravili smo tudi gradivo s področja knjižničar-

stva za zvezno posvetovanje o gradnji kulturnih domov. Prav tako smo pripravili gradivo za kongres Svobod in prosvetnih društev Slovenije.

Skupno z Društvom prijateljev mladine in Pionirsko knjižnico v Ljubljani smo propagirali ustanovitev pionirskih knjižnic ali mladinskih oddelkov tudi po drugih krajih Slovenije. V zadnjem času so nastale pionirske knjižnice v Mariboru, Murski Soboti in Celju in mladinski oddelki v Ptujju. V pripravi pa sta še pionirski knjižnici v Kopru in Kranju. Povsod je uveden svobodni pristop.

Svobodni pristop bralcev do knjig v ostalih knjižnicah se počasi uveljavlja v skladu z možnostmi in prostori.

Mnogo smo govorili in tudi pisali o čitalnicah kot važnih prostorih za izobraževanje in širjenje kulture. Število čitalnic je v zadnjih letih močno padlo. Toda prednost je v tem, da so čitalnice, ki se sedaj počasi ustanavljajo in uveljavljajo, takšne, kot si želimo in da ustrezajo svojemu namenu.

V splošnem smo propagirali utrjevanje večjih knjižnic v centrih okrajev in občin. Postavili smo se na stališče, da bi morala imeti v doglednem času vsaka občina knjižnico s profesionalnim knjižničarjem in s posebnimi nalogami na svojem področju (strokovno in organizacijsko vodenje knjižnic in podružnic na svojem področju, izposojanje večjih kolekcij knjig v vasi in naselja, izmenjevanje knjig med knjižnicami itd.). To naše stališče je sprejeto v program Zveze Svobod in prosv. društev Slovenije. Tu in tam se kaže uspeh. Tako imamo sedaj v Sloveniji že 35 profesionalnih ljudskoprosvetnih knjižničarskih ustanov. Da bomo zgradili in utrdili knjižničarsko omrežje, bo potrebno še precej naporov. Posebno poudarjam potrebo koordinacije med našimi knjižničarji in okraj-

nimi sveti Svobod in sveti za kulturo in prosveto posameznih okrajev. Praviloma obstajajo pri vseh okrajnih svetih Svobod knjižničarske komisije, s katerimi bomo morali imeti v bodoče več povezave, posebno tam, kjer naši tovariši v njih ne sodelujejo.

V zvezi s funkcijami občinske knjižnice so bili izdelani prototipi potujočih omaric za potujoče knjižnice.

V zadnjih dveh letih smo v društvo včlanili kot strokovne člane ca. 60 knjižničarjev amaterjev. Važno se mi zdi to zato, ker smo jih s tem povezali s strokovnimi problemi društva in knjižničarstva. Tudi v bodoče bo zelo važno, da pridobimo za člane DBS čimveč amaterjev.

To je samo del vprašanj, s katerimi smo se ukvarjali v zadnjem času. Naj omenim samo nekatere nove naloge, ki jih bo potrebno reševati poleg že omenjenih in naštetih:

1. Za zvezni kongres bibliotekarskih društev bo potrebno pripraviti gradivo in tudi nekaj referatov o različnih naših strokovnih problemih.

2. Pripraviti bo treba dva- do tri-dnevni seminar s knjižničarji iz večjih ljudskih knjižnic in središč. Ta seminar je bil obljubljen že za preteklo leto, a ga zaradi raznih težav ni bilo mogoče izvesti.

3. Skupno s sekcijo za znanstvene knjižnice bo potrebno za strokovne izpite knjižničarskih tehnikov pripraviti izpitni program. Prav tako bomo morali pripraviti program za posebni izpit za prehod knjižničarjev s srednjo v višjo izobrazbo za tiste, ki bodo imeli za to predvidene pogoje.

4. Še enkrat bo potrebno pregledati vse obrazce in formularje, po katerih se odvija statistična služba v ljudskih knjižnicah. Sedanji

obrazci so že zastareli in ne ustrezajo več potrebam.

5. Proučiti bo potrebno položaj sindikalnih knjižnic, od katerih so prenekateri nujno potrebne in tudi uspešno delujejo. Skupno z zvezo sindikatov moramo v tej analizi zavzeti enotno stališče do razvoja in obstoja sindikalnih knjižnic. Tem knjižnicam, ki obstajajo in delujejo, nismo v zadnjih letih nudili nobene strokovne pomoči.

Poročilo

ljubljske podružnice

Občni zbor ljubljanske sindikalne podružnice je bil lansko leto meseca novembra. V tem času smo imeli 4 seje upravnega odbora in 4 seje komisij za določene akcije. Občni zbor nam je naložil nekaj nalog, katerih se je morala sindikalna podružnica takoj lotiti.

Ena važnih nalog, ki smo jo morali rešiti, je bilo nesoglasje v zvezi z delom Mestne ljudske knjižnice. Zato smo prosili občinski ljudski odbor, da o tem sklepa. Bila je določena posebna komisija, ki je ugotovila, da je delo uslužbencev v Mestni ljudski knjižnici zadovoljivo. Po poročilih komisije je potem ObLO sklenil odobriti Mestni ljudski knjižnici, da uvede nedeljen delovni čas in delo v dveh turnusih. S tem je bil kolektiv zadovoljen in rešen tudi nevzdržni naval strank v knjižnico. Tehnično so izboljšali sistem izposoje, v bližnjem času pa bo knjižnica imela tudi tiskane sezname za bralce.

V tem času smo posredovali tudi še glede dopolnilnih plač po prejšnji uredbi, čeprav v nekaterih primerih naša intervencija ni pomagala, ker je bil na vidiku že novi zakon o javnih uslužbencih.

Kakšne pomembnejše kulturne dejavnosti od našega sindikata ne moremo pričakovati. Razdrobljenost po kolektivih in različen delovni čas nam onemogočata kakrš-

nokoli trdnejše sodelovanje. Vendar pa smo uspeli izvesti v tem času nekaj skupnih programov.

Pripravili smo za otroke prireditve »Dedka Mraza« z obdarovanjem v Križankah. Obdarovali smo okrog 90 otrok. Materialna sredstva za obdarovanje so prispevali podružnica, DBS, nekaj pa smo jih zbrali med članstvom.

Druga akcija je bila študijskega značaja. Okoli 50 članov se je udeležilo ekskurzije v semeniščno knjižnico in škofijski arhiv. Tolmačenje je bilo odlično in je članom ta ogled s strokovnega stališča gotovo koristil. Na željo članov smo priredili tudi izlet v Trst.

Na občnem zboru podružnice je bila ustanovljena komisija Društva prijateljev prirode, vendar bo sedaj odpadla, ker društvo ne obstaja več. Priporočili so nam, naj ustanovimo komisijo za dopust in počitnice, vendar smo mnenja, da nam ta komisija brez materialnih sredstev ne more dosti koristiti.

Naše člane težijo še nekatere stvari okoli plač, razdelitve delovnih mest, vprašanja dopustov itd., o čemer smo na sejah redno razpravljali. Republiškem odboru pa se moramo zahvaliti, da nam je pri reševanju vseh problemov stal ob strani in podpiral naše želje.

Poročilo mariborske podružnice

V času od lanskega občnega zбора je imela mariborska podružnica 5 članskih sestankov, 3 seje upravnega odbora, polletno konferenco in jeseni svoj občni zbor. V tem letu so se v podružnico vključili tudi knjižničarji iz Ptuj, tako da šteje sedaj podružnica 25 članov.

Na sestankih smo skušali uvesti razgovore strokovnega značaja. Pri tem smo se posluževali bibliotekarskih strok. revij, zlasti UNESCO biltena za bibliotekarje. Govorili smo o tem, kako priti do knjige,

kako knjigo posredovati bralcem, o zamenjavi knjig med knjižnicami, o ocenjevanju knjižničarjev in podobnem. Sem spadajo tudi poročila, ki so jih dali na sestankih obiskovalci obeh mednarodnih sejmov knjig, zagrebškega in beogradskega. Končno smo na sestankih obravnavali poročila s seje upravnega odbora našega društva.

Podružnica je pripravila izlet na Plitvička jezera, ki smo ga realizirali v dneh od 6. do 8. junija 1957. Spotoma smo si v Zagrebu ogledali mestno knjižnico, v Novem mestu pa študijsko knjižnico in druge zgodovinsko-umetniške zanimivosti. Sredstva za izlet smo krili iz lastnih prispevkov, iz članarine in iz podpor, ki sta nam jih dala OLO v Mariboru in naše društvo. Razpravljali smo tudi o ekskurziji na Dunaj, a smo jo odložili na prihodnje leto.

V tem letu je bila v Mariboru odprta pionirska knjižnica. Podružnica je sodelovala pri ustanavljanju z moralno podporo, sklicala je posebno posvetovanje o problemu mariborske pionirske knjižnice, udeležila se je po zastopniških niene otvoritve in ima v upravnem odboru svojega člana.

Poročilo celjske podružnice

Celjska podružnica šteje trenutno 19 članov. Iz pred kratkim osnovane pionirske knjižnice bo pristopil še 1 član, nameravamo pa včlaniti še nepokliene knjižničarje s podeljenimi.

Ustanovni občni zbor podružnice je bil decembra prejšnjega leta. V razpravi o bodočem delu organizacije je bilo sklenjeno, da bo v tekočem letu organiziranih vsaj 6 sestankov s strokovnimi in političnimi predavanji. Nadalje je bil sprejet sklep, da bo podružnica napravila izlet v kakšno znano knjižnico in da bomo seznali vidnejše celjske

funkcionarje s problematiko obeh knjižnic, posebno z naraščajočo stisko glede prostorov. Končno je bilo še sklenjeno, da bomo s pomočjo sveta za prosveto in kulturo OLO organizirali trajno skrb za ljudske knjižnice v okraju.

Doslej smo imeli predavanja o čuvanju knjig v knjižnicah, v tem mesecu sta še predvideni dve predavanji: o zakonu o državnih uslužbencih in o kiču nasploh in še posebej o kvalitetni literaturi v knjižnicah.

Ker je bil pri okrajnem svetu Svobod osnovan odbor za ljudske knjižnice, sta se mu pridružila dva naša člana. Njegova vloga je povsem identična z nalogami, ki si jih je zadala naša podružnica. Od časa do časa homo sklicali vse knjižničarje okraja na posvet, pripravili bomo zanje temeljna predavanja o slošnih problemih knjižnic itd. OSS pa nam bo nabavil 5 kovčkov za potujočo knjižnico.

Poročilo novomeške skupine

Novomeška skupina ima 5 sindikalnih članov, strokovnih pa je 8 do 10. To število bi bilo lahko večje, ker je v novomeškem okraju 60 ljudskih, 30 sindikalnih, 102 šolarskih in 110 strokovnih knjižnic, skupaj 302. Vse te knjižnice imajo 204.812 knjig. Na ljudske, sindikalne in šolarske odpade 80.000 knjig, ostale pa na strokovne. Toda kljub visokemu številu knjižnic ne smemo misliti, da knjižničarstvo v novomeškem okraju cvete, pač pa ravno obratno: vsem knjižnicam manjkajo primerni prostori, oprema in sredstva. Urejene so neenotno in zaradi stalnega menjanja knjižničarjev nesistematično. Poklicni knjižničarji so samo v študijski knjižnici v Nove mestu.

Novomeška sindikalna skupina je nudila veliko pomoč ljudskemu knjižničarstvu. S sodelovanjem z okrajnim svetom Svobod in pro-

svetnih društev je uredila dve novi knjižnici, v Žužemberku in v vasi Prevole v Suhi krajini. Poleg tega pa je skupina posredovala knjige za ljudske knjižnice v Kostanjevici, Sentjerneju in Mokronogu. Največji uspeh v letu 1957 pa je bila ustanovitev in ureditev štirih potujočih knjižnic v novomeški občini. Vsaka ima po 120 knjig in so v sestavi novomeške ljudske knjižnice. Več potujočih knjižnic je tudi v Beli krajini.

Pri svetu za prosveto in kulturo ObLO Novo mesto deluje knjižničarski odbor, ki je med drugim sestavljen pravilnike za ljudske knjižnice. Enak odbor je tudi pri okrajnem svetu Svobod in prosvetnih društev. Najbolj pereč problem knjižničarstva v Novem mestu je še vedno pomanjkanje primernih prostorov, tako v študijski in ljudski kakor tudi v pionirski knjižnici, ki prav zaradi tega še ni ustanovljena. O tem je sestavljena spomenica, o kateri bodo razpravljali pristojni občinski organi.

Načrti za prihajaje poslovno leto:

1. Darovati ljudski knjižnici v Šmarjeti 200 popolnoma opremljenih knjig in urediti njen stari knjižni sklad.

2. Za avtomobilsko cesto pripraviti potujočo knjižnico s 150 srbohrvaškimi knjigami.

3. Potujoče knjižnice novomeške ljudske knjižnice usmeriti v naselja delavskih brigad in pomnožiti ljudske knjižnice ob trasi nove ceste.

4. Po možnosti prirediti sektorske knjižničarske tečaje ali pa občasne instrukcije ob obiskih knjižnic.

Poleg skrbi za ljudsko knjižničarstvo zbira novomeška skupina gradivo za zgodovino dolenjskih knjižnic, bibliografije Dolenjske in bibliografijo šolskih knjig. V Novem mestu se razpravlja tudi o nabavi bibliobusa, ki naj bi ga zgradila

novomeška »Avtomontaža«. Toda, ker ni sredstev, je še daleč do realizacije.

Sklepi in priporočila

Na osnovi poročil in razprave na občnem zboru Društva bibliotekarjev Slovenije dne 13. aprila 1958 je upravni odbor DBS sprejel na svoji 2. redni seji naslednje sklepe in priporočila:

1. Dokončna izdelava in sprejem republiškega zakona o knjižnicah naj bi bila osnovna naloga društva v tem letu.

2. Družbeno upravljanje je v dosedanjem razvoju tistih knjižnic, ki so ga uvedle, pokazalo lepe uspehe. Zato naj bi se uvedlo tudi v knjižnice, ki miso samostojni zavodi, predvsem če presega delovanje teh knjižnic okvir ustanovitelia (ustanove, društva, fakultete itd.).

3. DBS se bo trudilo za izenačenje glede razvrstitve in glede položajnih plač bibliotečnih uslužbencev z ustreznimi uslužbenci drugih strok.

4. Glede šolanja in izobraževanja strokovnega kadra naj DBS skrbi za naslednje:

a) da bo Šola za knjižničarje in arhivske pomočnike v Ljubljani delovala v šolskem letu 1959/60 in da se po možnosti spremeni v dvoletno šolo;

b) da se uresniči sklep posveta profesorjev slavistov glede pouka knjižničarstva na učiteljskih nastavitvah bibliotekarija na učiteljskih in glede primerne prostora za knjižnice s čitalnico;

c) da se v povezavi z referatom za knjižničarstvo pri Svetu za kulturo in prosveto LRS organizira 2- do 3-dnevni seminar za knjižničarje večjih ljudskih knjižnic;

č) da bodo v okrajnih centrih organizirani tečaj za knjižničarje amaterje, pri katerih naj društvo pomaga s programi in predavatelji.

5. Glede strokovnih izpitov naj DBS poskrbi:

a) da bodo čimprej izdelani novi programi za strokovne izpite za knjižničarje in bibliotekarje;

b) da se izdela v najkrajšem času program za strokovni izpit za knjižničnega manipulanta;

c) da se pripravi program izpita za prehod knjižničarja 3. vrste v knjižničarja 2. vrste;

č) da bo v komisiji Sveta za kulturo in prosveto LRS, ki bo obravnavala in predlagala bibliotekarje za višje bibliotekarje, obvezno sodeloval zastopnik DBS.

6. V zvezi z izdajanjem bibliotekarske strokovne literature je potrebno:

a) strokovno in oblikovno izboljšati revijo Knjižnica;

b) pripraviti za tisk abecedni imenski in strokovni katalog;

c) izdati vsa skriptna, ki so bila predvidena v prejšnjem letu;

č) na osnovi izdanih skript pripraviti knjižničarski priročnik;

d) pripraviti za tisk priročnik za šolske knjižnice;

e) izdati tablice decimalne klasifikacije za ljudske knjižnice.

7. DBS naj si tudi v bodoče prizadeva:

a) da se ljudske knjižnice v občinskih in drugih večjih središčih postopoma razvijejo v ustanove s poklicnim strokovnim kadrom in posebnimi nalogami za svoje področje (notujoče knjižnice, izmenjiva knjig med knjižnicami, ustanavljanje podružnic itd.);

b) da se povsod, kjer so dani pogoji, osnuje posebna pionirska knjižnica ali samostojni mladinski oddelek pri ljudski knjižnici;

c) da se pri knjižnicah razvijajo tudi čitalnice kot pogoj modernega izobraževanja;

č) da se propagira svobodni pristop bralcev do knjig, posebno v na novo urejenih knjižnicah.

8. V zvezi z znanstvenimi in strokovnimi knjižnicami je potrebno:

a) doseči najpotrebnejšo koordinacijo vsaj v nabavi inozemskih knjig in periodik in v ta namen poiskati primerne oblike sodelovanja;

b) skrbeti, da sprejmejo znanstvene in strokovne knjižnice pravilnik za medbibliotečno izposojanje knjig in drugega gradiva;

c) v zvezi s Svetom za prosveto in kulturo LRS pripraviti in organizirati tudi letos posvetovanje upravnikov znanstvenih in strokovnih knjižnic.

9. DBS naj tudi letos skrbi za naslednje:

a) da se še naprej zbira gradivo o zgodovini knjižnic;

b) da se začne voditi kartoteka znanstvenih, strokovnih in ljudskih knjižnic pri društvu ali pri Svetu za kulturo in prosveto LRS;

c) da društvo sodeluje pri izdelavi in izboljšanju obrazcev statistične službe za knjižnice.

10. V organizacijskem pogledu je potrebno izvesti:

a) revizijo članstva;

b) še nadalje pridobivati knjižničarje amaterje za strokovne člane društva;

c) izboljšati sodelovanje republikanskih sekcij z zveznimi sekcijami.

SEZNAM STROKOVNIH ČLANOV DRUŠTVA BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

(Člani brez oznake kraja so iz Ljubljane)

Ambruš Alojz (Tomaž pri Ormožu), Andoljšek Ivan (Novo mesto), Anžlovar Fani, Arzenšek Pavla (Celje) — Baebler Vida, Bajt Anton, Baran Ivanka (Maribor), Buman Ivanka (Celje), Berčič Branko, Bergant Tatjana, Berk Marija (Celje), Bidovec Ivan (Nova Gorica), Bizjak Maksimiljana (Postojna), Blinc Julija, Bohanec Franček, Bohinc Valter, Borisava Jelena, Božič Majda, Božič Talči (Idrija), Brecelj Marijan (Nova Gorica), Brejc Darinka, Bubnov Irena (Kranj), Bulovec Štefka, Bunc Stanko (Kranj) — Celar Mirko, Cestnik Zofka — Čepon Nuška, Čermelj Vinko (Podlehnik), Černe Marijana (Gorje), Česnik Erna (Koper) — Daugul Marica (Čeče pri Trbovljah), Debeljak Frančiška, Dekleva Olga (Celje), Demšar Jasna, Derganc Anica, Dobrovoljc France, Dodič Milan (Novo mesto), Dolar Jaro (Maribor), Dolenc Jakob, Doležal Vanda, Dolinšek Milka (Kog), Dover Božena — Erhatic Franc (Muretinci), Erjavec Ludvik (Kranj), Erzeg Ivan — Fa-

ganelj Alenka (Koper), Filli Marta (Tolmin), Finžgar Iva (Žirovnica), Florenini Milan (Celje), Franke Majda, Fras Dragica, Fugina Janez (Kranj) — Gaspari-Tausig Vida, Geiger Romana, Gerbič Stane, Gerčar Janez, Glazer Janko (Maribor), Godina Lidija (Koper), Golobranc Frančiška (Celje), Gorec Sonja, Gostiša Nevenka, Grašič Mara, Gregorič Milka (Koper), Grčič Milka (Maribor), Gspan Alfonz, Guzelj Breda — Hafner Jože, Hasl Drago (Ptuj), Herman Joško (Ravne), Hodžar Ivan (Ormož), Horvat Marija, Hribernik Vlado (Maribor), Huber Zinka — Ilich Zora (Maribor), Isakovič Mira, Ivanuša Martina (Maribor) — Janežič Tilka, Jerin Darinka, Jugovec Jelica, Juvančič Ivan — Kajba Slavka, Kalan Inge, Kalan Pavle, Karlin Maja, Karlin Zdenka, Kart. Pleterje (Št. Jernej), Kastelic Slavko (N. mesto), Kavčič Kajetan, Kerin Joža, Kiauta Marija, Klemenčič Vladimir (Ptuj), Kobav Mirko (Pivka), Koblar Albina (Sežana), Koblar Anica, Kogoj Marij, Kožol

Darinka (Celje), Kolar Terezija (Brežice), Komelj Bogo (Novo mesto), Komelj Marina (Novo mesto), Konte Ivan, Koprivnik Zora, Korosec Justina, Korže Ančka, Kos Stanislav (Maribor), Košmrlj Angela, Koštial Nelly (Novo mesto), Kovač Andrej (Ptuj), Kozoderc Neža (Ptuj-ska gora), Kranjc Dora (Celje), Krall Jože, Krall Karla, Kranjc Breda, Kranjc Marko, Kresnik Ivanka (Celje), Križaj Doris, Kulovec Terezija (Dvor pri Žužemberku), Kulovec Viktorija (Novo mesto), Kumer Vera (Maribor), Kunst Darinka (Središče), Kurajica Michel, Kvas Jolanda — Lastovec Douglas (Ptuj), Lenassi Tatjana, Lenče Karla, Lenče Mojca, Levičnik Krista, Likar Vojka, Logar Janez, Lokar Slavka, Lončar Danica, Lončarič Julka, Lovrečič Danica, Ludvik Slavica — Makarevič Olga, Maleš Olga, Marič Sonja (Maribor), Marn Duša (Kranj), Matko Ana, Medič Marija, Melink Marija (Kočevje), Mervič Mara, Modič Milka, Mohorič Stana, Moravec Stana, Mravljje Helena, Mugerle Ivica, Mulej Miroslav (Stara vas pri Bizelj.) — Nahtigal Gizela (Podgorci), Novak Vladimir (Celje) — Oblak Jakob, Ocvirk Nina (Koper) — Pavlica Andrejina, Pavlič Angelca (Celje), Pavlič Anton (Kranj), Pečnik Ivana (Bizeljsko), Pengal France, Penko Danica (Pivka), Peterlin Nuša (Kamnik), Petrič Vanda, Petrovič Jelena, Pintarič Ivan, Pipp Slava, Pišl Zoran, Pivec-Stele Melita, Podpac Justina, Pogačar Martina, Posavec Anica, Povh Miroslava (Lesce), Poženel Jelka (Grosuplje), Praprotnik Ivan (Dravograd), Pravdič Martin (Zavrč), Pregelj Bogo, Premru Danica, Privšek Marija (Domžale), Pušnik Franc (Maribor) — Ramovš Primož,

Rasberger Nataša, Ravnihar Darja, Ravnik Draga, Razinger Anton, Reberšek Pavla (Maribor), Ribič Sonja (Videm pri Ptuju), Rijavec Jože, Rode Matija, Rupel Mirko, Rus Ernest — Samec Zofija, Sepe Mihaela, Serajnik Nada, Simonič Stana, Smole Marija, Smole Zdenka, Sonnenvald Matilda (Leskovec), Stani Josip (Ruše), Stojkovič Majda, Stopar Bogomil, Suhadolnik Stane, Suhodolčan Marija (Ravne), Sušnik Dragojla, Sušnik Fran (Ravne), Svetek Majda — Šafec Marija, Šalamun Dagmar (Koper), Šircelj Martina, Škodlar Nina, Slajpah-Zorn Mara, Šmajdek-Marinšek Zora, Šmalc Leopold, Sotl Leandra, Štalc Ludvik (Tržič), Štefelin Anica, Štampihar Nuša, Štirn Danica, Štirn Stanislava (Kranj), Štrekelj Mara, Štular Alenka, Šturm Lepša, Šubic Gabrijel — Tavčar Marijan, Tollazzi Ana (Dolnji Logatec), Turnšek Angela — Uduč Anica (Trbovlje) — Vadnal Franc (Dobova), Vajdetič Vikica (Celje), Vaksel Tanja, Vavpot Hilda (Slovenj Gradec), Vavpotič Nežika (Ptuj), Veselko Maks, Vivod Marija (Ravne), Vižintin August, Vode Marijan, Vohar Nada, Vokač Milena (Maribor), Vovk Franc (Novo mesto), Vrabl Alenka (Celje), Vrančič Radojka, Vrtovec Mara — Zadravec Marija (Kog), Zajc Dane, Zajec Zlatka, Zdešar Justina, Zepič Ludvik, Zidar Marija, Zirkelbach Slavica (Kranj), Zlatnar Mila, Zorko Marica (Celje), Zorko Marija (Sevnica), Zorko Savica (Brežice), Zupan Alenka, Zupan Nada — Žagar Marica (Koper), Žbogar Darinka (Pivka), Žmavc Janez (Celje), Žnidar Andra, Žnidaršič Zmaga, Žonter Ljudmila, Župančič Soča, Žužek Jože — skupaj 258 članov.

SPOROČILO IN VABILO

Ob rojstvu našega glasila smo med drugim zapisali: »Zato se je Društvo bibliotekarjev Slovenije, ne glede na težave in zapreke, odločilo, da začne z izdajanjem svojega glasila, pa čeprav za sedaj v zelo skromni obliki. Prepričani pa smo, da se bo postopoma iz te skromne publikacije razvila ugledna in pomembna revija, ki bo v skladu z vlogo in pomembnostjo našega bibliotekarstva.«

Sledeč tej želji in cilju stopa letos *Knjižnica* pred slovensko kulturno javnost v novi, prerojeni obliki. Upamo, da bodo naši bralci, člani Društva bibliotekarjev Slovenije in prijatelji knjižnic ob tem oprostili njeno zamudo. Vzrok zakasnitvi ni bil samo na naši strani.

Upravni odbor Društva bibliotekarjev Slovenije si bo še naprej prizadeval za nadaljnji razvoj našega glasila. Prihodnji letnik *Knjižnice* naj bi bil enkrat obsežnejši od letošnjega. Izšla naj bi po ena številka v vsakem četrletju ali vsaj dve dvojni številki ob polletjih. Glede na povečani obseg in tisk, ne bomo več mogli razpošiljati glasila brezplačno kot doslej. Kljub temu smo prepričani, da se bodo slovenski knjižničarski delavci, sedaj, ko je dobila *Knjižnica* lepšo

podobo in tehtnejšo vsebino, še bolj navezali na svoje edino strokovno glasilo.

Uredništvo *Knjižnice* vabi k sodelovanju vse bibliotekarske strokovnjake. Želeli bi dobiti čimveč prispevkov iz bibliotekarske teorije in prakse, bodisi s področja znanstvenega ali ljudskega knjižničarstva bodisi iz bibliografske službe. V posebnem oddelku *Razgledi* bomo skušali bralce redno seznanjati z delom strokovnih kolegov in s stanjem ter napredkom knjižničarstva izven naše domovine. Predvsem pa želimo razširiti in z vso skrbjo negovati oddelke *Poročila in zapiski*. Zato se priporočamo za redna poročila in ocene domače in tuje strokovne literature, za podatke in obvestila o delu posameznih knjižnic in za najrazličnejše aktualne zapiske s področja bibliotekarske dejavnosti. Zadnji del glasila, *Društveni obzornik*, pa bo obveščal o tekočem delu in o aktualnih organizacijskih vprašanjih v našem društvu kakor tudi drugod v domovini in po svetu.

Ob vsem tem pa se bomo trudili, da bi bila vsebina *Knjižnice* čim bolj pestra in tehtna, njeno izhajanje pa čim redneje.

Društvo bibliotekarjev Slovenije

POPRAVI!

Stran 28

Primer 1: NAKUP

Naroč. $\frac{\text{DZS}}{1-5-58}$

HANDBUCH der Bibliothekswissenschaft. Begr. v. Fr. Milkau. 2. verm. u.
verb. Aufl. Hg. v. G. Leyh.
Wiesbaden, O. Harrassowitz 1952 —

Lfg 1 in nadaljnje.

Lfg DM 25.—

Stran 29

Primer 4:

SLAVISTIC Printings and Reprintings. Ed. by C. H. v. Schoonenveld.
The Hague, Mouton & Co. 1954 —

2. Weintrub, W.: The Poetry of Adam Mickiewicz. 1954.

Na strani 76, drugi stolpec v 19. vrsti namesto: dodali še ima, pride:
dodali še ime; v 21. vrsti pa namesto: naveden na straneh, pride: naveden
na naslovnih straneh.

(Op. ur.: Napake so tiskarskotehničnega izvora.)

